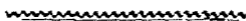

आनन्दाश्रमसंस्कृतग्रन्थावलिः

ग्रन्थाङ्कः ६९

ईश्वरमोक्तं

ज्ञानार्णवतन्त्रम् ।

पतत्युस्तकं

वे० शा० रा० रा० गोखले इत्युपाह्वैर्गणेशशास्त्रिभिः
संशोधितम् ।

तच्च

हरि नारायण आपटे

इत्येतैः

पुण्याख्यपत्तने

आनन्दाश्रममुद्रणालये

आयसाक्षरैर्मुद्रयित्वा

प्रकाशितम् ।

शालिवाहनशकाब्दाः १८३४

ख्रिस्ताब्दाः १९१२

(अस्य सर्वेऽधिकारा राजशासनानुसारेण स्वायत्तीकृताः)

मूल्यं सपाठरूपकः (१५४)

अथ ज्ञानार्णवतन्त्रस्य संज्ञापत्रकम् ।

क. इति संज्ञितम्—आनन्दाभमस्थम् ।

ख. इति संज्ञितम्—आनन्दाभमस्थम् । अस्य लेखनकालः शकः १६६२

समाप्तमिदं संज्ञापत्रकम् ।

तविषयाणामनुक्रमः ।

पटलादि	विषयाः	पृष्ठांशः
तत्रे १ प्रथमपटले-	स्वरूपज्ञेयमात्रम्....	१- ३
२ द्वितीयपटले-	प्रातःकृत्यमारभ्य स्नानादिसंध्यामण्ड- पूजामूशुद्धिमूतशुद्धिपाणप्रतिष्ठायादि- पङ्क्त्यातृकान्यासपङ्क्त्युद्राः...	३- ८
३ तृतीयपटले-	अन्तर्यागः ...	८- ११
४ चतुर्थपटले-	पीठशक्तिप्रेतसिंहासनपूजासिंहासनम- न्त्रावाहिन्यादिमुद्रायुधमुद्रादि ...	११- १७
५ पञ्चमपटले-	आरात्रिकपञ्चरत्नवरलेश्वरीनीराजन- मन्त्रचक्रमुद्रानैवेद्यधूपदीपमन्त्रनित्यहो- मबलिदानानि	१७- २०
६ षष्ठपटले-	पूर्वासिंहासनम् ...	२०- २३
७ सप्तमपटले-	दक्षिणसिंहासनम् ...	२३- २४
८ अष्टमपटले-	पश्चिमसिंहासनम् ...	२५- २६
९ नवमपटले-	उत्तरसिंहासनमाज्ञायाश्च ...	२६- ३१
१० दशमपटले-	करशुद्धिविद्याचतुरासनविद्यावाहनवि- द्यापजनविद्यामेरुस्वरूपश्रीचक्रोद्धारप- ङ्क्त्यनिरूपणानि	३१- ३८
११ एकादशपटले-	पञ्चदशपुद्धारकादिविद्यानिरूपणम्	३८- ३९
१२ द्वादशपटले-	त्रिपुरसुन्दरीद्वादशभेदानिरूपणम् ...	३९- ४१
१३ त्रयोदशपटले-	षोडशपुद्धारः ...	४१- ४५
१४ चतुर्दशपटले-	पात्रासादनादिश्रीचक्रन्यासपर्यन्तम् ...	४५- ५६
१५ पञ्चदशपटले-	नित्यामण्डलोद्धारायन्तर्यागविधिः	५६- ६१
१६ षोडशपटले-	अन्तर्यागादिवलिदानान्तपूजा....	६१- ७७
१७ सप्तदशपटले-	जपमालापुरश्चरणकाम्यप्रयोगाः ...	७७- ८५
१८ अष्टादशपटले-	नवरत्नपूजाविधानम् ...	८५- ८७
१९ एकोनविंशपटले-	बीजत्रयसाधनम्...	८७- ९०
२० विंशपटले-	एकलक्षादिजपफलकुण्डलक्षणकूर्मचक्र-	

होमविधितत्सद्द्रव्यकहोमफलहविर्द्रव्य-

मानादि ११-१०३

११ एकविंशत्ये- ज्ञानहोमविधिः १०३-१०६

२२ द्वाविंशत्ये- कुमारीपूजनद्वूतीयागसविकल्पनिर्विक-

ल्पमेवकथनयोगपीठन्यासद्वूतीलक्षणत-

द्यजनविध्यादि १०६-१११

१३ त्रयोविंशत्ये- ज्ञानद्वूतीयागः १११-११४

२४ चतुर्विंशत्ये- दीक्षाविधिः ११४-१२१

२५ पञ्चविंशत्ये- पवित्रारोपणम् १२१-१२३

२६ षड्विंशत्ये- दमनारोपः १२३-१२५

समाप्तोऽयं ज्ञानार्णवतन्त्रस्य विषयानुक्रमः ।

ईश्वरप्रोक्तं ज्ञानार्णवतन्त्रम् ।

तत्र प्रथमः पटलः ।

देव्युवाच—

गणेशानन्दिचण्डेशसुरेन्द्रपरिवारित ।
सर्वबन्ध गणाधीश किं त्वया जप्यते सदा ॥ १ ॥
अक्षमालेति किं नाम संशयो मे हृदि स्थितः ।
शब्दातीतं परं ब्रह्म त्वमेव परमार्थवित् ॥ २ ॥
कथयाऽऽनन्दनिष्प(स्प)न्वसान्द्रमानस निश्चयात् ।

ईश्वर उवाच—

कथयामि वरारोहे यन्मया जप्यते सदा ॥ ३ ॥
अकारादिकक्षकारान्ता मातृका पीठरूपिणी ।
चतुर्दशस्वरोपेता बिन्दुत्रयविमूषिता ॥ ४ ॥
अनुस्वारेण देवेशि बिन्दुनैकेन मण्डिता ।
विसर्गेण च बिन्दुभ्यां संलग्नाभ्यां विराजिता ॥ ५ ॥
कलामण्डलमाख्यातं शक्तिरूपं महेश्वरि ।
फकारादिकक्षकारान्ता वर्णास्तु शिवरूपिणः ॥ ६ ॥
व्यञ्जनत्वात्सदाऽऽनन्देनोच्चारसहिता यतः ।
उच्चरेत्स्वरसंभिन्नांस्तदा देवि न संशयः ॥ ७ ॥
पञ्चाशद्वर्णरूपेण शब्दारूपं वस्तु मुच्यते ।
अकारः प्रथमो देवि क्षकारोऽन्तिम इप्यते ॥ ८ ॥
अक्षमालेति विख्याता मातृका वर्णरूपिणी ।
शब्दब्रह्मस्वरूपेयं शब्दातीतं तु जप्यते ॥ ९ ॥
शब्दातीतं परं धीम गणनाराहितं सदा ।
आत्मस्वरूपं जानीहि हंसस्तु परमेश्वरः ॥ १० ॥
अस्मिन्नेव परे तस्ये बिन्दुत्रयविमूषिते ।
मातृकासंपुटत्वेन संस्थितं व्यक्तिमागतम् ॥ ११ ॥

विन्दुत्रयं प्रवक्ष्यामि बीजरूपं वरानने ।
 हकारं विन्दुरूपेण ब्रह्माणं विद्धि पार्वति ॥ १२ ॥
 सकारः सगंविन्दुभ्यां हरिश्चाहं सुरेश्वरि ।
 अधिनाभावसंस्थानाहोके हरिहराविति ॥ १३ ॥
 ब्रह्मविन्दुर्महेशानि वामा शक्तिर्निगद्यते ।
 विश्वं वमति यस्मात्तद्दामेयं परिकीर्तिता ॥ १४ ॥
 ज्येष्ठा तु वैष्णवी शक्तिः पालयन्ती जगद्वयम् ।
 ततो रौद्री असन्ती तु क्रमेण परमेश्वरी ॥ १५ ॥
 एवं विन्दुत्रयं विद्धि गुणत्रयविभूषितम् ।
 विन्दुशब्देन शून्यं तु तथाऽपि गुणमूचकम् ॥ १६ ॥
 इच्छार्जानक्रियारूपं मूर्धुवःस्वःस्वरूपकम् ।
 पुरत्रयात्मकं विद्धि तत्त्वत्रयमयं प्रिये ॥ १७ ॥
 विन्दुत्रये महेशानि सर्वमेतत्प्रतिष्ठितम् ।
 अम्बिकाविन्दुमिर्देवि गुणत्रयपरम्परा ॥ १८ ॥
 जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिश्च विन्दुत्रयमवा शिवे ।
 जाग्रत्सत्त्वगुणा ज्ञेया केवलं शक्तिरूपिणी ॥ १९ ॥
 मनोव्यावृत्तिविस्तारा दुःखदोषाभिलाषिणी ।
 शिवरूपा सुषुप्तिस्तु सर्वव्यावृत्तिहारिणी ॥ २० ॥
 देहधर्मपरित्यक्ता शिवतत्त्वस्वरूपिणी ।
 तमोगुणमयी कर्म असन्ती मोक्षरूपिणी ॥ २१ ॥
 सुषुप्त्यन्ते जागरादौ स्वप्नावस्था रजोमयी ।
 उभयैर्लक्षणैर्युक्ता तृष्णालक्षणलक्षिता ॥ २२ ॥
 अवस्थात्रयमेतच्च कथितं विन्दुसंभवम् ।
 एतस्मिन्वैन्दवे ज्ञाते तुर्यावस्थां शृणु प्रिये ॥ २३ ॥
 निद्रादौ जागरस्यान्ते स्फुरत्तामात्रलक्षणा ।
 अवस्था पूर्णतां प्राप्ता तुर्यावस्था परा कला ॥ २४ ॥
 मायाभावपरित्यक्ता गुणातीता सुनिश्चला ।
 इयमेव यदा देवि मनसा प्राप्यते सदा ॥ २५ ॥

१ ख. पुरत्रये विन्दुशक्तिभ्यामिति पाठान्तरम् । २ ख. ग. 'संख्याहो' । ३ ख. 'न्त
 तत्क' । ४ ख. 'ज्ञानार्ज' । ५ ख. 'परा' । ६ ख. 'क्ता विद्यया शिवतत्त्विनी । ७ ख. 'न्ती
 सर्वमोक्षिणी । ८ ख. 'का वृत्त्या स' ।

उन्मनी नाम सद्रूपा ज्ञानवह्नी चिदात्मिका ।
 बिन्दुत्रयेण नादेन प्रसृताऽऽनन्दरूपिणी ॥ २६ ॥
 बिन्दुत्रयसमायोगात्त्रिपुरानामरूपिणी ।
 वर्णातीता सवर्णाऽपि केवलं ज्ञानचिह्नकला ॥ २७ ॥
 एनां विद्यां समाराध्य सर्वज्ञत्वं मयि प्रिये ।
 उपास्यते मया देवि त्रिपुरा चाक्षमालया ॥ २८ ॥

इति श्रीमज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे स्वरूपज्ञेयमात्रं नाम प्रथमः पटलः ॥ १ ॥

अथ द्वितीयः पटलः ।

श्रीदेव्युवाच—

त्रिपुरा परमेशान ज्ञानमार्गेण सूचिता ।
 तैत्त्वरूपेण कथय यद्यहं तव बलमा ॥ १ ॥
 त्रिपुरायाः प्रकारस्तु मन्त्रमेदश्च किंविधः ।
 सर्वं तच्छ्रोतुमिच्छामि धेन सौभाग्यमाप्नुयाम् ॥ २ ॥

ईश्वर उवाच—

त्रिपुरा त्रिविधा देवि बालां तु प्रथमं शृणु ।
 यया विज्ञातया देवि साक्षात्सुरगुरुर्मवेत् ॥ ३ ॥
 सूर्यस्वरं समुच्चार्य बिन्दुनादकलान्वितम् ।
 स्वरान्तं धृत्विबीयुक्तं तुर्यस्वरविभूषितम् ॥ ४ ॥
 बिन्दुनादकलाक्रान्तं सर्गवान्मृगुरव्ययः ।
 शक्रस्वरसमोपेतो विद्येयं त्र्यक्षरी मता ॥ ५ ॥
 गङ्गातरङ्गकलोलवाक्पटुत्वप्रदायिनी ।
 महासौभाग्यजननी महासारस्वतपदा ॥ ६ ॥
 महासौन्दर्यसुभगा महामृत्युविनाशिनी ।
 ब्रह्मविष्णुसुरेन्द्रादिवन्दिता पापहारिणी ॥ ७ ॥
 सर्वतीर्थमयी देवी स्वर्णरत्नादिदायिनी ।
 सर्वलोकमयी देवी सर्वलोकवशंकरी ॥ ८ ॥

१ अ. 'सृता कन्दी' २ अ. 'मथारिका व' ३ अ. 'तन्त्ररूप' ४ अ. 'विधिः' ५ अ. 'प्रथमः'

६ अ. 'वीर्यस्यं तु' ७ अ. 'वाग्मुक्पदा' ८ अ. 'पुस्तके' 'दिमहतामिति पाठान्तरम् ६

९ अ. 'वैद्येयम्' १० अ. 'वैराजम्' ।

सर्वक्षेत्रमयी देवी सर्वकार्यसाधिका ।
 महामोक्षप्रदां शान्ता महामुक्तिप्रदायिनी ॥ ९ ॥
 यत्रकोटिसहस्रेस्तु जिह्वाकोटिशतैरपि ।
 वर्णितुं नैव शक्येयं विद्येयं त्रक्षरी पंरा ॥ १० ॥
 पञ्चवक्त्रेण जिह्वामिः पञ्चभिर्नैव शक्यते ।
 धौगमवेनेन्दुमहत्सा वागीशत्वप्रदायिनी ॥ ११ ॥
 कामराजेन बीजेन शक्रगोपस्फुरस्त्रिया ।
 त्रैलोक्यं मोहयन्तीयं शक्तिबीजेन सुव्रते ॥ १२ ॥
 स्फुरत्सुवर्णवर्णेन सौभाग्यं तस्य मन्दिरे ।
 एतस्याः साधनं देवि कथयामि समासतः ॥ १३ ॥
 प्रातरुत्थाय देवेशि ब्रह्मरन्ध्रे निजं गुरुम् ।
 स्मृत्वा देवीमयो भूत्वा तत्प्रमापटलामलः ॥ १४ ॥
 छानकर्म ततः कुर्यान्मूलमन्त्रं स्मरन्बुधः ।
 त्रिचारमञ्जलीं चारि मन्त्रयित्वा तु मूर्धनि ॥ १५ ॥
 निक्षिपेत्परमेशानि त्रिधा चाऽऽचम्य तर्पयेत् ।
 त्रिधा च प्रोक्षयेद्देहं सूर्यापार्थ्यं निवेदयेत् ॥ १६ ॥
 मूलमन्त्रेण देवेशि सूर्यमन्त्रेण वा प्रिये ।
 शिवबीजं वह्निसंस्थं वामनेत्रविभूषितम् ॥ १७ ॥
 विन्दुनादसमायुक्तं हंसःपदमथोच्चरेत् ।
 अनेन मनुना देवि सूर्यापार्थ्यं निवेदयेत् ॥ १८ ॥
 यथाशक्त्या जपेन्मन्त्रं गायत्रीं परमेश्वरीम् ।
 मूलविद्याद्यमुच्चार्यं वागीश्वरि च चिद्महे ॥ १९ ॥
 द्वितीयं बीजमुच्चार्यं कामेश्वरि च धीमहि ।
 तृतीयं बीजमुच्चार्यं तन्नः शक्तिः प्रचोदयात् ॥ २० ॥
 यथाशक्त्या जपेत्पश्चाद्यागमण्डपमाविशेत् ।
 धातारं च विधातारं गङ्गां च यमुनां तथा ॥ २१ ॥
 द्वारभ्रियं देहलीं च पुरुषं वास्तुसंज्ञकम् ।
 संपूज्य परमेशानि पूजयेदासनं बुधः ॥ २२ ॥

१ अ. सर्वानन्दम् । २ अ. 'हा नित्यं म' । ३ अ. 'हा भोगप्र' । ४ अ. 'प्रदा सत्ताम्' ।
 ५ अ. मत्ता । ६ अ. धान्यते । ७ अ. वागीजेने । ८ अ. 'द्विपद्ये वि' । ९ अ. 'वापठ' ।
 १० अ. 'यो लिखेत्' । ११ अ. 'पितृवासाय' । १२ अ. 'रमाश्रीम्' ।

पराबीजं समुच्चार्य ततश्चाऽऽधारपूर्वकम् ।
 शक्तीतिपदमालिख्य कमलासनमालिखेत् ॥ २३ ॥
 हेन्तं नमःपदं कृत्वा चाऽऽसनस्य मनुः प्रिये ।
 उपविश्य ततो देवि भूतान्तसंघ्रासयेद्बुधः ॥ २४ ॥
 भूतशुद्धिविधिं कुर्यात्प्राणायामक्रमेण तु ।
 वायुबीजं समुच्चार्य षट्कोणादागतं महत् ॥ २५ ॥
 कृष्णवर्णं महेशानि शोषयेत्तेन वै तनुम् ।
 आसने सम्यगासीनो वामेनाऽऽपूर्य चोदरम् ॥ २६ ॥
 कुम्भकेन त्रिरावृत्त्या दक्षिणेन च रेचयेत् ।
 कनिष्ठानामिकाङ्गुष्ठेर्यन्नासापुटधारणम् ॥ २७ ॥
 प्राणायामः स विज्ञेयस्तर्जनीमध्यमे विना ।
 धामकुक्षिस्थितं पापपुरुषं कज्जलप्रममम् ॥ २८ ॥
 ब्रह्महत्या शिरो यस्य स्वर्णस्तेयं मुजद्वयम् ।
 सुरापानहृदा युक्तं गुरुतल्पकटिद्वयम् ॥ २९ ॥
 *तत्संसर्गिपदद्वंद्वमङ्गप्रत्यङ्गपातकम् ।
 उपपातकरोमाणं कृष्णश्मश्रुविलोचनम् ॥ ३० ॥
 खड्गचर्मधरं कुन्दं कुक्षौ पापं विचिन्तयेत् ।
 शोषयेद्वायुबीजेन देहं च परमेश्वरि ॥ ३१ ॥
 पापेन सहितं शुष्कं कृत्वा तेन क्रमेण हि ।
 बह्विबीजेन संदग्धं पापेन सहितं शिवे ॥ ३२ ॥
 पापेन रहितं पश्चात्प्लावयेदमृताम्बुना ।
 प्राणप्रतिष्ठामन्त्रेण जीवं देहे निधापयेत् ॥ ३३ ॥
 मुखवृत्तं समुच्चार्य हंसस्तु विपरीततः ।
 उच्चरेत्परमेशानि विद्येयं त्र्यक्षरी भवत् ॥ ३४ ॥
 प्राणप्रतिष्ठामन्त्रोऽयं सर्वकैमाणि साधयेत् ।
 तेनैव विधिना देवि स्थिरी कुर्यान्निजां तनुम् ॥ ३५ ॥
 विशुद्धदेहो देवेशि न्यासं कुर्यात्समाहितः ।
 ऋषिरस्य महेशानि दक्षिणामूर्तिरव्ययः ॥ ३६ ॥

* इदमर्थं स. पुस्तके नास्ति.

न्यसेच्छिरसि पूज्यत्वात्पङ्क्तिश्छन्दो मुखे प्रिये ।
 देवता हृदये चाला त्रिपुरा परमेश्वरी ॥ ३७ ॥
 बीजं तु वाग्मवं शक्तिस्तार्तीयं कीलकं तथा ।
 कामराजं महेशानि छन्दो न्यास उदाहृतः ॥ ३८ ॥
 नाभ्यादिपादपर्यन्तं गलादानामि चापरम् ।
 मूर्धादिगलपर्यन्तं त्र्यक्षरीं विन्यसेत्क्रमात् ॥ ३९ ॥
 वामपाणितले चैकं दक्षपाणितले तथा ।
 उमयोः संपुटे विद्यां त्रिबीजां विन्यसेत्प्रिये ॥ ४० ॥
 पञ्च बाणान्क्रमेणैव कराद्गुलिषु विन्यसेत् ।
 अङ्गुठादिकनिष्ठान्तं क्रमेण परमेश्वरि ॥ ४१ ॥
 धान्तद्वयं समालिख्य बाह्यसंस्थ क्रमेण हि ।
 मुखवृत्तेन नेत्रेण वामेन परिमण्डितम् ॥ ४२ ॥
 बाणद्वयमिदं शोक्तं मादनं मूमिसंस्थितम् ।
 चतुर्थस्वरविन्द्वाद्यं नादरूपं वरानने ॥ ४३ ॥
 फान्तं क्रमसमायुक्तं वामकर्णविभूषितम् ।
 विन्दुनादसमायुक्तं सर्गवांश्चन्द्रमाः प्रिये ॥ ४४ ॥
 पञ्च बाणा महेशानि नामानि शृणु पावंति ।
 क्षोमणद्रावणी देवि तथा कर्पणसंज्ञकः ॥ ४५ ॥
 वश्योन्मादौ क्रमेणैव नामानि परमेश्वरि ।
 कामास्तत्रैव विज्ञेयास्तेषां बीजानि संशृणु ॥ ४६ ॥
 पराबीजं मध्यबाणं वाग्मवं परमेश्वरि ।
 नुर्यबाणं ततश्चैव स्त्रीबीजं च क्रमात्प्रिये ॥ ४७ ॥
 पञ्च कामा इमे देवि नामानि शृणु बलमे ।
 काममन्मथकन्दर्पमकरध्वजसंज्ञकाः ॥ ४८ ॥
 यौनकेतुर्प्रहेशानि पञ्चमः परिकीर्तितः ।
 एतान्विन्यस्य देवेशि करन्यासं ततः परम् ॥ ४९ ॥
 मूलाविद्यां द्विरावृत्त्या सर्वाङ्गुलितलेषु च ।
 पङ्क्तिक्रमयोगेण मातृकां विन्यसेत्ततः ॥ ५० ॥

१ अ. चैव । २ अ. विद्याबीजानि वि० । ३ अ. वागः इमे विदि ना० । ४ अ. "नि से
 ३० । ५ अ. "यं चतुर्थं द्वापर्या" । ६ अ. "मानमहेशानि ना०" ।

मातृकां शृणु देवेशि न्यासात्पापनिकृन्तनीम् ।
 ऋषिर्ब्रह्माऽस्य मन्त्रस्य गायत्रं छन्द उच्यते ॥ ५१ ॥
 देवता मातृका देवि बीजं व्यञ्जनसंचयः ।
 शक्तयस्तु स्वरा देवि षडङ्गन्यासमाचरेत् ॥ ५२ ॥
 अंआंमध्ये कवर्गं च इंइंमध्ये चवर्गकम् ।
 उंउंमध्ये टवर्गं च एंऐमध्ये तवर्गकम् ॥ ५३ ॥
 ओंऔंमध्ये पवर्गं च क्रमेण परमंश्वरि ।
 अनुस्वारविसर्गान्ते यशवर्गौ सलक्षकौ ॥ ५४ ॥
 हृदयं च शिरो देवि शिखां च कवचं ततः ।
 नेत्रमस्त्रं न्यसेन्देन्तं नमःस्वाहाक्रमेण तु ॥ ५५ ॥
 षपद्दुंबीषडन्तं च फडन्तं योजयेत्प्रिये ।
 षडङ्गोऽयं मातृकायाः सर्वपापहरः स्मृतः ॥ ५६ ॥
 द्वादशचन्द्रदहृत्पद्मे कादीन्द्वादश विन्यसेत् ॥ ५७ ॥
 दशपत्राम्बुजे नाभौ ढकारादीन्पसेद्दश ।
 षट्पत्रे लिङ्गसंस्थे च बकारादीन्पसेच्च षट् ॥ ५८ ॥
 आधारे चतुरो वर्णांश्चसेद्वादींश्चतुर्दले ।
 हृक्षौ भ्रूमध्यगे पद्मे द्विदले विन्यसेत्प्रिये ॥ ५९ ॥
 इत्यन्तर्मातृकां न्यस्य सर्वाङ्गन्यासमाचरेत् ।
 मूर्धानि मुखवृत्ते च नेत्रकर्णेषु पार्वति ॥ ६० ॥
 नासागण्डोष्ठदन्तेषु मूर्धास्येषु च विन्यसेत् ।
 पाणिपादयुगस्यान्ते संध्यग्रेषु क्रमात्प्रिये ॥ ६१ ॥
 पार्श्वद्वये पृष्ठनाभिजठरेषु क्रमान्यसेत् ।
 यादीन्सधानुकान्देवि क्रमेणैव ततो न्यसेत् ॥ ६२ ॥
 त्वगसृग्मांसमेदोस्थिमज्जाशुक्राणि धातवः ।
 प्राणात्मा चैव जीवात्मा परमात्मा च विन्यसेत् ॥ ६३ ॥
 हृदये बाहुमूले च तथाऽपरगले प्रिये ।
 कक्षयोर्हृदयप्रान्ते पाणिपादयुगे तथा ॥ ६४ ॥
 जठराननयोर्देवि व्यापकं च क्रमान्यसेत् ।
 पञ्चाशद्द्वारूपं च कन्दर्पशशिभूषणाम् ॥ ६५ ॥

शुद्धस्फटिकसंकाशां शुद्धक्षीमविराजिताम् ।
 मुक्तावज्रस्फुरद्भूषां जपमालां कमण्डलुम् ॥ ६६ ॥
 पुस्तकं वरदानं च विभ्रतीं परमेश्वरीम् ।
 एवं ध्यात्वा न्यसेत्पश्चाद्विद्यान्यासं सुरेश्वरि ॥ ६७ ॥
 कुर्वीत देहसंज्ञार्हं त्रिमिर्बीजैः क्रमात्प्रिये ।
 करयोर्धिन्यसेदादी मणिवन्धे तैले नखे ॥ ६८ ॥
 दक्षे धामे च विन्यस्य कक्षकूर्परपाणियु ।
 पुनर्दक्षे च धामे च पादयोश्च तथा न्यसेत् ॥ ६९ ॥
 नादान्ते हृदये लिङ्गे न्यसेद्देवि ततः परम् ।
 एतेष्वङ्गेषु देवेशि संहारक्रमतो न्यसेत् ॥ ७० ॥
 विद्यां सृष्टिक्रमेणैव जानीहि परमेश्वरि ।
 ततो न्यसेन्महादेवि नवयोन्याङ्कितामिधम् ॥ ७१ ॥
 कर्णयोश्चुबुके भूषः शङ्खपोर्मुखमण्डले ।
 नेत्रयोर्नासिकायां च बाहुसुग्मे हृदि प्रिये ॥ ७२ ॥
 तथा कूर्परयोर्नामी जान्यान्धुनि विन्यसेत् ।
 पादयोर्द्वेषि गुह्ये च पार्श्वयोर्हस्तनद्वये ॥ ७३ ॥
 कण्ठे च नवयोन्याख्यं न्यसेद्दीजत्रयात्मकम् ।
 पङ्कजमाचरेद्देवि द्विरावृत्त्या क्रमेण तु ॥ ७४ ॥
 त्रिद्योकदशकं त्रिद्विसंख्यया शैलसंमवे ।
 अङ्गुलीनां पुनर्दक्षि बाणान्कामांश्च विन्यसेत् ॥ ७५ ॥
 ललाटगलहस्तामिमूलाधारेषु वै क्रमात् ।
 मूलेन व्यापकं कृत्वा प्राणायामं समाचरेत् ॥ ७६ ॥
 इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे बालान्यासविधिर्नाम
 द्वितीयः पटलः ॥ २ ॥

अथ तृतीयः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

एषे विन्यस्तदेहेः सन्समाहितमनास्ततः ।

अन्तर्पागाविधिं कुर्यात्साक्षाद्ब्रह्ममयं प्रिये ॥ १ ॥

१ क. 'धारेणिया' । २ क. 'बा तु' । ३ क. 'पटापके' । ४ क. 'कश्चिद्विध' । ५ क. 'इत्यादरे' ।

मूलाधारे मूलविद्यां विद्युत्कोटिसमप्रभाम् ।
 सूर्यकोटिप्रतीकाशां चन्द्रकोटिद्वयां प्रिये ॥ २ ॥
 विसतन्तुस्वरूपां तां बिन्दुत्रिवलयां प्रिये ।
 ऊर्ध्वशक्तिनिपातेन सहजेन वरानने ॥ ३ ॥
 मूलशक्तिदृढत्वेन मध्यबीजप्रबोधतः ।
 परमानन्दसंदोहसानन्दं चिन्तयेत्पराम् ॥ ४ ॥
 इत्यन्तर्यजनं कृत्वा बाह्यपूजां समाचरेत् ।
 तत्र प्राङ्मुख आसीनश्चक्रोद्धारं समाचरेत् ॥ ५ ॥
 सुस्थले श्रीमवे पट्टे लिखेद्यन्त्रमनुत्तमम् ।
 ईशानादग्निपर्यन्तमृजुरेखां समालिखेत् ॥ ६ ॥
 ईशादग्नेस्तदग्राभ्यां रेखे आकृष्य देशिकः ।
 एकीकृत्य च वारुण्यां शक्तिरेखा परा प्रिये ॥ ७ ॥
 त्रिकोणाकाररूपेयं तस्या उपरि संलिखेत् ।
 त्रिकोणाकाररूपान्तु शक्तिद्वयमुदाहृतम् ॥ ८ ॥
 पूर्वशक्त्यग्रभागे तु मानयटिवदालिखेत् ।
 रेखां तु परमेशानि वायुराक्षसकोणगाम् ॥ ९ ॥
 संधिभेदक्रमेणैव तयोः शक्त्योस्ततः परम् ।
 रेखे आकृष्य कोणाभ्यां तदग्रात्पूर्वगे कुरु ॥ १० ॥
 वह्निमण्डलमेतत्तु पूर्वाग्रं वीरवन्दिते ।
 एकेन वह्निना शक्तिद्वयेनैतद्भवेत्प्रिये ॥ ११ ॥
 नवयोनिविशोभाढ्यं चक्रराजमिदं प्रिये ।
 सर्वसौभाग्यजनकं सर्वैश्वर्यप्रदायकम् ॥ १२ ॥
 सर्वसिद्धिप्रदं रोगहरणं धनदायकम् ।
 एतद्बाह्ये तु संलेख्यं वृत्तं पूर्णेन्दुसंनिमम् ॥ १३ ॥
 तल्लग्नमष्टपत्रं च ग्रन्थिभिश्चाष्टभिर्युतम् ।
 ग्रन्थयः प्रणवाभ्यां च संपुटत्वेन कारयेत् ॥ १४ ॥
 ग्रन्थयः कुलिशा ज्ञेयाः प्रणवैरेव सुवते ।
 त्रिशूलाष्टकमालिख्य चतुरस्रं लिखेत्प्रिये ॥ १५ ॥

चतुर्द्वारविशोमाह्वं सर्वानन्दकरं तथा ।
 हसीःकारं त्रिकोणान्तः संलिख्य वरवर्णिनि ॥ १६ ॥
 कामधीजं मध्यमं यदृष्टकोणेपु संलिखेत् ।
 स्वरान्पीडश देवेशि युग्मयुग्मप्रमेदतः ॥ १७ ॥
 दलाष्टकेपु संलिख्य पश्चिमादिप्रदक्षिणम् ।
 ग्रन्थिस्थानेषु वर्गाणां कादीनां परमेश्वरि ॥ १८ ॥
 विलिखेत्सप्तसंख्यानामाद्यार्णं क्रमतः प्रिये ।
 क्षकारमष्टमे योज्यं शेषान्वर्णान्क्रमेण तु ॥ १९ ॥
 त्रिशूलाग्रेषु संलिख्य पश्चिमादिक्रमेण तु ।
 तद्बाह्ये मातृकावृत्तं विलिख्य परमेश्वरि ॥ २० ॥
 चतुरस्रे महेशानि मातृकां कामगर्भिताम् ।
 विलिख्य पूजयेद्यन्त्रं हेमरीप्यादिपट्टके ॥ २१ ॥
 ताम्रे वा दर्पणे ताले काश्मीरप्रभवेऽपि वा ।
 चन्दनाद्यन्विते भूमौ कुङ्कुमेनाथ वा पुनः ॥ २२ ॥
 सिन्दूररजसा वाऽपि कस्तूरीद्युसृणेन्दुभिः ।
 भूर्जे गोरोचनाद्रव्यैः कल्पितं मानसेऽथ वा ॥ २३ ॥
 सुवर्णरत्नलेखिन्या सर्वकार्यार्थसाधकः ।
 विलिख्य यन्त्रं देवेशि पूजाद्रव्यैः प्रपूजयेत् ॥ २४ ॥
 कुलागमक्रमेणैव ध्यात्वा ब्रह्मविकाशिनीम् ।
 मूलादिब्रह्मरन्धान्तं विसतन्तुतनीयसीम् ॥ २५ ॥
 *उद्यदादित्यरुचिरां स्मरेदशुभशान्तये ।
 भ्रमद्भ्रमरनीलामधम्मिल्लामलपुष्पिणीम् ॥ २६ ॥
 ब्रह्मरन्ध्रस्फुरद्मृङ्गमुक्तारेखाविराजिताम् ।
 मुक्तारेखालसद्भ्रन्तिलकां मुकुटोज्ज्वलाम् ॥ २७ ॥
 विशुद्धमुक्तारत्नाढ्यां चन्द्ररेखाकिरीटिनीम् ।
 भ्रमद्भ्रमरनीलामनयनन्नयराजिनीम् ॥ २८ ॥
 सूर्यमास्वन्महारत्नकुण्डलालंकृतां पराम् ।
 शुक्राकारस्फुरन्मुक्ताहारभूषणभूषिताम् ॥ २९ ॥

* इदमर्थं च. पुस्तके भासित ।

१ अ. मन्थि इति । २ क. एषान्ते । ३. अ. वा । ४. दर्पणेऽथ वा भू । ५ अ. कुङ्कुमाद्य-
 चन्द्रैः । ६ अ. भूषणम् । वि० ।

ग्रैवेयाङ्गदंमुक्ताभिः स्फुरत्कान्तिर्विराजिताम् ।
 गङ्गातरङ्गकूर्पूरशुभ्राम्बरविराजिताम् ॥ ३० ॥
 श्रीखण्डवल्लीसदृशबाहुवल्लीविराजिताम् ।
 कङ्कणादिलसद्भूपां मणिवन्धैलसत्प्रभाम् ॥ ३१ ॥
 प्रवालपल्लवाकारपाणिपल्लवराजिताम् ।
 वज्रवेदूर्ध्वमुक्तालिमेखलां विमलप्रभाम् ॥ ३२ ॥
 रक्तोत्पलदलाकारपादपल्लवभूषिताम् ।
 नक्षत्रमालासंकाशमुक्तामञ्जीरमण्डिताम् ॥ ३३ ॥
 वामेन पाणिनैकेन पुस्तकं चापरेण तु ।
 अभयं च प्रयच्छन्तीं साधकाय वरानने ॥ ३४ ॥
 अक्षमालां च वरदं दक्षपाणिद्वयेन हि ।
 दधतीं चिन्तयेद्देवीं वश्यसौभाग्यवाक्प्रदाम् ॥ ३५ ॥
 क्षीरकुन्देन्दुधवलां प्रसन्नां संस्मरेत्प्रिये ॥ ३६ ॥

इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे त्रिपुरेश्वरीध्यानं नाम तृतीयः पटलः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थः पटलः ।

भीदेव्युवाच—

चक्रमण्डलमाख्यातं न पूजा तत्र मण्डले ।
 कथिता परमेशान श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच—

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि पूजामण्डलमुत्तमम् ।
 पीठपूजां विधायाऽऽङ्गी रविदेवीविराजिताम् ॥ २ ॥
 वामा ज्येष्ठां च रौद्रीं च अम्बिकेच्छा ततः परम् ।
 ज्ञाना क्रिया कुब्जिका च ऋद्धिश्चैव विपन्निका ॥ ३ ॥
 दूतरी चैव आनन्दा देवि द्वावृश शक्तयः ।
 मुक्ताफलामलमणिस्फुरच्छत्रं शशिप्रमम् ॥ ४ ॥
 गङ्गातरङ्गधवलं चामरद्वयमद्विजे ।
 नवरत्नस्फुरद्गीति ताम्बूलस्य करण्टकम् ॥ ५ ॥

मलिकामालतीजातीशतपत्रादिदामभिः ।
 पूर्णं रत्नमयं भाण्डं तथाऽलंकारपूरिताम् ॥ ६ ॥
 पेटिकां व्यजनद्वंद्वं नवरत्नाभिभूषिताम् ।
 नीलकण्ठस्य पिच्छैस्तु तथोशीरविराजिताम् ॥ ७ ॥
 कर्पूरसृगनाभ्याद्वयं कुङ्कुमक्षोदमण्डिताम् ।
 चयकं स्वर्णरचितं कङ्कतीं हीराराजिताम् ॥ ८ ॥
 कज्जलस्य शलाकां च करण्डं चन्द्रपूरिताम् ।
 दधानाः परमेशानि शक्तयः पीठसंस्थिताः ॥ ९ ॥
 पूर्वादिपरितः पूज्या रविसंख्या वरानने ।
 संपूज्य मध्ये देवेशि प्रेतसिंहासनं यजेत् ॥ १० ॥
 रत्नस्वर्णाङ्किते स्फारं दीप्तिमच्छुद्धमव्ययम् ।
 पञ्चप्रेतासनं साक्षान्मोक्षदायि न संशयः ॥ ११ ॥

श्रीदेव्युवाच—

पञ्च प्रेतान्महेशानं ब्रूहि तेषां तु कारणम् ।
 निर्जीवा अविनाशास्ते नित्यरूपाः कथं विभो ॥ १२ ॥
 निर्जीवे नाश एवास्ति ते कथं नित्यतां गताः ।

ईश्वर उवाच—

साधु पृष्टं त्वया मद्दे पञ्चप्रेतमयं कथम् ॥ १३ ॥
 ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः ।
 पञ्च प्रेता वरारोहे निश्चला एव सर्वदा ॥ १४ ॥
 ब्रह्मणः परमेशानि मातृत्वं सृष्टिरूपकम् ।
 वामाशक्तेस्तु विज्ञेयं ब्रह्मा प्रेतो न संशयः ॥ १५ ॥
 शिवस्य करणं नास्ति शक्तेस्तु करणं सदा ।
 ब्रह्माण्डलक्षनिर्माणं जायते शक्तितः प्रिये ॥ १६ ॥
 अत एव महेशानि ब्रह्मा प्रेतो न संशयः ।
 विष्णो च पालनं नास्ति पालयन्ती परा शिवा ॥ १७ ॥
 ज्येष्ठामिधं महेशानि सैव विष्णुरितीरिता ।
 विष्णुस्तु निश्चलो देवि वैष्णवी व्याप्तिकारिणी ॥
 *पालयन्ती जगत्सर्वं विश्वनाटककारिणी ॥ १८ ॥

* इदमर्थं स. पुस्तके ।

१ स. 'दिकेः शुभेः । २ क. 'पूर्वमे' । ३ क. 'जांशिवः स्फा' । ४ स. 'नि कर्तृत्वं । ५ स. 'प्रेत विष्णुशक्ति' ।

अत एव महेशानि विष्णुः प्रेतो न संशयः ।
 रुद्रस्तु परमं तत्त्वं शिवो निश्चल एव हि ॥ १९ ॥
 असन्ती रुद्रशक्तिस्तु तमोरूपा वरानने ।
 गुणत्रयं शिवे नास्ति गुणातीतः परेश्वरः ॥ २० ॥
 निर्गुणस्य कथं ग्रासो निश्चलस्य वरानने ।
 असन्ती रुद्रशक्तिस्तु त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥ २१ ॥
 ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च गुणातीताः सदा प्रिये ।
 सगुणाः परमेशानि सृष्टिस्थितिलयात्मकाः ॥ २२ ॥
 ईश्वरोऽपि वरारोहे महाप्रेतः सदाऽनघे ।
 शिवे निश्चलता कस्मादीश्वरत्वं भवेत्प्रिये ॥ २३ ॥
 यः कर्ता च स्वयं हर्ता स ईशो नान्यथा भवेत् ।
 कर्तृहर्तृत्वयुगुलं निश्चले न हि सुन्दरि ॥ २४ ॥
 ईश्वरत्वं शिवायां तु न शिवे परमेश्वरि ।
 अत एव महाप्रेत ईश्वरो नान्यथा भवेत् ॥ २५ ॥
 सदाशिवो महाप्रेतः केवलं निश्चलः प्रिये ।
 अव्यक्तः परमानन्दो ब्रह्मानन्दर्भधीशिवा ॥ २६ ॥
 शक्त्या विना शिवे देवि वासना न प्रवर्तते ।
 अत एव महेशानि महाप्रेतासनं यजेत् ॥ २७ ॥
 चक्रमध्ये स्थितं बीजं सदाशिवमहापदम् ।
 प्रेतपद्मासनं डेन्तं हृन्मनुर्भनुरीरितः ॥ २८ ॥
 महासनस्य मन्त्रोऽयं कलार्णः परमेश्वरि ।
 सिंहासनं समभ्यर्च्य ततश्चाऽऽवाहनं कुरु ॥ २९ ॥
 वहन्नाडीक्रमेणैव मूलादिब्रह्मरन्ध्रगाम् ।
 संवित्कलां परेशानि सर्वज्ञां कुलसुन्दरीम् ॥ ३० ॥
 आवाह्य चक्रमध्ये तु तर्पयेत्कुलसुन्दरीम् ।
 आवाहनादिमुद्रास्तु कथयामि तवानघे ॥ ३१ ॥
 ऊर्ध्वोऽञ्जलिमधः कुर्यादियमावाहनी भवेत् ।
 इयं तु विपरीता स्यात्तदा वै स्थापनी मता ॥ ३२ ॥

१ ख. शिवे नि० । २ ख. ०त्वं प्रेतिरे । ३ ख. निर्मलं भवेत् । भ० । ४ ख. मयः शिवे
 वा० । ५ क. शिवा । ६ ख. वि न द्विविधी यी । ७ ख. भवेत् । ८ ख. ०तः । महाप्रेतस्य म० ।
 ९ क. ध्वाङ्गुलि० ।

मिलितं मुष्टियुगलं संनिधापनरूपिणी ।
 अन्तरङ्गमुष्टिभ्यां संनिरोधनरूपिणी ॥ ३३ ॥
 एतस्या एव मुद्रायास्तर्जन्यौ सरले यदा ।
 सव्यापसव्यभ्रमणान्मुद्रेयमथगुण्ठनी ॥ ३४ ॥
 अङ्गमन्त्रैर्न्यसेद्देवि देव्यङ्गे साधकोत्तमः ।
 संकलीकरणं नाम मुद्रेयं व्याप्तिकारिणी ॥ ३५ ॥
 करावेकत्र संयोज्यावहुष्ठौ बन्धयेत्प्रिये ।
 परमीकरणं नाम मुद्रेयं तु ततः परम् ॥ ३६ ॥
 परिवर्त्य करौ पश्चात्तर्जनीमध्यमायुगम् ।
 कनिष्ठानामिकायुगमं परस्परयुतं कुरु ॥ ३७ ॥
 धेनुमुद्रेयमाख्याता अमृतीकरणं भवेत् ।
 एताः साधारणा मुद्रा दर्शयित्वा ततः परम् ॥ ६८ ॥
 वरदामपमुद्रे च वरदामयवत्प्रिये ।
 पुस्तकत्रद्वामकरं कुर्यात्समतलं प्रिये ॥ ३९ ॥
 पुस्तकं नाम मुद्रेयं वाग्भिलासं प्रयच्छति ।
 तर्जन्यङ्गुष्ठयोगे तु दक्षहस्ते तु पार्वति ॥ ४० ॥
 अक्षमालेति मुद्रेयं ज्ञानमुद्रा च वै भवेत् ।
 मुष्टिं बध्वा दक्षकरे तर्जन्यङ्गुशरूपिणी ॥ ४१ ॥
 अङ्गुशाख्या महामुद्रा त्रैलोक्याकर्षिणी भवेत् ।
 तर्जनीयुगलं देवि धामांसे शृङ्खलाकृति ॥ ४२ ॥
 पाशमुद्रा समाख्याता त्रैलोक्याकर्षणक्षमा ।
 यथा हस्तगतं चापं तथा हस्तं कुरु प्रिये ॥ ४३ ॥
 चापमुद्रेयमाख्याता वामहस्ते व्यधस्थिता ।
 यथा हस्तगतो बाणस्तथा हस्तं कुरु प्रिये ॥ ४४ ॥
 बाणमुद्रेयमाख्याता रिपुवर्गनिकुन्तनी ।
 धामहस्ततलं देवि कपालाकृति कारयेत् ॥ ४५ ॥
 कपालमुद्रा देवेशि देष्पानन्दकरी सदा ।
 हस्ताभ्यां कमलाकारौ यदा तत्कमलं भवेत् ॥ ४६ ॥

एषा कमलमुद्रा च लक्ष्मीवृद्धिकरी मता ।
 इति चाऽऽयुधमुद्रास्तु दर्शयित्वा वरानने ॥ ४७ ॥
 गन्धपुष्पाक्षतादीनि दद्यात्स्त्रीसहितः सदा ।
 उपचारैरलंकारैस्तोषयेत्परमेश्वरीम् ॥ ४८ ॥
 लयाङ्गं कल्पयेद्देहे सम्यक्संतर्पयेच्छिवाम् ।
 परिवारार्चनं पश्चादादावङ्गाकृतिं प्रिये ॥ ४९ ॥
 गुरुपूजानन्तरं तु प्रथमं गुरुमर्चयेत् ।
 प्राग्योनिमध्ययोन्योस्तु मध्ये निजगुरुं यजेत् ॥ ५० ॥
 विशेषमुद्रां देवेशि दर्शयेत्सर्वसिद्धये ।
 परिवर्त्य करौ सम्यक्कर्जनीवाहनी समे ॥ ५१ ॥
 मध्यमे कुरु तन्मध्ये योजयेत्तदनन्तरम् ।
 अन्योन्यानामिके देवि कनिष्ठे तु यथास्थिते ॥ ५२ ॥
 अङ्गुष्ठाम्यां योजिताभ्यां योन्याकारं तु कल्पयेत् ।
 योनिमुद्रेयमाख्याता परा त्रैलोक्यमातृका ॥ ५३ ॥
 इयमेव हृदि क्षिप्त्वा त्रैलोक्यक्षोभिणी भवेत् ।
 त्रैलोक्यद्राविणी नाम मुखस्था परमेश्वरि ॥ ५४ ॥
 भ्रूमध्यस्था महादेवि त्रैलोक्याकपिणी भवेत् ।
 ललाटस्था महादेवि त्रैलोक्यवशकारिणी ॥ ५५ ॥
 ब्रह्मरन्ध्रस्थिता देवि त्रैलोक्योन्मादकारिणी ।
 पञ्चमुद्रामयीं मुद्रां योनिमुद्रां च दर्शयेत् ॥ ५६ ॥
 ततः पङ्कजावरणं परितः पीठमद्रिजे ।
 अग्नीशासुरवायव्यमध्ये दिक्षु च पूजयेत् ॥ ५७ ॥
 अग्रकोणे रतिं यप्त्वा प्रीतिमुत्तरकोणके ।
 मनोभवां दक्षकोणे ततो बाणान्समर्चयेत् ॥ ५८ ॥
 उत्तरस्यां द्वयं देवि दक्षिणस्यां दिशि द्वयम् ।
 अग्रे चैकं क्रमेणैव बाणान्पञ्चाद्रिजे यजेत् ॥ ५९ ॥
 पञ्च कामास्तथा देवि बाणवत्परिपूजयेत् ।
 अनङ्गकुसुमां देवि तथाऽनङ्गादिमेखलाम् ॥ ६० ॥

जनङ्गमदनां पश्चादनङ्गमदनातुराम् ।
 सुमगां पञ्चमीं देवि मगां च भगसर्पिणीम् ॥ ६१ ॥
 भगमालां महादेवि पूर्वादिक्रमतो यजेत् ।
 अष्टयोनिषु देवेशि ततो ब्राह्म्यादिका यजेत् ॥ ६२ ॥
 युग्मयुग्मप्रभेदेन वसुपत्रे वरानने ।
 असिताङ्गं तथा ब्राह्मीं रुहं माहेश्वरीं प्रिये ॥ ६३ ॥
 चण्डं कौमारिकां चैव क्रोधं वैष्णवदेवताम् ।
 उन्मत्तं चैव वाराहीं माहेन्द्रीं च कपालिनम् ॥ ६४ ॥
 भीषणं चैव चामुण्डां संहारं चाष्टमं यजेत् ।
 महालक्ष्मीं महादेवि युग्मानि परिपूजयेत् ॥ ६५ ॥
 पश्चिमादिक्रमेणैव ततः पीठाष्टकं यजेत् ।
 कामरूपं च मलयं ततः कौलगिरिं तथा ॥ ६६ ॥
 कुलान्तकं च चोहारं जालंधरमतः परम् ।
 उड्डीयानं देवकूटं पीठाष्टकमिदं क्रमात् ॥ ६७ ॥
 ग्रन्थिस्थानेषु संपूज्यं पश्चिमादिक्रमेण तु ।
 त्रिशूलं परितो देवि मातृकावृत्तमण्डले ॥ ६८ ॥
 भैरवा दश संपूज्याः पश्चिमादिक्रमात्प्रिये ।
 हेतुकं चैव वेतालं तन्मध्ये त्रिपुरान्तकम् ॥ ६९ ॥
 अग्निजिह्वं च कालान्तं तथा चैव कपालिनम् ।
 एकपादं भीमरूपं मलयं हाटकेश्वरम् ॥ ७० ॥
 दशाभ्यर्च्य महादेवि भैरवान्मातृमण्डले ।
 चतुरस्रे महेशानि लोकपालाष्टकं यजेत् ॥ ७१ ॥
 इन्द्रमग्निं यमं देवि राक्षसं वरुणं तथा ।
 वायुं कुबेरमीशानं पूर्वादिक्रमतो यजेत् ॥ ७२ ॥
 ब्रह्माणं चैव विष्णुं च ऊर्ध्वाधः क्रमतो यजेत् ।
 वांकारं पूर्वमुच्चार्य वटुकाय नमो लिखेत् ॥ ७३ ॥
 यांकारं बीजमुच्चार्य योगिनीभ्यो नमस्तथा ।
 क्षांकारं बीजमुच्चार्य क्षेत्रपालाय वै नमः ॥ ७४ ॥
 गांकारं बीजमुच्चार्य ततो गणपतिं लिखेत् ।
 ऐन्तं नमः पश्चिमादिदिक्षु पूज्याः क्रमेण तु ॥ ७५ ॥

१ स. 'दार्धने य' । २ स. 'च चोहा' । ३ स. 'म्' । धाटिया । ४ स. 'स्वमचलं हा' ।
 ५ स. 'ए । वांकारं बीजम्' । ६ स. 'नः । गफा' । ७ स. 'यजेत्' ।

चतुरस्रे तु संपूज्या विदिक्षु परमेश्वरि ।
 वायव्यादिक्रमेणैव वक्ष्यमाणा महेश्वरि ॥ ७६ ॥
 वसवो द्वादशाऽऽदित्या रुद्राश्चैव ततः प्रिये ।
 सर्वे भूता वरारोहे क्रमेण परिपूजयेत् ॥ ७७ ॥
 पूजां विधाय देवेशीमुपचारैः प्रपूजयेत् ।
 उत्तराभिमुखो भूत्वा यदा चक्रं प्रपूजयेत् ॥ ७८ ॥
 उत्तराशा तदा देवि पूर्वाशैव व्यवस्थिता ।
 पश्चिमाशामुखो देवि यदा चक्रं प्रपूजयेत् ॥ ७९ ॥
 पश्चिमाशा तदा देवि पूर्वाशैव व्यवस्थिता ।
 दक्षिणाशामुखो देवि यदा चक्रं प्रपूजयेत् ॥ ८० ॥
 दक्षिणाशा ततो देवि पूर्वाशैव न संशयः ॥ ८१ ॥

इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे त्रिपुरेश्वरीपूजाक्रमविधिर्नाम चतुर्थः पटलः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमः पटलः ।

भविष्युवाच—

कुमारीक्रम आख्यातो मुद्रासनसमन्वितः ।
 इदानीं श्रोतुमिच्छामि बलिदानादिकं विभो ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच—

धूपं विस्तारयेत्सम्पद्मूलमन्त्रं हृदि स्मरन् ।
 घनस्पतिरसोत्पन्नो गन्धाढ्यो धूप उत्तमः ॥ २ ॥
 आग्नेयः सर्वदेवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ।
 अनेन मनुना देवि देव्यै धूपं निवेदयेत् ॥ ३ ॥
 सुप्रकाशो महादीपः सर्वत्रातिमिरापहः ।
 सबाह्याभ्यन्तरं ज्योतिर्दीपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ४ ॥
 तथैव दीपमन्त्रोऽयं विद्यान्ते परमेश्वरि ।
 आरात्रिकं ततः कुर्यात्सर्वकार्यार्थसिद्धये ॥ ५ ॥
 सौवर्णं राजते कांस्ये स्थालके परमेश्वरि ।
 कुङ्कुमेन लिखेत्पद्मं वसुपत्रं मनोहरम् ॥ ६ ॥

चन्द्ररूपं चरुं कृत्वा तन्मध्ये मस्तके शिषे ।
 दीपमेकं विनिक्षिप्य धसुपत्रेऽष्ट द्वीपकान् ॥ ७ ॥
 यद्यगोधूममुद्गादिरचिताञ्शर्करायुतान् ॥
 चपक्रान्वितमुद्गामिः शोभितान्धृतपूरितान् ॥ ८ ॥
 अभिमन्त्र्य महेशानि रत्नेश्वर्यां ततः परम् ।
 श्रीबीजं च पराबीजं संलिख्य वरवर्णिनि ॥ ९ ॥
 गसौ च मपनाः पश्चादिन्द्रस्थाः क्रमतः प्रिये ।
 वामकर्णसमायुक्ता बिन्दुनादविमूषिताः ॥ १० ॥
 बीजपञ्चकमेतत्तु पञ्च रत्नानि सुन्दरि ।
 पूर्वधीजे पिलोमेन रत्नेशीषं नवाक्षरी ॥ ११ ॥
 मूलमन्त्रेण चाम्यर्च्यं ततश्चाऽऽरात्रिकं धरेत् ।
 स्थालकं तु समुद्धृत्य मस्तकान्तं पुनःपुनः ॥ १२ ॥
 नववारं महेशानि ततो नीराजनं चरेत् ।
 समस्तचक्रचक्रेशीयुते देवि नवात्मिके ॥ १३ ॥
 आरात्रिकमिदं देवि गृहाण मम सिद्धये ।
 नीराजनमनुर्देवि विद्यान्ते प्रकटीकृतः ॥ १४ ॥
 आरात्रिके महेशानि चक्रमुद्गा व्यवस्थिता ॥
 वामहस्ताङ्गुष्ठगर्भे कनिष्ठां दक्षिणां नयेत् ॥ १५ ॥
 कनिष्ठगर्भगे वामे दक्षाङ्गुष्ठं विनिक्षिपेत् ।
 अन्योन्यं करयोर्देवि चक्रमुद्गेषु मारिता ॥ १६ ॥
 आरात्रिकविधिं कृत्वा नैवेद्यं तु निवेदयेत् ।
 शुद्धस्फटिकसंकाशश्चन्द्ररश्मिसमप्रमः ॥ १७ ॥
 लसत्तण्डुलजो देवि चारुमुद्गोदनः प्रिये ।
 हिङ्गुजीरमरीचाहैराद्रकै रुचिरः प्रिये ॥ १८ ॥
 मटकः कुङ्कुमाकारः पायसं हेमसंनिमम् ।
 दुग्धगम्भीरसुमगं शर्करापूरपूरितम् ॥ १९ ॥
 कपिलाधृतसंयुक्तं मूर्जत्वष्ट्यण्डकाः प्रिये ।
 शर्करालोलिता देवि सूपं मुद्गोद्भवं तथा ॥ २० ॥
 नानाविधानि पेयानि व्यञ्जनानि बहूनि च ।
 इत्याद्यन्नरसोपेतं नैवेद्यं कल्पयेद्बुधः ॥ २१ ॥

मनःकल्पितरूपं वा त्रिपुरायै भिवेदयेत् ।
 हेमपात्रगतं दिव्यं परमान्नं सुसंस्कृतम् ॥ २२ ॥
 पञ्चधा पद्मसोपेतं गृहाण परमेश्वरि ।
 विद्यान्ते परमेशानि नैवेद्यमनुरीरितः ॥ २३ ॥
 परिपिच्य ततो देवि नित्यहोमं समाचरेत् ।
 मूलमन्त्रेण देवेशि हुनेत्पञ्चाऽऽहुतीः क्रमात् ॥ २४ ॥
 प्राणापानौ तथा व्यान उदानश्च समानकः ।
 एतत्स्वरूपं जानीयादाहुतीनां च पञ्चकम् ॥ २५ ॥
 पडाहुतीः पडङ्गेन नित्यहोमोऽयमीरितः ।
 नित्यहोमविधिं कृत्वा बलिदानविधिं चरेत् ॥ २६ ॥
 ईशाने च तथाऽऽग्नेये नैऋत्ये च तथा प्रिये ।
 वायव्ये क्रमतो देवि मण्डलानां चतुष्टयम् ॥ २७ ॥
 श्रीचक्रमभितो देवि त्रिकोणं व्योम चाऽऽलिखेत् ।
 पूर्वमन्त्रैः समभ्यर्च्य बटुकादिभिरग्निजे ॥ २८ ॥
 एहोहि देवि पुत्रान्ते बटुकान्तेऽथ नाथ च ।
 कपिलान्ते जटामार भासुरान्ते त्रिनेत्र च ॥ २९ ॥
 ज्वालामुख च सर्वान्ते विघ्नान्नाशय नाशय ।
 सर्वोपचारसहितं बलिं गृह्य द्विधापदम् ॥ ३० ॥
 वह्निजायान्वितो मन्त्रो बटुकस्य उदाहृतः ।
 अनेन विधिना देवि गटुकस्य बलिं प्रिये ॥ ३१ ॥
 ऊर्ध्वं ब्रह्माण्डतो वा दिवि ऋगनतले मूतले निष्कले वा
 पाताले वाऽनले वा तलिलपवनपोर्यत्र कुत्र स्थिता वा ॥
 क्षेत्रे पीठोपपीठादिषु च कृतएदा धूपदीपादिकेन
 शीता देव्यः सदा नः शुभबलिविधिना पान्तु वीरेन्द्रदन्त्याः ॥ ३२ ॥
 एतदन्ते महेशानि यांबीजं योगिनी ततः ।
 भ्यः स्वाहा सर्वघर्णान्ते योगिनीपद्ममालिखेत् ॥ ३३ ॥
 कवचं चाञ्जमालिख्य वह्निजायां पुनर्लिखेत् ।
 अनेन मनुना देवि योगिनीनां बलिं हरेत् ॥ ३४ ॥
 पद्दीर्घस्वरसंमिश्रं क्षकारं विलिखेत्प्रिये ।
 स्थानक्षेत्रपदं पालधूपदीपादि चाऽऽलिखेत् ॥ ३५ ॥
 सहितं बलिमालिख्य गृह्य गृह्य ततो वदेत् ।
 वह्निजायान्वितो मन्त्रः क्षेत्रपालस्य सुन्दरि ॥ ३६ ॥

अनेन मनुना देवि क्षेत्रपालबलिः स्मृतः ।
 गांगीगूत्रपमालिरूपे ढेन्तं गणपतिं ततः ॥ ३७ ॥
 वरान्ते वरदान्ते च सर्वान्ते जनमालिखेत् ।
 मे वशं चाऽऽनय प्रोच्य सर्वोपपदमालिखेत् ॥ ३८ ॥
 चारान्ते सहितं चोक्त्वा बलिं गृह्य द्विधापदम् ।
 वह्निजायान्वितो मन्त्रो गणपस्य बलिं हरेत् ॥ ३९ ॥
 वामाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां बटुकस्य बलिं हरेत् ।
 तर्जन्यनामिकां चैव मध्यमोपरि योजयेत् ॥ ४० ॥
 योन्याकारेण वामेन योगिनीनां बलिर्भवेत् ।
 *अङ्गुष्ठमध्यमानाम(मा) योन्याकारेण योजयेत् ॥ ४१ ॥
 वाममुष्टिं विधायाऽऽक्षौ तर्जनीं सरलां कुरु ।
 अनया मुद्रया देवि क्षेत्रपालबलिर्भवेत् ॥ ४२ ॥
 तथा मुष्टेस्तु मध्यस्थामङ्गुलीं दण्डवत्कुरु ।
 गजतुण्डा महामुद्रा गणपस्य बलिर्भवेत् ॥ ४३ ॥
 अथ वा वाममागे तु मण्डलं चैकमालिखेत् ।
 तत्रैव बलिदानं तु कुर्यात्सर्वार्थसिद्धये ॥ ४४ ॥
 +आत्मविद्यां शिवैस्तत्त्वैर्गुरुं संतर्प्य देवताम् ।
 संतोष्याऽऽनन्दसहितः सर्वकर्माणि साधयेत् ॥ ४५ ॥
 अनेन विधिना देवि पूजयेत्परमेश्वरीम् ।
 पञ्चसिंहासनोन्नद्धां परमानन्दरूपिणीम् ॥ ४६ ॥
 पञ्चसिंहासनोन्नद्धां चित्कलां चिन्तयेत्तदा ।
 वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेत्पिये ॥ ४७ ॥
 तर्पणं तु तथा कुर्यात्सर्वसौभाग्यधानमवेत् ॥ ४८ ॥

इति श्रीमद्गानार्णवे नित्यातन्त्रे त्रिपुरेश्वरीयमनविधिर्नाम पञ्चमः पटलः ॥ ५ ॥

अथ पठः पठः ।

श्रीदेव्युवाच—

पञ्चसिंहासनगता कथं सा त्रिपुरा परा ।

कथयस्य महेशान कथं सिंहासनं भवेत् ॥ १ ॥

* इत्यर्थे च. पुनरे. नादि । + अर्थ श्लोकः त. पुस्तके नोपलभ्यते ।

१ क. 'स्य श्लो' । २ क. 'का मये म' । ३ क. 'उत्तमुद्रा' । ४ क. 'सनात्तदा ५' ।

ईश्वर उवाच—

यथा श्रीत्रिपुरा षाला तथा त्रिपुरभैरवी ।
 संपत्पदा नाम तस्याः शृणु निर्मलमानसे ॥ २ ॥
 शिवचन्द्रौ वह्निसंस्थौ वाग्भवं तदनन्तरम् ।
 कामराजं तथा देवि शिवचन्द्रान्वितं ततः ॥ ३ ॥
 पृथ्वीबीजान्तवह्न्याढ्यं तार्तीयं शृणु बल्लभे ।
 * शक्तिबीजे महेशानि शिवं वह्निं च योजयेत् ॥ ४ ॥
 ध्योमादिबह्निसंस्थं तु विशेषं शृणु बल्लभे ।
 कुमार्याः परमेशानि हित्वा सग तु वैन्दवम् ॥ ५ ॥
 त्रिपुरा भैरवी देवी महासंपत्पदा प्रिये ।
 अनया सदृशी विद्या त्रिपु लोकेषु दुर्लभा ॥ ६ ॥
 ब्रह्मानन्दमयी साक्षात्सर्वसाम्राज्यदायिनी ।
 ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि महासंपत्पदं प्रिये ॥ ७ ॥
 आताम्रार्कसहस्राभां स्फुरच्चन्द्रजटाशिखाम् ।
 किरीटरत्नविलसच्चित्रचित्रितमौक्तिकाम् ॥ ८ ॥
 स्रवद्गुहिरपङ्काढ्यमुण्डमालावलीपुताम् ।
 नयनत्रयशोभाढ्यां पूर्णेन्दुवदनान्विताम् ॥ ९ ॥
 मुक्ताहारलताराजत्पीनोन्नतघनस्तनीम् ।
 + त्रिवलीखचितालग्नां नानाभरणभूषिताम् ॥ १० ॥
 रक्ताम्बरपरीधानां यौवनोन्मत्तरूपिणीम् ।
 पुस्तकं चाभयं वागे दक्षिणे चाक्षमालिकाम् ॥ ११ ॥
 धरदानरतां नित्यं महासंपत्पदां स्मरेत् ।
 न्यासपूजादिकं सर्वं कुमार्या इव सुवते ॥ १२ ॥
 त्रिपुरा भैरवी देवी पञ्चसिंहासनान्विता ।
 प्रथमं शृणु देवेशि ब्रह्मा सृष्टिकरो पदा ॥ १३ ॥
 निश्चेतनोऽपि देवेशि तदा त्रिपुरदेवताम् ।
 समाराध्यामवत्कर्ता सृष्टेस्तु परमेश्वरि ॥ १४ ॥
 ब्रह्मोणं तं समाराध्य तपसा महता प्रिये ।
 शक्रोऽभूद्देवराजोऽयं पूर्वस्यां दिशि पालकः ॥ १५ ॥

* इवमर्थे ख पस्तने नास्ति । + इवमर्थे ख. पुस्तके नास्ति

१ ख. 'रमये व' । २ घ. 'निस्ता' । ३ घ. 'टाकुलाम्' । ४ ख. 'म्' । ५ घ. 'वमह' । ६ ख. 'या'
 दि वा घ' ।

तदा प्रसन्ना त्रिपुरा पूर्वसिंहासनस्थिता ।
 शृणु देवि प्रवक्ष्यामि पूर्वसिंहासनस्थिताम् ॥ १६ ॥
 धारमत्रं बीजमुच्चार्य जीवप्राणसमन्वितम् ।
 सकला मुखनेशानी द्वितीयं बीजमुद्धृतम् ॥ १७ ॥
 जीवं प्राणं वह्निसंस्थं शक्रस्वरविभूषितम् ।
 विसर्गाढ्यं महेशानि विद्या त्रैलोक्यमातृका ॥ १८ ॥
 त्रैलोक्यमोहनी देवि परब्रह्मचिदात्मिका ।
 चैतन्यमैरवी नाम चेतना निष्कले शिवे ॥ १९ ॥
 उद्यद्भास्वत्सहस्राणां नानालंकारमूषिताम् ।
 मुकुटोज्ज्वलसञ्चन्द्रलेखां रक्ताम्बरान्विताम् ॥ २० ॥
 पाशाङ्कुशधरां नित्यां वामहस्तकपालिनीम् ।
 वरदाभयशामाढ्यां पीनोन्नतघनस्तनीम् ॥ २१ ॥
 एवं ध्यात्वा यजेद्देवीं पूर्वसिंहासनस्थिताम् ।
 द्विरावृत्त्या षडङ्गानि न्यसेत्सर्वाङ्गलक्षणम् ॥ २२ ॥
 यन्त्रमस्याः प्रवक्ष्यामि देवि त्रैलोक्यमोहनम् ।
 त्रिकोणं चैव षडङ्गोणं वसुपत्रं वरानने ॥ २३ ॥
 चतुरस्रं चतुर्द्वारमेवं मण्डलमालिखेत् ।
 तत्राऽऽवाह्य महादेवीं पुषवत्परमेश्वरीम् ॥ २४ ॥
 मुद्राः प्रदर्शयेत्पश्चात्परिवाराचनें यजेत् ।
 प्रथमावरणं देवि षडङ्गानां तु पूर्ववत् ॥ २५ ॥
 रत्यादिकास्ततः पूज्याः पूर्ववत्परमेश्वरि ।
 अग्रे वसन्तं वामे तु कामदेवं वरानने ॥ २६ ॥
 चापं दक्षिणकोणे च बाणान्पूर्ववद्विजे ।
 डाकिनीं राकिनीं चैव लाकिनीं काकिनीं तथा ॥ २७ ॥
 शाकिनीं हाकिनीं देवि पश्चिमादिक्रमाद्यजेत् ।
 अनङ्गकुसुमा मुख्या वसुपत्रेषु पूर्ववत् ॥ २८ ॥
 परमृत्सारसी चैव शुकमेवाह्वयी पुनः ।
 अपाङ्गभूविलासो च हाथमावी प्रपूजयेत् ॥ २९ ॥
 इन्द्राद्या लोकपालास्तु क्रमेण परिपूजयेत् ।
 पूर्वसिंहासने देवि कथिता धीरवन्दिते ॥ ३० ॥

कामेश्वरी च रुद्राणां पूर्वसिंहासनस्थिता ।
 एतस्या एव विद्याया बीजद्वयमुदाहृतम् ॥ ३१ ॥
 तदन्ते परमेशानि नित्यक्लिप्ते मदद्रवे ।
 एतस्या एव तार्तीयं रुद्राणां परमेश्वरि ॥ ३२ ॥
 पूजाध्यानादिकं देवि चैतन्यायाश्च पूर्ववत् ।
 त्रिकोणे तु विशेषोऽस्ति कथयामि तवानवे ॥ ३३ ॥
 अग्रकोणक्रमेणैव नित्यां क्लिप्तां मदद्रवाम् ।
 पङ्कजावरणात्पश्चात्पूजयेत्सर्वसिद्धये ॥ ३४ ॥
 अननैव प्रकारेण पूर्वसिंहासनस्थिताम् ।
 त्रिपुरां भैरवीं देवीं पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ ३५ ॥

इति श्रीमञ्जानार्णवे नित्यातन्त्रे पूर्वसिंहासनकथनं नाम षष्ठः पटलः ॥ ६ ॥

अथ सप्तमः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

एतामाराध्य देवेशि महात्रिपुरभैरवीम् ।
 पालकोऽभून्निश्चलोऽपि प्रेतत्वात्सुरवन्दिते ॥ १ ॥
 योगनिद्राच्छलाद्देवि प्रेतत्वं तस्य निश्चलम् ।
 तद्ध्यानेन स्वयं शक्तिरभूत्कुवलयपेक्षणे ॥ २ ॥
 तामाराध्य महाविष्णुरघारेण मुखेन च ।
 त्रिपुरो निर्जितो देवि त्रैलोक्यभयकारकः ॥ ३ ॥
 तदा सिंहासने प्रौढा दक्षिणे परमेश्वरि ।
 मन्त्रं तस्याः प्रवक्ष्यामि रिपुभारनिकृन्तनम् ॥ ४ ॥
 शिवचन्द्रो मादनान्तं पान्तं वह्निस्मान्वितम् ।
 शक्तिमिन्नं बिन्दुनादकलाढ्यं चाग्मवं प्रिये ॥ ५ ॥
 संयत्प्रदाया भैरव्याः कामराजं तदेव हि ।
 सदाशिवस्य बीजं तु सिंहासनगतस्य च ॥ ६ ॥
 एषा विद्या महेशानि वर्णितुं केन शक्यते ।
 ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि रिपुभारनिकृन्तनम् ॥ ७ ॥

अथसूर्यसहस्रामां चन्द्रचूडां त्रिलोचनाम् ।
 नानालंकारसुभगां सर्ववीरिनिकृन्तनीम् ॥ ८ ॥
 अथद्विधिरमुण्डालिकलितां रक्तवाससम् ।
 त्रिशूलं डमरुं चैव खड्गं खेटकमेव च ॥ ९ ॥
 पिनाकं च शरान्देवि पाशाङ्कुशयुगं क्रमात् ।
 पुस्तकं चाक्षमालां च शिवसिंहासने स्थिताम् ॥ १० ॥
 एवं ध्यात्वा महेशानि पूजामण्डलमारभेत् ।
 त्रिकोणं चैव वृत्तं च वृत्ताष्टदलनीरजम् ॥ ११ ॥
 वृत्तं भूमदनोपेतमेवा त्रिपुरयन्त्रिकां ।
 वामां ज्येष्ठां च रौद्रीं च कार्ती च धरलोचने ॥ १२ ॥
 कलाढर्यां च बलाढर्यां च यजेद्विकारिणीं प्रिये ।
 बलप्रमथिनीं चैव सर्वभूतान्तमावदेत् ॥ १३ ॥
 दमनीं च तथाऽर्चिता मनीन्मनीपदान्विताम् ।
 एवं पीठं समभ्यर्च्य ततः सिंहासनं यजेत् ॥ १४ ॥
 अघोरविद्यारूपं तु महापापनिकृन्तनम् ।
 अघोरे वाग्मवर्षे देवि घोरे तु भुवनेश्वरीम् ॥ १५ ॥
 घोरघोरतरेभ्यश्च विलिख्य सुरवन्दिते ।
 सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो देव्या वीजयुगं लिखेत् ।
 नमस्तेऽस्तुपदं कुर्याद्भद्ररूपे हसौ लिखेत् ॥ १६ ॥
 त्रिंशन्दिशश्च त्रिभिर्वर्णैर्विद्येयं कथिता प्रिये ।
 अनेन मनुना देवि यजेत्सिंहासनं बुधः ॥ १७ ॥
 आवाहनादिकं कुर्यात्क्रमाचनमतः परम् ।
 आदावङ्गावृत्तिर्देवि द्विरावृत्त्याऽङ्गपूजनम् ॥ १८ ॥
 रत्यादिव्रयमभ्यर्च्य तथाऽनङ्गादिका यजेत् ।
 माहस्यादियुगं संपूज्य वसुपत्रेषु मातृकाः ॥ १९ ॥
 भूविम्बे लोकपालांश्च सायुधान्परमेश्वरि ।
 द्वितीयसिंहासनगां पूजयेद्भद्रमेरवीम् ॥ २० ॥
 इति श्रीमज्जातार्णवे नित्यातन्त्रे द्वितीयसिंहासने रुद्रभैरवीपननं नाम

सप्तमः पत्रः ॥ ७ ॥

१ अ. च विष्णुविं । २ अ. 'माचरेत् । ३ अ. 'लमदिते । ४ अ. 'मुण्डालापीतर्वी ।
 ५ अ. 'तथा महता म' । ६ अ. 'व' चोक्त्वा अघोरे धु' । ७ अ. 'रे भ्ये चार्धे सर्वाधिदेवते । ८ अ. 'रिष्यन्त' ।

अष्टमः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

पश्चिमे भैरवी देवी पटुकूटा परमेश्वरी ।
 यत्स्फूर्त्या स शिवो देवि सृष्टिसंहारणक्षमः ॥ १ ॥
 डाकिनीराकिनीपीजे लाकिनीकाकिनीयुंगात् ।
 बीजे आहृत्य देवेशि योजयेत्त्रैन्द्रसूर्ययोः ॥ २ ॥
 आद्यमेकारसंयुक्तमन्यदीकारमण्डितम् ।
 शक्रस्वरसमायुक्तं तार्तीयं बीजमालिखेत् ॥ ३ ॥
 बिन्दुनादकलाक्रान्तं तृतीयं शैलसंभवे ।
 एषा विद्या महेशानि रुद्रसिंहासने स्थिता ॥ ४ ॥
 ध्यानमस्थाः प्रवक्ष्यामि सर्वभूतनिकृन्तनम् ।
 बालसूर्यप्रभां देवीं जपाकुसुमसंनिमाम् ॥ ५ ॥
 मुण्डमालावलीरज्यां बालसूर्यसमांशुकाम् ।
 सुवर्णकलशाकारपीनोन्नतपयोधराम् ॥ ६ ॥
 पाशाङ्कुशौ पुस्तकं च दधानां जपमालिकाम् ।
 एवं ध्यात्वा यजेद्देवीं मानसैरुपचारकैः ॥ ७ ॥
 द्विरावृत्त्या पटङ्गानि विधाय परमेश्वरि ।
 यन्त्रमस्था वरारोहे त्रिकोणं तत्पुटं लिखेत् ॥ ८ ॥
 गृहिरष्टदलं पद्मं रविपत्रं समालिखेत् ।
 चतुरस्रं चतुर्द्वारमेवं मण्डलमालिखेत् ॥ ९ ॥
 पटङ्गावरणं देवि पूर्ववत्पूजयेत्प्रिये ।
 रत्नादित्रितयं देवि त्रिकोणे परिपूजयेत् ॥ १० ॥
 डाकिन्याद्यास्तु पदकोणे यमुपत्रे ततः परम् ।
 ब्राह्मचादियुगलं पश्चाद्रविपत्रे ततः परम् ॥ ११ ॥
 बालायाः पीठशक्तीस्तु यामाद्याः पूजयेत्प्रिये ।
 चतुरस्रे लोकपालान्सायुधान्परमेश्वरि ॥ १२ ॥
 एवं पूजाविधिं कुर्याद्भोगमोक्षफलतापे ।
 अनेनैव विधानेन नित्यार्या भैरवीं यजेत् ॥ १३ ॥

१ क. देवि ५ । २ क. "सुम् । बी" । ३ क. "रुद्रकोरे वि ता" । ४ क. "नतं त्रितयं ५" ।
 ५ क. "उपनस्तनीम्" । ६ क. "त्रै त्रयो लि" । ७ क. "सिन्धुम् । भी" ।

सर्वसौभाग्यदां नित्यां सर्वसाम्राज्यदायिनीम् ।
 एतस्या एव विद्यायाः पद्भ्यान्क्रमतः स्थितान् ॥ १४ ॥
 विपरीतान्वद् प्रौढे विद्येयं भोगमोक्षदा ।
 नित्याख्या भैरवी देवि रिणुमारनिकुन्तनी ॥ १५ ॥
 म्पासपूजादिकं सर्वमस्याः पूर्ववदाचरेत् ॥ १६ ॥

इति श्रीमञ्जानाण्वे नित्यातन्त्रे पश्चिमसिंहासनकथनं नामाष्टमः पटलः ॥ ८ ॥

अथ नवमः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

शृणु देवि महाविद्यां चिन्तितेष्टफलप्रदाम् ।
 यस्या विज्ञानमात्रेण भुवनाधिपतिर्भवेत् ॥ १ ॥
 हंसाद्यं वाग्मवं चाऽऽद्यं हसकान्ते सुरेश्वरि ।
 मूर्धाजं भुवनेशानी द्वितीयं बीजमुद्धृतम् ॥ २ ॥
 शिवचन्द्रो महेशानि शक्रस्वरविभूषितम् ।
 बिन्दुनादकलाक्रान्तं तृतीयं बीजमुद्धृतम् ॥ ३ ॥
 एषा विद्या महेशानि भुवनेश्वरभैरवी ।
 मध्यबीजेन देवेशि पद्भ्योर्ध्वस्वरभेदिना ॥ ४ ॥
 पद्भ्यानि प्रविन्यस्य ध्यादेद्देवीं चतुर्भुजाम् ।
 जपाकुसुमसंकाशां दाडिमीकुसुमप्रमाम् ॥ ५ ॥
 चन्द्ररेखाजटाजूटां त्रिनेत्रां रक्तवाससाम् ।
 नानालंकारसुमगां पीनोन्नतयनस्तनीम् ॥ ६ ॥
 पाशाङ्कुशवराभीतीर्धारयन्तीं शिवां स्मरेत् ।
 एवं ध्यात्वाऽर्चयेद्देवीं यन्त्रोद्धारं च पूर्ववत् ॥ ७ ॥
 चैतन्यभैरवी देवी यन्त्रवत्परमेश्वरि ।
 सिंहासनं समंग्यर्च्यं परिवारार्चनं यजेत् ॥ ८ ॥
 पद्भ्यादरणं देवि पूर्ववत्परिपूजयेत् ।
 रत्याद्याः पूजयेद्देवि त्रिकोणे तदनन्तरम् ॥ ९ ॥
 ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च पूज्यास्तत्रैव सुन्दरि ।
 डाकिन्याद्यास्तथा पूज्या वसुधत्रे ततः परम् ॥ १० ॥

अनङ्गकुसुमाद्याश्च ब्राह्म्यादियुगुलं ततः ।
 भूविम्बे लोकपालांश्च बटुकायांश्च पूजयेत् ॥ ११ ॥
 योगिनीनां चतुःषष्टिं पूजयेत्सुरवन्दिते ।
 सदाशिवसखा यस्मात्कुबेरः परमेश्वरि ॥ १२ ॥
 येनेयं प्रार्थिता देवी राजराजस्ततो भवेत् ।
 तेनैव प्रार्थिता विद्या गौरी गौरफलप्रदा ॥ १३ ॥
 अन्नपूर्णेऽश्वरी नाम सर्वसंपत्प्रदा सताम् ।
 अनया विद्यया देवि कुबेरो धननायकः ॥ १४ ॥
 लोकपालेषु सर्वेषु धनरत्नादिपूर्णता ।
 तथाऽन्नपूर्णता तस्मिन्सुस्थिराऽस्याः प्रसादतः ॥ १५ ॥
 अन्नपूर्णा महादेवि साक्षात्कामदुघाऽद्रिजे ।
 मन्त्रमस्याः प्रवक्ष्यामि सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥ १६ ॥
 तारं च भुवनेशानीं श्रीबीजं कामराजकम् ।
 हृदन्ते भगवत्यर्णां माहेश्वरि पदं लिखेत् ॥ १७ ॥
 अन्नपूर्णेऽग्निजाया च विद्येयं विंशदक्षरी ।
 अनया सदृशी विद्या सिद्धिदा नास्ति मूतले ॥ १८ ॥
 भुवनेशा महेशानि पद्मदीर्घस्वरभिन्नया ।
 पडङ्गानि महेशानि च्छन्दोन्यासादनन्तरम् ॥ १९ ॥
 कपिर्ब्रह्माऽस्य मन्त्रस्य पङ्क्तिश्छन्दो धरानने ।
 अन्नपूर्णेऽश्वरी देवि देवता परिकीर्तिता ॥ २० ॥
 बीजं च भुवनेशानि श्रीबीजं शक्तिरुच्यते ।
 कीलकं कामराजं स्यात्पडङ्गानन्तरं ततः ॥ २१ ॥
 * एकमेकं पुनश्चैकं पुनरेकं द्वयं चतुः ।
 चतुश्चतुस्तथा द्वाभ्यां पदान्येतानि पार्वति ॥ २२ ॥
 पदानि नव देवेशि नव द्वारेषु विन्यसेत् ।
 मूर्धादिगुदपर्यन्तं पुनस्तेषु धरानने ॥ २३ ॥
 गुदादिब्रह्मरन्धान्तं पदानां नवकं न्यसेत् ।
 ब्रह्मरन्धास्यहृदयमूलाधारेऽध्वनुकमात् ॥ २४ ॥

* अर्थ श्लोकः प. पुस्तके नस्ति ।

चतुर्धाजानि विन्वस्य स्वरेष्वन्यान्प्रविन्वसेत् ।
 गोलकं च ततो देवि विन्वस्य विधिवत्प्रिये ॥ २५ ॥
 प्राणायामं प्रकुर्वीत पूजामण्डलमालिखेत् ।
 त्रिकोणं च चतुःपत्रं वसुपत्रं ततः परम् ॥ २६ ॥
 कलापत्रं च भूचिह्नं चतुर्द्वारं समालिखेत् ।
 सिंहासनस्य परितः पीठदेवीः समर्चयेत् ॥ २७ ॥
 सिंहासने दक्षिणे तु कथिताः पीठनायकाः ।
 ता एव पूजयेत्पीठे वामाद्याः परमेश्वरि ॥ २८ ॥
 जया च विजया चैव अजिता चापराजिता ।
 नित्या विलासिनी दोग्धी अधोरा मङ्गलात्मिका ॥ २९ ॥
 नवमी परमेशानि सिंहासनसमीपगाः ।
 समावाह्य यजेद्देवीं ध्यानं कुर्वन्समाहितः ॥ ३० ॥
 तप्तकाञ्चनवर्णामां बालेन्दुकृतशेखराम् ।
 नवरत्नप्रभादीप्तमुकुटां कुङ्कुमारुणाम् ॥ ३१ ॥
 चित्रवस्त्रपरीधानां मदिराक्षीं त्रिलोचनाम् ।
 सुवर्णकलशाकारपीनोन्नतघनस्तनीम् ॥ ३२ ॥
 गोक्षीरधामधवलं पञ्चवक्त्रं त्रिलोचनम् ।
 प्रसन्नवदनं शान्तं नीलकण्ठविराजितम् ॥ ३३ ॥
 कर्पादिर्न स्फुरत्सर्पमूषणं कुन्दसंनिभम् ।
 नृत्यन्तमतिसंहृष्टं हृद्वाऽऽनन्दमयीं पराम् ॥ ३४ ॥
 सानन्दभुञ्जल्लोलाक्षीं मेखलाढयनितम्बिनीम् ।
 अन्नदानरतां नित्यां भूमिश्रीभ्यामलंकृताम् ॥ ३५ ॥
 एवं ध्यात्वा यजेद्देवि पद्मङ्गावरणं यजेत् ।
 अग्नीशासुरवापद्यमद्ये दिक्ष्वङ्गपूजनम् ॥ ३६ ॥
 अथ चक्षुषे भूशानि त्रिकोणस्य च पूजनम् ।
 तत्र प्रासादबीजं च हृच्छिवाद्य ततः परम् ॥ ३७ ॥
 सप्ताक्षरी महाविद्या त्वनया देवि पूजयेत् ।
 नृत्यन्तमीश्वरं देवि त्रिकोणाग्रे सुरेश्वरि ॥ ३८ ॥
 अन्नमः पद्मामाप्स्य ततो भगवते पद्मम् ।
 ततो धराहरूपाय भूर्भुवःस्वःपतिं तर्था ॥ ३९ ॥

डेन्तं च मूपतिं च त्वं मे देहीति च दापय ।
 वह्निजायान्वितो मन्त्रो ब्राह्मस्य वरानने ॥ ४० ॥
 अनया विद्यया देवि वामकोणे प्रपूजयेत् ।
 ॐ नमः पदमामाष्य डेन्तं नारायणं लिखेत् ॥ ४१ ॥
 नारायणं दक्षकोणे क्रमेण परिपूजयेत् ।
 वामदक्षिणयोः पूज्ये भूश्रियो परमेश्वरि ॥ ४२ ॥
 एकेन मनुना देवि कथयामि तवानघे ।
 (ॐ नमो हि पदं चान्नं मे देह्यन्नाधिपान्तके ॥ ४३ ॥)
 तैयममन्नं संलिख्य प्रदापय ततः परम् ।
 वह्निजायान्वितो मन्त्रः संपुटीकृत्यं योजयेत् ॥ ४४ ॥
 ग्लौमात्मकेन रमया वामदक्षिणयोः क्रमात् ।
 ततश्चतुर्दले पूज्या पश्चिमादिक्रमेण तु ॥ ४५ ॥
 तारेण परविद्यां च भुवनेशीं तदात्मना ।
 कमलां रमया मद्मे कामेन सुमगां यजेत् ॥ ४६ ॥
 यमुपत्रे महेशानि ब्राह्मयाद्याः पश्चिमादितः ।
 षोडशारे परेशानि चन्द्रमण्डलरूपिणीः ॥ ४७ ॥
 कलाः षोडश संपूज्याः पश्चिमादिक्रमेण हि ।
 अमृता मानसी पुष्टिस्तुष्टिः प्रीती रतिस्तथा ॥ ४८ ॥
 श्रीश्च ह्रीश्च स्वधा रात्रिज्योत्स्नां हेमवती तथा ।
 छाया च पूर्णिमा नित्या अमावास्या च षोडशी ॥ ४९ ॥
 शेषवर्णैः प्रपूज्यास्तु अन्नपूर्णान्तशब्दकाः ।
 चतुरस्रे लोकपालान्क्रमेण परिपूजयेत् ॥ ५० ॥
 ईर्युत्तरपतेः सम्यक्पूजितान्नसुवर्णदा ।
 स्वशक्त्या या करोत्येव राजराजं धनाधिपम् ॥ ५१ ॥
 सिद्धिप्रदा सिद्धिविद्या ममाप्यन्नप्रदा प्रिये ।
 भुवनेश्वरभैरव्या भेदान्तरमथोच्यते ॥ ५२ ॥
 सहाद्या सैव देवेशि तदा सा सकलेश्वरी ।
 ध्यानपूजादिकं सर्वमेतस्या एव पार्वति ॥ ५३ ॥

१ क. 'धे । अमं महिपदं । २ क. ख. तपेम' । ३ क. 'ल्य पूज' । ४ ख. पूजां ५ ।
 ५ क. 'न पु' । ६ ख. गुया । ७ ख. 'रसा हेमाव' । ८ क. 'र्णास्तु शब्दितः । ९ । १ क.
 इत्येवं पूजयेत्सम्य' ।

उत्तरस्यां वरारोहे सिंहासनमिदं दिशि ।
 संपत्प्रदा भैरवी च विद्धि कौलेशभैरवी ॥ ५४ ॥
 हसराद्या भैरवी सा त्रिषु बीजेषु पार्वति ।
 इयं तु सहाराद्या स्यात्पूजाध्यानादिकं तथा ॥ ५५ ॥
 एतस्या एव विद्याया आद्यन्ते रेफवर्जिते ।
 तदेवं परमेशानि नाम्ना सकलभैरवी ॥ ५६ ॥
 संपत्प्रदा भैरवी च ध्यानपूजादिकं प्रिये ।
 पञ्चसिंहासनमयी महात्रिपुरभैरवी ॥ ५७ ॥
 चतुरान्नायविद्याभिर्मान्यं सिंहासनं प्रिये ।
 हस्त्रीमात्मकमुच्चार्य सहीमात्मकमद्रिजे ॥ ५८ ॥
 शक्तिः सकलह्रीमन्ते चतुर्वीजमुदाहृतम् ।
 श्रीबीजं कुरु तार्तीयं नित्यां वेदाक्षरी भवेत् ॥ ५९ ॥
 उन्नती नाम विद्येयं भोगमौक्षफलप्रदा ।
 पूर्वाज्ञाये महाविद्या दक्षिणाज्ञाय उच्यते ॥ ६० ॥
 घागमवं बीजमुच्चार्य क्लिप्ने कामस्य बीजकम् ।
 मदद्रवे कुले हस्त्री विद्येयं भोगिनी प्रिये ॥ ६१ ॥
 दक्षिणाज्ञायविद्येयं पश्चिमाज्ञाय उच्यते ।
 घागमवं च परा श्रीश्च हसखफेमिति प्रिये ॥ ६२ ॥
 ह्रीमन्तास्ततो देवि पञ्चैते प्रणवाः स्मृताः ।
 भगवत्पद्म्य आलिरुप पृथक्पदमथेश्वरि ॥ ६३ ॥
 चतुर्थं प्रणवं चैव हसखफेमिति प्रिये ।
 कुञ्जिके चैव ह्रसां च ह्रसीं ह्रस्रौ ततः परम् ॥ ६४ ॥
 अघोरे चैव घोरे च त्वघोरमुखि चाऽऽलिखेत् ।
 ह्रसां ह्रसीं किण्विद्वं विच्चे द्वात्रिंशदक्षरी ॥ ६५ ॥
 पूर्वोक्तैः प्रणवैर्देवि संपुटीकृत्य संस्मरेत् ।
 कुञ्जिकेयं महाविद्या पश्चिमाज्ञायदेवता ॥ ६६ ॥
 रुफेमात्मकमुच्चार्य महाचण्डपदं लिखेत् ।
 योगेश्वरीपदं पश्चाद्विद्येयं कालिका प्रिये ॥ ६७ ॥

१ घ. 'रवी च । २ क. च विद्धि कौ' । ३ ख. किः कलाभ्यामन्ते च तुर्व वी' ।
 ४ घ. विद्या । ५ क. 'त । कर्मिणी कामवि' । ६ घ. 'यप्रुज्' । ७ क. 'च सहस्र' ।
 ८ घ. हस्रौ च ह' । ९ घ. 'त । च्छां च ह्रसीं च कि' ।

उत्तरोन्नायविद्येयं नाम्ना कालीति विश्रुता ।

एतांभिः परमेशानि पूज्यं सिंहासनं सदा ॥ ६८ ॥

इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे सिंहासनविद्याविधानं नाम नवमः पटलः ॥ ९ ॥

अथ दशमः पटलः ।

श्रीदेव्युवाच—

त्रिपुरा द्विविधा देव भवता प्रकटी कृता ।

त्रिविधेति यदुक्तं तत्प्रकटी कुरु शंकर ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच—

परं ब्रह्मस्वरूपं यन्नाद्विन्दुत्रयात्मकम् ।

शिवशक्तिमयं तच्च कथयामि तवानघे ॥ २ ॥

व्याप्य तिष्ठति विश्वं सा शिवं च परमेश्वरि ।

पूर्वं गुणैस्तु कथिता शिवशक्त्यात्मकं शृणु ॥ ३ ॥

हकारादिसकारान्ता मातृका शक्तिरव्यया ।

हकारः परमेशानि केवलं शिव उच्यते ॥ ४ ॥

आद्यन्ताक्षरभावेन तदाऽहं सकलात्मकः ।

यदुच्यते मातृकार्णैस्तत्सर्वमहमीश्वरि ॥ ५ ॥

हकारः परमेशानि शून्यरूपी सदाऽव्ययः ।

सकारः शक्तिरूपत्वात्परावाची विसर्गवान् ॥ ६ ॥

उत्पत्तेः कारणं यस्माच्छक्तिरित्यभिधीयते ।

आत्मानं दर्शयेद्योगः सोऽहंशब्देन सुन्दरि ॥ ७ ॥

विन्दुत्रयसमायोगान्महात्रिपुरसुन्दरी ।

नादरूपेण सा देवी हकारार्धस्वरूपिणी ॥ ८ ॥

हकारः परमेशानि शिवरूपी यतस्तदा ।

तस्यार्धाङ्गं महाशक्तिर्हकारार्धस्वरूपिणी ॥ ९ ॥

अत एव महाविद्या महात्रिपुरसुन्दरी ।

नित्येति कथ्यते देवि चित्कला परमेश्वरी ॥ १० ॥

श्रीगुरोः कृपया मत्रे संप्रदायकुलान्वितः ।
 प्रातरुत्याय पेवेशि गुरुं नतौ स्वनामभिः ॥ ११ ॥
 संध्यास्नानादिकं देवि विधाय मनुवित्तमः ।
 सर्वशृङ्गारवेपाढ्यः कर्पूरघुसृणादिभिः ॥ १२ ॥
 महींहैश्वन्दनाद्यैश्च दीप्ताङ्गः कुङ्कुमारुणः ।
 नवरत्नविभूषोऽप्यौ रंक्ताम्बरविराजितः ॥ १३ ॥
 ताम्बूलरागवदनो मंदिरानन्दमानसः ।
 यागमन्दिरमागत्य लाक्षाचित्रविचित्रितम् ॥ १४ ॥
 अनेकधूपबहलं पुष्पप्रकरपूरितम् ।
 गोमयेन च संलितं चारुपुष्पवितानितम् ॥ १५ ॥
 मनोहरे मृदुश्लक्ष्ण आसने उपविश्य तु ।
 मन्त्रोद्धारं प्रकुर्वीत सर्वकार्यार्थसिद्धये ॥ १६ ॥
 आद्यं वाग्मवमुच्चार्य कामराजं द्वितीयकम् ।
 कुमारास्तु तृतीयं तु त्रिपुरा परमेश्वरि ॥ १७ ॥
 करशुद्धिकरी विद्या प्रथमा परमेश्वरि ।
 कुमारी तु द्वितीया स्यात्त्रिपुरेशी महेश्वरि ॥ १८ ॥
 त्रिपुरेऽयादिमं त्यक्त्वा भुवनेऽर्शोः परिक्षिपेत् ।
 अनयाऽऽत्मासनं दद्यात्त्रिपुरेऽया पङ्ककम् ॥ १९ ॥
 त्रिपुरेशी महेशानि त्रिबीजा हस्थिता यदा ।
 चक्रासनगतां देवि विद्धि त्रिपुरवासिनीम् ॥ २० ॥
 त्रिपुरेशी महेशानि वाग्मवे कामराजके ।
 शिवचन्द्रसमायुक्ता तार्तीये शिवरूपिणी ॥ २१ ॥
 सर्वमन्त्रासनगता त्रिपुरा श्रीरियं प्रिये ।
 आत्मासनगतायास्तु हित्वा तार्तीयमद्भिजे ॥ २२ ॥
 बलेर्मात्मकमारोप्य साध्यसिद्धासनस्थिता ।
 (त्रिपुरामालिनी प्रोक्ता सिद्धारूपां त्रिपुरां शृणु ॥ २३ ॥

* एतस्यामे क. ग. पुस्तकयोः 'धी बीजं च तदीयं तु त्रिपुरा परमेश्वरि' इतीदमर्थं दृश्यते ।
 † पञ्चदशान्तर्गतो ग्रन्थः, पुस्तकस्थः ।

१ ख. 'शामृगमदीराम लिता' । २ ख. 'मन्दान' । ३ ख. 'पूजित' । ४ क. 'मादक' ।
 ५ ख. 'त्रिपुरा मालिनीयं तु भाषा सप्तमी परा ततः । देवि त्रिपुरासिद्धयं कथिता परमेश्वरि ।'
 इति पादान्तरम् ।

भुवनेशी श्रिया युक्ता कुमारी च तथोत्तमा ।
 मूर्तिविद्या समुद्दिष्टा माया लक्ष्मीः पुरःस्थिता ॥ २४ ॥
 अनया विद्यया देवि यजेत्रिपुरसिद्धिकाम् ।)
 * मायालक्ष्म्योस्तु बीजे द्वे शक्तिबीजं तृतीयकम् ॥ २५ ॥
 त्रिपुराद्या ऽयम्बिकेयमष्टमी परिकीर्तिता ।
 संपत्प्रदा भैरवी या तस्यास्तार्तीयबीजके ॥ २६ ॥
 बिन्दुं हित्वा तत्र सगं निक्षिपेत्सुरसुन्दरि ।
 अनयाऽऽवाहनं देवि कारयेत्सुरवन्दिते ॥ २७ ॥
 मूर्तिविद्या समुद्दिष्टा माया लक्ष्मीः परा स्थिता ।
 अनया विद्यया देवि यजेत्रिपुरसिद्धिदा[म्] ॥ २८ ॥
 सिद्धाम्बा वाहिनीमूर्तिर्विद्या च सुरसुन्दरि ।
 मूलविद्यां शृणु प्रौढे सकलागमसेविताम् ॥ २९ ॥
 सर्वदर्शनवन्द्यां च चित्कलामव्ययां प्रिये ।
 भूमिश्चन्द्रः शिवो माया शक्तिः कृष्णाध्वमादनौ ॥ ३० ॥
 अर्धचन्द्रश्च बिन्दुश्च नवाणो मेरुरुच्यते ।
 महात्रिपुरसुन्दर्या मन्त्रा मेरुसमुद्भवाः ॥ ३१ ॥
 लकारात्पृथिवी देवि सशैलवनकानना ।
 पञ्चाशत्पीठसंपन्ना सर्वतीर्थमयी परा ॥ ३२ ॥
 सर्वगङ्गामयी सर्वक्षेत्रस्थानमयी शिवे ।
 सकाराच्चन्द्रतारादिग्रहराशिस्वरूपिणी ॥ ३३ ॥
 हकाराच्छिवसंवाद्ब्योममण्डलसंस्थिता ।
 ईकाराद्विश्वकर्त्रियं माया तुर्यात्मिका प्रिये ॥ ३४ ॥
 एकाराद्वैष्णवी शक्तिर्विश्वपालनतत्परा ।
 रकारात्तेजसा युक्ता परं ज्योतिःस्वरूपिणी ॥ ३५ ॥
 ककारात्कामदा कामरूपिणी स्फुरदव्यया ।
 अर्धचन्द्रेण देवेशि विश्वयोनिरितीरिता ॥ ३६ ॥
 बिन्दुना शिवरूपेण शून्यरूपेण साक्षिणी ।
 अनया सह सर्वत्र व्याप्तिनिश्चलताऽऽत्मना ॥ ३७ ॥

* अर्थं श्लोकः स. पुस्तके नास्ति ।

१ क. 'द्वान्वां वा' । २ क. 'विद्यां च शृणु तु' । ३ क. मन्त्रो मे' । ४ क. 'द्वयः ।
 ल' । ५ स. न्याप्य नि' ।

एवं परब्रह्मरूपा मेरुणाऽनेन सुव्रते ।
 एमिर्नवात्मकेर्वर्णैर्जायते त्रिपुरामनुः ॥ ३८ ॥
 अन्यथा नैव निष्पत्तिर्नास्ति श्रीत्रिपुरामनी ।
 श्रीचक्रमपि देवेशि मेरुरूपं न संशयः ॥ ३९ ॥
 लकारः पृथिवीबीजं तेन मूर्ध्निमुच्यते ।
 सकारश्चन्द्रमा भद्रे कलापीडशकात्मकः ॥ ४० ॥
 तस्मात्पीडशपत्रं तु हकारः शिव उच्यते ।
 अष्टमूर्तिः सदा भद्रे तस्माद्भ्रसुदलं भवेत् ॥ ४१ ॥
 ईंकारस्तुं महामाया भुवनानि चतुर्दश ।
 पालयन्ती परा तस्माच्छक्रकोणं भवेत्प्रिये ॥ ४२ ॥
 शक्तिरैकादशस्थाने स्थित्वा सूते जगन्नयम् ।
 विश्वयोनिरिति ख्याता सा विष्णुर्दशरूपकम् ॥ ४३ ॥
 रकारात्परमेशानि चक्रं व्याप्य विजृम्भते ।
 दशकोणकर्त्री तस्माद्रकारो ज्योतिरव्ययः ॥ ४४ ॥
 कलादशान्वितो वह्निर्दशकोणप्रकारकः ।
 ककारान्मदनो देवि शिवश्चाटस्वरूपकः ॥ ४५ ॥
 योनिवश्यं तदा चक्रे वसुयोन्यङ्कितं भवेत् ।
 अर्धमात्रा गुणान्सूते नादरूपा यतस्ततः ॥ ४६ ॥
 त्रिकोणरूपा योनिस्तु बिन्दुना वैन्दवं भवेत् ।
 कामेश्वरस्वरूपं तु विश्वाकारस्वरूपकम् ॥ ४७ ॥
 श्रीचक्रं तु धरारोहे श्रीविद्यावर्णसंभवम् ।
 तत्र प्राङ्मुख आसीनश्चक्रराजं समालिखेत् ॥ ४८ ॥
 भूपदेशे समे वर्षे सिन्दूररजसाऽथ वा ।
 कुङ्कुमस्य रजोमिस्तु भूमौ चक्रं समालिखेत् ॥ ४९ ॥
 ऋजुरेवं नेत्रैरभ्यं संधिभेदसमं क्रजु ।
 अथ वा हेमरीप्याभ्यां ताप्रेण बहुधातुभिः ॥ ५० ॥
 पट्टं विरच्य श्रीसण्डरक्तचन्दनसंभवे ।
 पट्टे संस्थाप्य विलिखेत्लेखन्या हेमया प्रिये ॥ ५१ ॥

१ म. °वा धैव । २ म. °स्तु सदा मा । ३ क. ग. °रेव दश । ४ ख. म. । एकं ।
 ५ म. °शे तरणदशमज्योतिः । ६ क. °प्रवर्तकः । ७ क. शिवं चाटं । ८ क. °कम् । ९ ख.
 °निरस्य व इति पाठान्तरम् । १० ख. चक्रं त इति पाठान्तरम् । ११ क. ग. °मन्त्राया रो ।

रोचनाकुङ्कुमाभ्यां तु कस्तूरीचन्दनेन्दुभिः ।
 ईशानादग्निपर्यन्तमृजुरेखां समालिखेत् ॥ ५२ ॥
 ईशादग्नेस्तदग्राभ्यां रेखे आकृष्य देशिकः ।
 एकीकृत्य च वारुण्यां शक्तिरेखा परा प्रिये ॥ ५३ ॥
 त्रिकोणाकाररूपेयं तस्या उपरि संलिखेत् ।
 त्रिकोणाकाररूपं तु शक्तिद्वयमुदाहृतम् ॥ ५४ ॥
 पूर्वशक्त्यग्रभागे तु मानयष्टिवदालिखेत् ।
 रेखां तु परमेशानि वायुराक्षसकोणगाम् ॥ ५५ ॥
 संधिभेदक्रमेणैव तयोः शक्तयोस्ततः परम् ।
 रेखे आकृष्य कोणाभ्यां तदग्रात्पूर्वगे कुरु ॥ ५६ ॥
 वह्निमण्डलमेतत्तु पूर्वाग्रं वीरवन्दिते ।
 चक्रत्रयमभूत्तत्र ततः शृणु वरानने ॥ ५७ ॥
 पूर्वशक्तीश्वह्निभ्यां कोणाभ्यां सुखवन्दिते ।
 पूर्वरेखां तु विस्तार्य तथा पश्चिमवह्नितः ॥ ५८ ॥
 वायुराक्षसकोणाभ्यां रेखां पश्चिमगां तथा ।
 विस्तार्य योजयेद्देवि संधिभेदक्रमेण तु ॥ ५९ ॥
 योन्यग्रगां पूर्वदेशे दक्षिणोत्तरतः क्रमात् ।
 तथा रेखे वह्निसंस्थे पश्चिमस्यां दिशि क्रमात् ॥ ६० ॥
 कोणाग्राभ्यां योजयित्वा दशकोणं तथा भवेत् ।
 तथैव देवदेवेशि द्वितीयं दशकोणकम् ॥ ६१ ॥
 ईशानवह्निगे रेखे पूर्वयोन्यग्रयोः क्रमात् ।
 विस्तार्य योजयेत्पश्चात्पश्चिमायां दिशि क्रमात् ॥ ६२ ॥
 वायुराक्षसकोणाग्रे रेखे विस्तार्य सुन्दरि ।
 पश्चिमाग्रे तथा देवि योजयेदिन्द्रदिग्गते ॥ ६३ ॥
 एकत्र पूर्वकोणाग्रचुम्बिनी तु मनोहरा ।
 योजयेद्देवदेवेशि यथा पङ्क्त्यस्रकं भवेत् ॥ ६४ ॥
 दक्षकोणस्य देवेशि त्यक्त्वा कोणचतुष्टयम् ।
 दशकोणान्तरे देवि मध्ये रेखे प्रकाशयेत् ॥ ६५ ॥

द्वे वक्षिणे विभागे तु तथा चोत्तरभागके ।
 पट्कोणस्य ततो देवि संधिमेदक्रमेण तु ॥ ६६ ॥
 योनिं वह्निं च संयोज्य शकारं जायते सदा ।
 कक्षामध्यगता रेखा ऋजुरूपास्तु योजयेत् ॥ ६७ ॥
 ऋज्वाकृति यथा देवि जायतेऽतिमनोहरम् ।
 संमुखं पञ्चशक्त्यग्रं प्राग्वक्त्रं चतुरग्रिकम् ॥ ६८ ॥
 बिन्दुत्रिकोणे वस्वारचक्रमेतद्द्वारानने ।
 चक्रमध्यं तु जानीहि दशरयुगुलं तथा ॥ ६९ ॥
 शक्रयोन्यङ्कितं देवि बाह्यमध्यगतं भवेत् ।
 एतच्चक्रं महेशानि सर्वसौभाग्यवर्धनम् ॥ ७० ॥
 सर्वसाम्राज्यदं देवि सर्वोपद्रवनाशनम् ।
 अनेकरत्नमाणिक्यसुवर्णपरिपूरकम् ॥ ७१ ॥
 महामोक्षप्रदं देवि वाग्भिलासकरं महत् ।
 एतद्बाह्ये महेशानि वृत्तं पूर्णेन्दुसंनिभम् ॥ ७२ ॥
 तद्युक्तं कुरु मीनाक्षि वसुपत्रं मनोहरम् ।
 ततः षोडशपत्रं तु विलिखेत्सुरवन्दिते ॥ ७३ ॥
 तद्बाह्ये देवदेवेशि त्रिवृत्तं मातृकान्वितम् ।
 चतुरस्रं चतुर्द्वारसहितं परमेश्वरि ॥ ७४ ॥
 चतुःपट्टिपुताः कौट्यो योगिनीनां भ्रूजसाम् ।
 चक्रेऽस्मिन्संनिविष्टास्ताः साधकं मानयन्ति हि ॥ ७५ ॥
 चतुरस्रं मातृकार्णमण्डितं सिद्धिहेतवे ।
 मुक्तामाणिक्यचटितं समस्थलविराजितम् ॥ ७६ ॥
 त्रैलोक्यमोहनं नाम कल्पद्रुमफलप्रदम् ।
 षोडशारं चन्द्रबिम्बरूपं तु सकलालयम् ॥ ७७ ॥
 सर्वाशापूरकं मद्मे स्रवत्पीयूषवर्धणम् ।
 अष्टपत्रं महेशानि जपाकुसुमसंनिभम् ॥ ७८ ॥
 सर्वसंक्षोभणं नाम सर्वकामप्रपूरकम् ।
 एतच्चयं महेशानि सृष्टिचक्रं सुखप्रदम् ॥ ७९ ॥

१ घ. 'ने । मध्यक तु । २ घ. सर्वोपद्रवना । ३ घ. 'वदयमा' । ४ घ. मद्दामने ।
 ५ घ. 'मिन्सामनिवेशाः । ६ घ. 'वधितम् ।

पूर्वाम्नायाधिदेव्या तु मण्डितं सर्वसिद्धिदम् ।
 चतुर्दशारं देवेशि दाडिभीकुसुमप्रमम् ॥ ८० ॥
 अनन्तफलदं भद्रे सर्वसौभाग्यसंप्रदम् ।
 दशारं तप्तहेमाभं सिन्दूरसवृक्षं प्रिये ॥ ८१ ॥
 सर्वार्थसाधकं चक्रं मनश्चिन्तितदं सदा ।
 द्वितीयमपि पङ्कचस्रं जपाकुसुमसंनिभम् ॥ ८२ ॥
 सर्वरक्षाकरं चक्रं महाज्ञानमयं शिवे ।
 एतच्चयं महेशानि स्थितिचक्रं सुखप्रदम् ॥ ८३ ॥
 दक्षिणाम्नायपूज्यं तु यथेत्सितफलप्रदम् ।
 अष्टकोणं वरारोहे बालार्ककिरणारुणम् ॥ ८४ ॥
 पद्मरागसमप्रख्यं सर्वरोगहरं सदा ।
 उद्यत्सूर्यसहस्रामं चन्द्रककुसुमप्रभम् ॥ ८५ ॥
 सर्वसिद्धिप्रदं चक्रं सकलालयमीश्वरि ।
 त्रिकोणं सर्वसंभूतिकारणं भूतिदं सदा ॥ ८६ ॥
 बिन्दुचक्रं वरारोहे सर्वानन्दमयं परम् ।
 सदाशिवमयं चक्रनायकं परमेश्वरि ॥ ८७ ॥
 एतच्चक्रं तु संहाररूपं ब्रह्ममयं सदा ।
 पश्चिमाम्नायसंसेव्यं त्रयमुत्तरसेवितम् ॥ ८८ ॥
 अस्मिंश्चक्रे षडध्वानो वर्तन्ते वीरवन्दिताः ।
 चक्रपत्रेषु देवेशि पदाध्वा तु निगद्यते ॥ ८९ ॥
 चक्रत्रिसंधिमागेषु भुवनाध्वा व्यवस्थिताः ।
 वर्णाध्वा मातृकारूपी कथयामि तयानघे ॥ ९० ॥
 वर्णाष्टकं मातृकाया दिक्षु सिद्धं यतः क्रमात् ।
 पार्थिवं तन्मयं विद्धि षोडशारं कलात्मकम् ॥ ९१ ॥
 अष्टपत्रं कादिवर्णैः क्षान्तैर्दिक्षु विदिक्षु च ।
 कादिदान्ताः शक्रवर्णाः शक्रकोणेषु संस्थिताः ॥ ९२ ॥
 णकारादिमकारान्ता दशवर्णा दशारके ।
 मकारादिशकारान्ता द्वितीयेऽपि दशारके ॥ ९३ ॥
 षणाष्टकं चाष्टकोणे त्रिकोणे कथयामि ते ।
 अकथादित्रिकोणान्तं हृक्षयुग्मं तु मध्यगम् ॥ ९४ ॥

वर्णाध्वा कथितो देवि मातृकापीठरूपकः ।
 पट्टत्रिंशत्तत्त्वमरितं चक्रं मूलाहुंसारतः ॥ ९५ ॥
 तत्त्वाध्वा कथितो देवि तत्त्वरूपो वरानने ।
 पञ्चसिंहासनोन्नद्धक*ठाध्वा चक्रशासनात् ॥ ९६ ॥
 सबाळा भैरवीयुक्ता महात्रिपुरसुन्दरी ।
 त्रिपुरा त्र्यम्बिकान्ताद्या चक्रं प्राप्य विजृम्भते ॥ ९७ ॥
 मन्त्राध्वाऽयं समाख्यातो निश्चयेन सदाऽनये ।
 + एवं पट्टध्वमिमलं श्रीचक्रं परिचिन्तयेत् ॥ ९८ ॥
 उत्तराशामुखो देवि यदा चक्रं समुद्धरेत् ।
 उत्तराशा तदा देवि पूर्वाशैव निगद्यते ॥ ९९ ॥
 ईशानकोणं देवेशि तदाऽऽग्नेयं न संशयः ।
 पश्चिमादिद्मुखो मन्त्री यदा चक्रं समुद्धरेत् ॥ १०० ॥
 पश्चिमाशा तदा ज्ञेया पूर्वाशैव न संशयः ।
 वायुकोणं तदाग्नेयमैशानं राक्षसं भवेत् ॥ १०१ ॥
 दक्षिणाभिमुखो मन्त्री यदा चक्रं समुद्धरेत् ।
 पूर्वाशैव तदा सा दिग्दक्षःकोणं तु वह्निवत् ॥ १०२ ॥
 एतच्चक्रं भेरुरूपं श्रीविद्यार्णोः समुद्धृतम् ।
 सर्वांगममयं देवि कथितं धीरवन्दिते ॥ १०३ ॥
 इति श्रीमञ्जानार्णवे नित्यातन्त्रे दशमः पटलः ॥ १० ॥

अथैकादशः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

एभिर्वर्णैस्तु देवेशि त्रिपुरा कथ्यतेऽधुना ।
 नवाक्षरी महामेरुरयं ब्रह्माण्डमोलकः ॥ १ ॥
 चतुरस्रं च कोदण्डं त्रिकोणं तत्पुटं मुखम् ।
 निराळभ्यं तवाऽऽख्यातमेतद्ब्रह्माण्डमण्डलम् ॥ २ ॥

* स. पुस्तके निवृत्तिः, प्रतिष्ठा, विद्या, शान्तिः, ध्यानवतीता, एतत्कलापचक्रमयः । + स. पुस्तके—क्रमस्त्वन्वयैश्वर्यम्—कलाध्वा, वराध्वा, भुवनाध्वा, वर्णाध्वा, पदाध्वा, मन्त्राध्वेति । इह तु यथावयं स्वानविशेषानुगुणः क्रमो द्रष्टव्यः ।

१ घ. 'तुरपटः । २ क. ग. 'रूपं व' । ३ क. ग. 'ध्वयेत् ।

लकारश्चतुरस्रं स्यात्पृथ्वीबीजंतया प्रिये ।
 अर्धमात्रा तु कोदण्डं स्रवत्पीयूषवर्षिणी ॥ ३ ॥
 त्रिकोणरूपी वह्निः स्यात्त्रिकोणःवात्परा शिवा ।
 एकारश्च रकारश्च ईकारश्च त्रयं भवेत् ॥ ४ ॥
 मायाविकाररूपेण पट्टकोणाश्रयरूपिणी ।
 हकारो व्योमरूपत्वाद्दिन्दुश्च मुखमण्डले ॥ ५ ॥
 ईच्छारूपेण कामस्तु सर्वत्र परमेश्वरि ।
 तस्मान्मादनमाख्यातमेतद्वै मेरुमण्डलम् ॥ ६ ॥
 शृणु देवि प्रवक्ष्यामि बीजं कामेश्वरीमतम् ।
 सकला भुवनेशानि कामेशीबीजमुत्तमम् ॥ ७ ॥
 अनेन सकला विद्याः कथयामि विशेषतः ।
 शक्त्यैर्णस्तुर्यवर्णोऽयं कलमध्ये सुलोचने ॥ ८ ॥
 धारमवं पञ्चवर्णं तु कामराजमथोच्यते ।
 मादनं शिवचन्द्राद्यं शिवान्तं भीनलोचने ॥ ९ ॥
 कामराजमिदं भद्रे पञ्चवर्णं सर्वमोहनम् ।
 शक्तिबीजं वरारोहे चन्द्राद्यं सर्वसिद्धिदम् ॥ १० ॥
 चतुरक्षररूपं तु त्र्यक्षरी त्रिपुरा परा ।
 सर्वतीर्थमयी देवि सर्वदेवस्वरूपिणी ॥ ११ ॥
 सर्वशास्त्रमयी विद्या सर्वयोगमयी परा ।
 सर्वयज्ञमयी संवित्सर्वज्ञानस्वरूपिणी ॥ १२ ॥
 सर्वदेवमयी साक्षात्सर्वसौभाग्यसुन्दरी ।
 एनामुपास्य देवेशि कामः सर्वाङ्गसुन्दरः ॥ १३ ॥
 कामराजो भवेद्देवि नित्येयं ब्रह्मरूपिणी ॥ १४ ॥
 इति श्रीमद्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे एकादशः पटलः ॥ ११ ॥

भय द्वादशः पटलः ।

श्रुदिव्युवाच—

एतस्या देवदेवेश भेदान्कथय सुन्दर ।
 केन केनोपासितेयं विशदी कुरु तत्त्वतः ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच—

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि लोपामुद्रामिधां धराम् ।
 कामराजाख्यविद्यायाः शक्तिं तुर्यां च सुन्दरि ॥ १ ॥
 हित्वा मुखे शिवेन्द्राख्या लोपामुद्रा प्रकाशिता ।
 अगस्त्योपासिता विद्या त्रैलोक्यक्षोभकारिणी ॥ ३ ॥
 एषा विद्या कामराजपूजितेव न संशयः ।
 विद्याद्वयमिदं भद्रे दुर्लभं भुवनत्रये ॥ ४ ॥
 कामराजाख्यविद्याया वाग्मवेन वरानने ।
 विद्योद्धारं प्रवक्ष्यामि शक्तिमादनमध्यगम् ॥ ५ ॥
 शिवं कुर्याद्वाग्मवे तु शिवाद्यं कामराजकम् ।
 चन्द्राद्यं तु तृतीयं स्याद्विद्येयं मत्पूजिता ॥ ६ ॥
 सहाद्यं वाग्मवं देवि चन्द्राद्यं शिवमध्यगम् ।
 मादनं कामराजे तु शक्तिबीजं सहाननम् ॥ ७ ॥
 चन्द्राराधितविद्येयं भोगमोक्षफलप्रदा ।
 हसाद्यं वाग्मवं विद्धि शिवाद्यं सहमध्यगम् ॥ ८ ॥
 मादनं कामराजे तु तार्तीयं शृणु पार्वति ।
 हसाद्यं शक्तिबीजं तु कुबेरेण प्रपूजिता ॥ ९ ॥
 कामराजाख्यविद्यायास्तार्तीयं सुरवन्दिते ।
 शक्तिबीजं सहाद्यं स्याद्विद्याऽगस्त्यप्रपूजिता ॥ १० ॥
 लोपामुद्रा प्रभावेन साक्षाद्ब्रह्मस्वरूपिणी ।
 कामराजाख्यविद्याया वाग्मवे मादनं त्यज ॥ ११ ॥
 चन्द्रं तत्रैव संयोज्य कामराजे ततः परम् ।
 हित्वा चन्द्रं मुखे कुर्याद्विद्येयं नन्दिपूजिता ॥ १२ ॥
 कामराजाख्यविद्याया हित्वा भूमिं तृतीयके ।
 शक्तिकण्ठे स्थितां देवि चन्द्राधः कुरु तत्र च ॥ १३ ॥
 इन्द्राराधितविद्येयं मुक्तिमुक्तिफलप्रदा ।
 लोपामुद्राख्यविद्याया द्वितीयाया महेश्वरि ॥ १४ ॥
 कामराजे मृगं हित्वा तार्तीयं शक्रगः शिवः ।
 एषा विद्या वरारोहे त्रिपुरा सूर्यपूजिता ॥ १५ ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि चतुष्कूटां च शांकरीम् ।
 लोपामुद्रां द्वितीयां तु विलिख्य सुरवन्दिते ॥ १६ ॥
 पुनर्विलिख्यतामेष चतुर्थे पञ्चमे स्थिताम् ।
 हित्वा तु भुवनेशानीमेकोच्चारेण चोच्चरेत् ॥ १७ ॥
 चतुष्कूटा महाविद्या शंकरेण प्रपूजिता ।
 लोपामुद्रां पुनर्देवि विलिख्य तदनन्तरम् ॥ १८ ॥
 नन्दिकेश्वरविद्यां च षट्कूटा वैष्णवी भवेत् ।
 दुर्वाससा पुरा देवी निष्करा[निष्कूटा] पूजिता परा ॥ १९ ॥
 कामराजाख्यविद्यायास्त्रिकूटेषु वरानने ।
 या स्थिता भुवनेशानि द्विधा कुरु महेश्वरि ॥ २० ॥
 बिन्दुहीना नादहीना दुर्वासःपूजिता भवेत् ।
 एतैर्द्वादशसंख्याकैर्मन्त्रैस्तु सुरवन्दिते ॥ २१ ॥
 द्वादशान्ता स्थिता देवि परब्रह्मस्वरूपिणी ।
 राज्ञीयं सर्वविद्यानां सर्वान्नायैस्तु सेविता ॥ २२ ॥
 सर्वागममहामन्त्रवन्दिता देववन्दिता ।
 सर्वयोगैर्नता नित्या केवलं ब्रह्मरूपिणी ॥ २३ ॥
 एवं त्रिधा महाविद्या विद्या त्रिपुरसुन्दरी ।
 इयमेव महादेवी त्रिकूटा परमेश्वरी ॥ २४ ॥
 वक्तुं न शक्यते सर्वैर्ब्रह्मविष्णवादिभिः सदा ।
 नो वाचा मनसा बुद्ध्या तुर्या वक्तुं न शक्यते ॥ २५ ॥
 साक्षाद्ब्रह्ममयी देवी षोडशार्णस्वरूपिणी ।
 मनसैव महेशानि स्मृत्वाऽहं तु सदाशिवः ॥ २६ ॥

इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे त्रिपुरसुन्दरी (विद्याविवरणं नाम)
 द्वादशः पटलः ॥ १२ ॥

भय त्रयोदशः पटलः ।

श्रीदेव्युवाच—

परब्रह्मतया साक्षाच्छ्रीविद्या षोडशाक्षरी ।
 कथय त्वं महादेव यद्यहं तव वल्लभा ॥ १ ॥

त्रिकूटाः कथिताः सर्वाश्चतुष्कूटा च शांकरी ।
 पद्मकूटा वैष्णवी चैव मनवः कथिता विभो ॥ २ ॥
 एतास्तु सकला विद्यास्त्रिविधास्तु श्रुता मया ।
 इदानीं श्रोतुमिच्छामि श्रीविद्यां षोडशाक्षरीम् ॥ ३ ॥

ईश्वर उवाच--

शठत्वेन वरारोहे श्रीविद्यामन्त्रविद्बुधः ।
 योगिनीनां भवेद्भक्ष्यः श्रीगुरोः शासनात्प्रिये ॥ ४ ॥
 षोडशाक्षां महाविद्यां न देयात्कस्यचित्प्रिये ।
 राज्ञे राज्यप्रदायापि पुत्राय प्राणदाय वा ॥ ५ ॥
 देयं तु सकलं भद्रे साम्राज्यमपि पार्वति ।
 शिरोऽपि प्राणसहितं न देया षोडशाक्षरी ॥ ६ ॥
 उच्चार्यमाणा ये मन्त्रास्ते सर्वे धार्तिकाः प्रिये ।
 उच्चाररहितं वस्तु श्रीविद्या षोडशाक्षरी ॥ ७ ॥
 सवर्णाऽपि वरारोहे वस्तु साक्षान्निरक्षरम् ।
 भृङ्गोपभृक्तपुष्पं तु शिवे योग्यं यथा भवेत् ॥ ८ ॥
 तथा निरक्षरं वस्तु ह्यक्षररपि संयुतम् ।
 उदके लिखितं यद्वन्मन्त्रोच्चारस्तथा भवेत् ॥ ९ ॥
 भोगमोक्षप्रदा विद्या श्रीविद्या षोडशाक्षरी ।
 विना गुरुरूपदेशेन ज्ञाप्यो भवति निश्चयात् ॥ १० ॥
 चन्द्रान्तं वारुणान्तं च शक्रादिसहितं पृथक् ।
 घामाक्षि चिन्दुनादाढ्यं विश्वमातृकलात्मकम् ॥ ११ ॥
 चतुर्विधप्रकाशेण शृणु देवि प्रकथयते ।
 त्वं मनोहारिणी यस्मात्कथयते भुवि दुर्लभम् ॥ १२ ॥
 विद्यादां योजयेद्देवि साक्षाज्जाग्रत्स्वरूपिणी ।
 उत्पत्तिर्जागरी घोषो व्यावृत्तिर्मनसः सदा ॥ १३ ॥
 कलाचतुष्टयं जाग्रदवस्थायां व्यवस्थितम् ।
 जाग्रत्स्वरूपगुणा प्रोक्ता केवलं शक्तिरूपिणी ॥ १४ ॥
 त्रिकूटा सकला भेदाः पञ्चकूटा भवन्ति हि ।
 वैष्णवी वसुधूटा स्यात्पद्मकूटा शांकरी भवेत् ॥ १५ ॥
 द्वितीयोऽयं प्रकारः स्याद्दुर्लभो भुवनत्रये ।
 एषैव शिबरूपा तु व्यापकत्वात्सुरेश्वरि ॥ १६ ॥

- निश्चला सर्वभूतेषु सदाशिवमयी परा ।
 सुपुतिरूपिणी साक्षाद्ब्रह्मरूपा यतः प्रिये ॥ १७ ॥
 मरणं विस्मृतिमूर्च्छा निद्रा च तमसा वृता ।
 सुपुतिस्तु कला ज्ञेया सुपुतिः शिवरूपिणी ॥ १८ ॥
 केवलत्वेन जाग्रत्स्यात्पञ्चकूटा च शांभवी ।
 सुपुप्त्यन्ते जागरादौ स्वप्नावस्था रजोमयी ॥ १९ ॥
 अभिलाषो भ्रमश्चिन्ता विषयेषु पुनः स्मृतिः ।
 कलाचतुष्टयं स्वप्नावस्थायां तु विधीयते ॥ २० ॥
 शिवरूपा शक्तिरूपा महात्रिपुरदेवता ।
 वेदादिमण्डिता देवि शिवशक्तिमयी सदा ॥ २१ ॥
 तदा भेदास्तु सकलाः पट्टकूटाः परमेश्वरि ।
 वैष्णवी नवकूटा स्यात्सप्तकूटा च शांकरी ॥ २२ ॥
 अस्याः स्मरणमात्रेण गजदानं शतं भवेत् ।
 भेदत्रयं तु कथितं तुर्यां विद्यां शृणु प्रिये ॥ २३ ॥
 यस्या विज्ञानमात्रेण ब्रह्म साक्षान्न संशयः ।
 सुपुप्त्यादौ जागरान्ते स्फुरत्तामात्रलक्षणा ॥ २४ ॥
 अवस्थाशेषतां प्राप्ता तुर्यां तु परमा कला ।
 मावामावविनिर्मुक्ता गुणातीता निगद्यते ॥ २५ ॥
 वैराग्यं च मुमुक्षुत्वं शमादि विमलं मनः ।
 सदसद्स्तुतिर्धारस्तुर्यायास्तु कला इमाः ॥ २६ ॥
 आद्यबीजद्वयं भद्रे विपरीतक्रमेण हि ।
 विलिख्य परमेशानि ततोऽन्यानि समुद्धरेत् ॥ २७ ॥
 अन्तर्मुखा वरारोहे कुमारी त्रिपुरेश्वरी ।
 एभिस्तु पञ्चसंख्याकैर्बीजैः संपुटितां यजेत् ॥ २८ ॥
 पट्टकूटां परमेशानि विद्येयं षोडशाक्षरी ।
 त्रिकूटाः सकला भद्रे षोडशाक्षा भवन्ति हि ॥ २९ ॥
 वैष्णव्येकोनविंशार्णा शैवी सप्तदशाक्षरी ।
 यक्त्रकोटिसहस्रैस्तु जिह्वाकोटिशतैरपि ॥ ३० ॥
 वर्णितुं नैव शक्येयं श्रीविद्या षोडशाक्षरी ।
 वैखरी वाच्यमावत्वादशक्ता गुणवर्णने ॥ ३१ ॥

यतो निरक्षरं वस्तु परा तत्र तु कारणम् ।
 मूकीमूता हि पश्यन्ति मध्यमा मध्यमा भवेत् ॥ ३२ ॥
 ब्रह्मविद्यास्वरूपेण मुक्तिमुक्तिफलप्रदा ।
 एकोच्चारण देवेशि वाजपेयस्य कोटयः ॥ ३३ ॥
 अश्वमेधसहस्राणि प्रादक्षिण्यं भुवस्तथा ।
 काश्यादितीर्थयात्राश्च सार्धकोटित्रयान्विताः ॥ ३४ ॥
 तुलां नार्हन्ति देवेशि नात्र कार्या विचारणा ।
 एकोच्चारण गिरिजे किं पुनर्ब्रह्म केवलम् ॥ ३५ ॥
 षोडशाणां महाविद्या न प्रकाश्या कदाचन ।
 गोपितव्या त्वया भद्रे स्वयोनिरिव पार्वति ॥ ३६ ॥
 शिवशक्तिसमायोगाद्यद्यत्कर्म प्रजायते ।
 वेद्यं तन्न भवेत्तद्दृष्टीविद्यां षोडशाक्षरीम् ॥ ३७ ॥
 विना गुरुपदेशेन श्रीविद्या षोडशाक्षरी ।
 हृद्वा प्रजपते यस्तु स मक्ष्यो योगिनीगणैः ॥ ३८ ॥
 श्रीगुरोः कृपया लब्धा सर्वसाम्राज्यदायिनी ।
 भुवनत्रयसौभाग्यं ददाति विपुलां श्रियम् ॥ ३९ ॥
 साक्षान्भवनसौभाग्यं त्रैलोक्याकर्षणक्षमम् ।
 सुधातरङ्गिणीविमलशब्दातुर्यदायिनी ॥ ४० ॥
 सौभाग्यभाग्यसंपन्नकलापटलदायिनी ।
 परब्रह्मणि लीनत्वं ददाति यश उत्तमम् ॥ ४१ ॥
 प्रपञ्चसागरे लीनानुद्धरेद्देवमातृका ।
 यस्याः सामर्थ्यतो देवि भुवनानि चतुर्दश ॥ ४२ ॥
 जम्बूद्वीपपरमेशानि तेषां कारणरूपिणी ।
 चतुःसागरसामर्थ्यं कृपालोकनतो भवेत् ॥ ४३ ॥
 ब्रह्माण्डकोटिजननी महामोक्षप्रदायिनी ।
 निःसरन्ति महामन्त्रा विस्फुलिङ्गा यथा प्रिये ॥ ४४ ॥
 यद्वैः सकाशाद्ब्रह्मो विद्यास्तु बहवस्तथा ।
 वाग्मवाचु समुत्पन्नास्तस्माद्वाग्मवमुच्यते ॥ ४५ ॥
 मातृकार्णास्तथा भद्रे वाग्मवात्रिसुताः क्रमात् ।
 अत एव महेशानि शब्दब्रह्मण्या प्रिये ॥ ४६ ॥

पालयन्ती जगत्सर्वं तथा त्रैलोक्यमोहिनी ।
 मोहयन्ती कामकला पुत्रपौत्रप्रवर्धिनी ॥ ४७ ॥
 स्त्रीपुंभावेन सकलं ग्रथितं कामसूत्रके ।
 तदा सौभाग्यसंपन्ना ब्रह्मस्थाननिवासिनी ॥ ४८ ॥
 सौभाग्यैर्गर्वगहना विश्वयोनिरितीरिता ।
 चतुर्बाह्वयनिष्ठेयं त्रैलोक्यवशकारिणी ॥ ४९ ॥
 साक्षात्संविन्मयी ज्ञानरूपिणी मोगदायिनी ।
 महासंपत्प्रदा नित्या साक्षादक्षररूपिणी ॥ ५० ॥
 षोडशार्णा मया भद्रे श्रीविद्या कथिता परा ।
 निधानमिव चोरेभ्यो रक्षणीया तथा प्रिये ॥ ५१ ॥
 न देया यस्य कस्यापि देया प्राणप्रदायिने ।
 निर्मलाय स्वमक्ताय प्राणेश्योऽप्यधिकाय च ॥ ५२ ॥

इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे षोडशीविद्याविवरणं नाम त्रयोदशः पटलः ॥ १३ ॥

अथ चतुर्दशः पटलः ।

श्रीदेव्युवाच—

चक्रमण्डलमाख्यातं न पूजा तत्र मण्डले ।
 कथिता परमेशान श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच—

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि पूजाविधिमनुत्तमम् ।
 तदङ्गकलशादीनां स्थापनं प्रथमं भवेत् ॥ २ ॥
 ताद्विधानं शृणु प्राज्ञे यथाविधि समासतः ।
 मण्डलं वामतः कृत्वा जलेन चतुरस्रकम् ॥ ३ ॥
 षहत्कराभ्यां देवेशि तत्राऽऽधारं मनोहरम् ।
 सौवर्णरौप्यताम्रादिरचितं पूजयेत्प्रिये ॥ ४ ॥
 षड्विमण्डलरूपं तु कलादशकमर्चयेत् ।
 धूम्रा च नीलवर्णा च कपिला विस्फुलिङ्गिनी ॥ ५ ॥
 ज्वालां हेमवती कल्पवाहिनी हृद्यवाहिनी ।
 रौद्री संकर्षिणी चैव वैश्वानरकला दश ॥ ६ ॥

आमिः कलाभिः सहितं वह्निं तत्र प्रपूजयेत् ।
 कलशं हेमजं वाऽन्यं स्थापयेत्तत्र सुन्दरि ॥ ७ ॥
 पूजयेत्सूर्यरूपं तु कलाभिः परमेश्वरि ।
 तापिनी तापिनी चैव विबुधा बोधिनी तथा ॥ ८ ॥
 कलिनी शोषणी चैवं वारुण्याकर्पिणी तथा ।
 माया विश्वावती हेमा प्रभा सौरकला इमाः ॥ ९ ॥
 कलशं तु समापूर्य जलेन कमलेक्षणे ।
 तत्रस्थममृतं साक्षाच्चन्द्ररूपं विचिन्तयेत् ॥ १० ॥
 चन्द्रमण्डलमभ्यर्च्य कलाभिः सुरवन्दिते ।
 अमृता मानसी तुष्टिः पुष्टिः प्रीती रतिस्तथा ॥ ११ ॥
 श्रीश्च ह्रीश्च स्वधा रात्रिर्ज्योत्स्नां हेमवती तथा ।
 छाया च पूर्णिमा नित्या अमावास्या च षोडशी ॥ १२ ॥
 एभिः समभ्यर्च्य मन्त्रैर्यजेदानन्दभैरवम् ।
 शिवचन्द्रौ मातृकान्तं कालशक्राम्बुवह्नयः ॥ १३ ॥
 वायुश्च वामकर्णेन योजितो विन्दुलाञ्छितः ।
 बीजमेतत्समुच्चार्य तथा चाऽऽनन्दभैरवम् ॥ १४ ॥
 डेन्तं शिखामन्त्रयुक्तं पुनर्बीजं तु संलिखेत् ।
 चन्द्रं हित्वाऽऽदिमं कुर्यात्कर्णे वामाक्षि योजयेत् ॥ १५ ॥
 सुरादेव्ये ततो बीपडियमानन्दभैरवी ।
 अनेन चन्द्रं संपूज्य पूजार्हः कलशो भवेत् ॥ १६ ॥
 विधाय वामभागे तु चतुरस्रं तु मण्डलम् ।
 यन्त्रिकां तत्र संस्थाप्य शङ्खं तत्र विनिक्षिपेत् ॥ १७ ॥
 सुन्द्रोदकेन संपूर्य पूजयेत्कारणान्वितम् ।
 षट्शं तत्र संपूज्य सामान्यार्घ्यमिदं प्रिये ॥ १८ ॥
 अथ वक्ष्ये महेशानि विशेषार्घ्यस्य लक्षणम् ।
 आत्मश्रीचक्रयोर्मध्ये चतुर्षु तु मण्डलम् ॥ १९ ॥
 सामान्यार्घ्यस्य तोषेन देशिको भूमिजानुकः ।
 यहत्करोर्ध्वपुटतो यन्त्रिकां तत्र योजयेत् ॥ २० ॥

१ अ. १८ ६० । २ अ. ०६ बोरवा ६००० । ३ अ. ०५ विद्योत्त वपनो । ४० । ५ अ. ०५
 देवा १० । ५ अ. ग. टिप्पणी । ६ अ. गुया । ७ अ. विष्णुवर्द्धि ।

त्रिकोणवृत्तपट्कोणं चतुरस्रं तु मण्डलम् ।
 वह्निं तत्र विचिन्त्याथ पूजयेद्यन्त्रिकामयम् ॥ २१ ॥
 पूर्ववत्परमेशानि त्रिकूटां मध्यगां यजेत् ।
 व्यस्तकूटैर्यजेत्तत्र त्रिकोणे परमेश्वरि ॥ २२ ॥
 द्विरावृत्त्या षडङ्गानि पट्कोणेषु प्रपूजयेत् ।
 सौवर्णं राजतं वाऽपि पात्रं संस्थापयेत्प्रिये ॥ २३ ॥
 सूर्यरूपं प्रपूज्याथ यन्त्रं पूर्ववदालिखेत् ।
 समस्तव्यस्तकूटैस्तु पूजयेत्पूर्ववत्क्रमात् ॥ २४ ॥
 विशेषेण समापूर्य चन्द्रं द्रवमयं प्रिये ।
 पूर्ववद्यन्त्रमालिख्य त्रिकूटां यन्त्रमध्यगाम् ॥ २५ ॥
 त्रिकोणं चिन्तयेत्तत्तु त्रिकूटैः पूजितं प्रिये ।
 अकथादित्रिरेखाढ्यं हृक्षाभ्यन्तरमुत्तमम् ॥ २६ ॥
 द्विरावृत्त्या षडङ्गानि पट्कोणेषु प्रपूजयेत् ।
 आत्मानं हंसमनुना आनन्देन च पूजयेत् ॥ २७ ॥
 मूलविद्यां यजेत्तत्र षोडशाणां जपेत्ततः ।
 धूपदीपी निवेद्याथ नमस्कृत्यार्घ्यकं बुधः ॥ २८ ॥
 मुद्राः संदर्शयेत्तत्र साक्षाद्ब्रह्ममयं भवेत् ।
 प्रोक्षयेत्तत्र चाऽऽत्मानं पूजोपकरणानि च ॥ २९ ॥
 सर्वत्र प्रोक्षणं कुर्यात्सर्वं ब्रह्ममयं भवेत् ।
 आत्मानं तु समभ्यर्च्य भूतान्संघ्रासयेत्ततः ॥ ३० ॥
 मूलविद्यास्त्रमुच्चार्य दिग्बन्धं स्फोटनादिभिः ।
 तैन्मुखैः संततो देवि भूतशुद्धिं तु पूर्ववत् ॥ ३१ ॥
 ततो न्यासादिकं कुर्यात्संनाहं तु शरीरके ।
 फरशुद्धिकरीं विद्यां मध्यमादितलान्तकम् ॥ ३२ ॥
 अद्भुतीषु द्विरावृत्त्या फरशुद्धिरियं प्रिये ।
 अंत आत्मासने दद्यात्तत्तश्चक्रासनं प्रिये ॥ ३३ ॥

१ छ. 'न यजेत्तत्र तु । २ क. ग. 'शोदे १' । ३ छ. 'वं पूर्ववदा य' । ४ छ. पुस्तके
 जनेन च छ' इति पाठान्तरम् । ५ छ. 'यन्त्रम्' । ६ छ. पुस्तके 'मो शुभे । ७' इति पाठान्तरम् ।
 ७ छ. 'यन्त्रम्' । ८ छ. 'रिग्वेदम्' । ९ छ. 'त्मानम्' । १० क. ग. 'यन्त्रम्' । ११ क. ग.
 'यः स ततो । १२ छ. भव ।

सर्वमन्त्रासनं दद्यात्साध्यसिद्धासनं यजेत् ।
 पादयोजङ्घययोजान्वोल्लिङ्गे न्यस्य चतुष्टयम् ॥ ६४ ॥
 कुमार्यास्त्रिपुरेशान्याः षडङ्गानि च पूर्ववत् ।
 अथ वक्ष्ये महेशानि श्रीविद्यान्यासमुत्तमम् ॥ ३५ ॥
 संपूर्णां चिन्तयेद्विद्यां ब्रह्मरन्ध्रेऽरुणप्रभाम् ।
 स्रवत्सुधां षोडशाणां महासौभाग्यदां स्मरेत् ॥ ३६ ॥
 वामांसवेशे सौभाग्यदण्डिनीं भ्रामयेत्ततः ।
 रिपुजिह्वाग्रहां मुद्रां पादमूले न्यसेत्प्रिये ॥ ३७ ॥
 त्रैलोक्यस्य त्वहं कर्ता ध्यात्वैवं तिलके न्यसेत् ।
 संपूर्णामिव वदने वेष्टनत्वेन विन्यसेत् ॥ ३८ ॥
 पुनः संपूर्णया देहे गलौर्ध्वे विन्यसेत्ततः ।
 पुनः संपूर्णया देहे व्यापकत्वेन विन्यसेत् ॥ ३९ ॥
 व्यापकान्ते योनिमुद्रां मुखे क्षिप्त्वाऽभिवन्द्य च ।
 श्रीविद्यापूर्णरूपोऽयं न्यासः सौभाग्यवर्धनः ॥ ४० ॥
 परिभ्राम्यानामिकां तु मूर्धानं परितः प्रिये ।
 ब्रह्मरन्ध्रे क्षिपेद्देवि मणिबन्धे न्यसेत्ततः ॥ ४१ ॥
 ललाटेऽनामिकां कुर्यात्षोडशाणां स्मरन्बुधः ।
 संमोहनाख्यो देवेशि न्यासोऽयं क्षोभकारकः ॥ ४२ ॥
 त्रैलोक्यमरुणं ध्यायेच्छ्रीविद्यां मनसि स्मरेत् ।
 पादयोजङ्घययोजान्वोः कट्योरन्धुनि पृष्ठके ॥ ४३ ॥
 नामौ पार्श्वद्वये चैव स्तनयोरंसयोस्तथा ।
 कर्णयोर्ब्रह्मरन्ध्रे च वदनेऽक्षिणि पार्थति ॥ ४४ ॥
 ततः कण्ठप्रदेशे तु करवेष्टनयोः क्रमात् ।
 संहारोऽयं महान्यासो धीजैः षोडशभिः क्रमात् ॥ ४५ ॥
 श्रीविद्यायां षोडशार्णन्यासैर्विश्वेश्वरो भवेत् ।
 सृष्ट्यन्तां विन्यसेद्देवि मातृकां पूर्ववत्प्रिये ॥ ४६ ॥
 मातृकार्णस्वरूपां च षण्मातृकसमन्विताम् ।
 यक्षिणीं मातृकां न्यस्येद्बीजाष्टकसमन्विताम् ॥ ४७ ॥

अवर्गान्ते लिखेद्वीजं वह्निकान्तं क्षमान्वितम् ।
 वामकर्णविशोमाह्वं बिन्दुनादाङ्कितं प्रिये ॥ ४८ ॥
 वशिनीं पूजयेद्वाचां देवतां देवि सुव्रते ।
 कवर्गान्ते महेशानि कामेशीबीजमुत्तमम् ॥ ४९ ॥
 मेरुद्वृतं समुच्चार्य वाग्देवीं पूजयेत्ततः ।
 चवर्गान्ते धान्तैलान्तं क्षमातुर्यस्वरान्वितम् ॥ ५० ॥
 मोदिनीं पूजयेद्वाचां देवतां तदनन्तरम् ।
 टवर्गान्ते वायुतोयं मुखसंस्थं महेश्वरि ॥ ५१ ॥
 वामकर्णेन्दुबिन्द्वाह्वं विमलां वाग्धीश्वरीम् ।
 तवर्गान्ते जमक्षमाद्यं वामनेत्रविमूपितम् ॥ ५२ ॥
 बिन्दुनादाङ्कितं बीजं वाग्देवीमरुणां यजेत् ।
 पवर्गान्ते व्योमचन्द्रं क्षमातोयाग्निमुख्यकम् ॥ ५३ ॥
 ऊकारस्वरसंयुक्तं बिन्दुनादकलाङ्कितम् ।
 जयिनीं पूजयेद्वाचां देवतां वीरवन्दिते ॥ ५४ ॥
 यवर्गान्ते जान्तकालरेफवायुसमन्वितम् ।
 ऊमाह्वं देवतां वाचां सर्वेशीं परिपूजयेत् ॥ ५५ ॥
 क्षमोवह्निकतं तुर्यं बीजेन परिमण्डितम् ।
 बिन्दुनादकलाक्रान्तं कीलिनीं वाचमर्चयेत् ॥ ५६ ॥
 शवर्गान्ते महेशानि न्यसेत्सर्वार्थसिद्धये ।
 शिरोललाटेभूमध्यकण्ठहृत्त्रामिगोचरे ॥ ५७ ॥
 आधारे ध्यूहकं यायत्र्यसेद्देवीः क्रमात्प्रिये ।
 पौडा न्यासं ततः कुर्याद्येन ब्रह्माण्डरूपकः ॥ ५८ ॥
 विराट्स्वरूपी घर्णात्मा शिवः साक्षान्न संशयः ।
 गणेशः प्रथमो न्यासः सर्वविघ्नविनाशनः ॥ ५९ ॥
 अरुणादित्यसंकाशान्गाजवक्त्रांछिलोपनान् ।
 पाशाद्दुःशयामीतिकराञ्जशक्तिसमन्वितान् ॥ ६० ॥
 ध्यात्वा प्रविन्यसेद्देवि मातृकान्यासपत्ततः ।
 विघ्नेश्वरस्तथा श्रीष्व विघ्नराजस्तथा द्विया ॥ ६१ ॥
 विनायकस्तथा नृष्टिः शान्तियुक्तः शिषोत्तमः ।
 विघ्नकृत्पुष्टियुक्तस्तु विघ्नहृद्य सरस्यती ॥ ६२ ॥

त्रिभूराडरतियुक्तस्तु मेधावान्गणनायकः ।
 एकदन्तश्च कान्तिश्च द्विदन्तः कामिनीयुतः ॥ ६३ ॥
 गजवक्त्रो मोहिनी च निरञ्जनजैटा ततः ।
 कपर्दी तु तथा तीव्रा दीर्घवक्त्रस्ततः प्रिये ॥ ६४ ॥
 ध्वालिनीसहितः पश्चाद्भ्रन्दासंकपणौ ततः ।
 वृषध्वजश्च शुभगा गणनाथेन संयुता ॥ ६५ ॥
 कामरूपिणिका पश्चाद्भ्रजेन्द्रः शुभ्रया युतः ।
 शूर्पकर्णस्तु जयिनी त्रिनेत्रः सत्ययाऽन्वितः ॥ ६६ ॥
 लम्बोदरश्च विघ्नेशी महानादस्वरूपिणी ।
 चतुर्भूतिः कामदा च सदाशिवयुता ततः ॥ ६७ ॥
 मदबिह्वलनाम्नी च आमादविकटे ततः ।
 दुर्मुखश्च तथा घूर्णा सुमुखो मूतिर्मास्ततः ॥ ६८ ॥
 प्रमोदश्च तथा मूर्मीरेकपादस्तथा सती ।
 द्विजिह्वश्च रमायुक्तः शूरश्चैव तु मानुषी ॥ ६९ ॥
 धीरेण सहिता पश्चाच्छैलजे मकरध्वजः ।
 पण्मुखश्च विकर्णा च वरदो मृकुंटी तथा ॥ ७० ॥
 धामदेवस्तथा लज्जा वक्रतुण्डस्ततः परम् ।
 दीर्घयोणान्वितः पश्चाद्विरण्डकधनुर्धरा ॥ ७१ ॥
 सेनानीर्यामिनीयुक्तो ग्रामणी रात्रिसंयुतः ।
 मत्तश्च चाण्डिकायुक्तो विमत्तश्च शशिप्रभा ॥ ७२ ॥
 मत्तवाहनलोले च जटी च चपलेक्षणा ।
 मुण्डिह्वर्ज्वीयुतः पश्चात्सङ्गी दुर्भङ्गाऽन्वितः ॥ ७३ ॥
 धरेणश्चैव सुभगा वृषकेतुस्तथा शिया ।
 मक्षयप्रियश्च दुर्गा च मेघनादश्च कालिका ॥ ७४ ॥
 गणेशः कालकुब्जा च गणपो विन्नहारिणी ।
 मातृवर्णन्यसेहेयि ग्रहन्धांसं ततो न्यसेत् ॥ ७५ ॥
 पद्मरागं सित रत्नं श्यामं पीतं च पाण्डुरम् ।
 धूम्रकृष्णं कृष्णधूम्रं धूम्रधूम्रं विचिन्तयेत् ॥ ७६ ॥

१ क. ग. 'या च गङ्गा' २ क. 'नारतिः' ३ क. 'जटे ह' । ४ क. 'सुरता' । ५ क.
 'दुर्भङ्गा' । ६ क. ग. 'ध्रुवा' । ७ क. 'कुटीरुणा' । ८ क.
 'शरे' । ९ क. 'श्री' । १० क. ग. 'श्यामरत्नो भवेत्' । ११ क. 'रत्नं पीतं पी'

रविमुख्यान्कामरूपान्सर्वाभरणभूषितान् ।
 वामोरुन्यस्तहस्तांश्च दक्षहस्ताभयप्रदान् ॥ ७७ ॥
 स्वरैरकं हृदि न्यस्यै यवर्गेण शशी ततः ।
 भ्रूमध्येऽथ कवर्गेण भौमं नेत्रत्रये न्यसेत् ॥ ७८ ॥
 चवर्गेण बुधो हृत्स्थष्टवर्गेण बृहस्पतिः ।
 हृदयोपरि देवेशि तवर्गेण गले भृगुः ॥ ७९ ॥
 पवर्गेण शनिर्नाभौ राहुर्वक्त्रे शवर्गतः ।
 लक्षाभ्यां तु गुदे केतुर्न्यसेदेवं वरानने ॥ ८० ॥
 अथ नक्षत्रवृन्दस्य न्यासं कुर्यात्सुखप्रदम् ।
 ज्वलत्कालाग्निसंकाशाः सर्वाभरणभूषिताः ॥ ८१ ॥
 नतिपाण्योऽश्विनीमुख्या वरदाभयपाणयः ।
 युग्मंयुग्मं तथा युग्मं युग्मयुग्मेन रोहिणीम् ॥ ८२ ॥
 एकमेकं तथा द्वन्द्वमेकं पुष्पान्तमुच्यते ।
 ललाटे चक्षुषोः पश्चाद्दामदक्षिणकर्णयोः ॥ ८३ ॥
 नासाद्वयै च देवेशि तथा कण्ठे क्रमाद्भ्यसेत् ।
 पुष्पान्तं च प्रविन्यस्य खगाणाभ्यां तु सार्पकम् ॥ ८४ ॥
 दक्षस्कन्धे घडाभ्यां तु मधां स्कन्धे द्वितीयके ।
 चपूर्वाफाल्गुनीं दक्षे कूर्परे छजसंयुताम् ॥ ८५ ॥
 उत्तराफाल्गुनीं वामे कूर्परे विन्धसेत्प्रिये ।
 झञ्जवर्णास्थितो हस्तो मणिवन्धेऽथ दक्षिणे ॥ ८६ ॥
 चित्रां टठस्थां वामे च मणिवन्धे न्यसेत्प्रिये ।
 ङकारेण युतां स्वातीं दक्षहस्ते प्रविन्यसेत् ॥ ८७ ॥
 ढणयुक्तां विशाखां तु वामहस्ते प्रविन्यसेत् ।
 तथदस्थानुराधां तु नामौ विन्यस्य पार्वति ॥ ८८ ॥
 घकारेण युतां ज्येष्ठां न्यसेद्दक्षकटौ प्रिये ।
 नपफस्थं तथा मूलं न्यसेद्दामकटौ प्रिये ॥ ८९ ॥
 पूर्वाषाढां वकारेण दक्षोरौ विन्यसेत्प्रिये ।
 मकारेणोत्तराषाढां वामोरौ तदनन्तरम् ॥ ९० ॥

मकारयुक्तं श्रवणं दक्षजानुनि विन्यसेत् ।
 परस्थितां धनिष्ठां तु वामजानुनि विन्यसेत् ॥ ९१ ॥
 लकारेण ततो देवि शतमिषं न्यसेत्प्रिये ।
 दक्षजङ्घागतं पश्चात्पूर्वामाद्रपदां ततः ॥ ९२ ॥
 वशवर्णस्थितां न्यस्य वामजङ्घामतां क्रमात् ।
 पसहस्योत्तरामाद्रपदां दक्षिणपादके ॥ ९३ ॥
 क्षकारेण ततो विन्दुदिसर्गाम्यां च रेवती ।
 वामपादे प्रविन्यस्य योगिनीन्यासमाचरेत् ॥ ९४ ॥
 सितासितारुणा वभ्रुचिन्मपीताश्च चिन्तयेत् ।
 षतमुजाः समैर्वक्त्रैः सर्वाभरणभूषिताः ॥ ९५ ॥
 डांर्डीवीजद्वयं चोक्त्वा डमला वरयाः प्रिये ।
 वामकर्णेन्दुनादाक्यं डाकिन्ये नम इत्यपि ॥ ९६ ॥
 स्वरान्ते तु प्रवक्तव्यं मान्ते रक्षपदद्वयम् ।
 त्वगात्मने कण्ठदेशे विशुद्धौ विन्यसेत्प्रिये ॥ ९७ ॥
 कण्ठवर्णं राकिनीं तु रकाराद्यक्षरैः क्रमात् ।
 पूर्ववद्वीजसंयुक्तेरमृगात्मनाऽत्र संवदेत् ॥ ९८ ॥
 अनाहते न्यसेत्पश्चाद्गुकारादिपकारकैः ।
 डाकिनी च तथा देवि मांसात्मा मणिपूरके ॥ ९९ ॥
 बेलंबर्णैः काकिनीं तु साधिष्ठाने तथाविधाम् ।
 भेदस्वरूपां विन्यस्य वसवर्णस्तु साकिनीम् ॥ १०० ॥
 अस्थिरूपां च पूर्वोक्तवीजेनाऽऽधारके न्यसेत् ।
 हृक्षवर्णास्थितां तद्वन्मज्जारूपिणिकां यजेत् ॥ १०१ ॥
 सुबोमंध्ये महेशानि हाकिनीं द्विदले न्यसेत् ।
 ×पूर्ववद्वीजसंयुक्तां तद्वच्चुक्रात्मिकां यजेत् ॥ १०२ ॥
 सपंभानुगतां देवीं शुक्लवर्णां तु याकिनीम् ।
 मत्परन्धे महेशानि न्यासोऽयं योगिनीयुतः ॥ १०३ ॥

* अ. पुस्तके न्यसेदित्यस्यैव 'इतः सन्देहं देवि तदुपाधिनिष्ठां न्यसेत्' इत्यर्थं बर्तते ।
 × इदमर्थं पूर्वोक्तोत्तरामाद्रपद्य च. पुस्तके नास्ति ।

१ अ. 'विद्विष्ट' । २ अ. 'पुत्रोऽप' । ३ अ. 'स्य ह्य' । ४ अ. 'द्विदले प्रविष्ट' ।

राशिन्यासं ततः कुर्यात्सर्वरक्षाकरं सदा ।
 रक्तश्वेतहरिद्वर्णपाण्डुचित्राशितान्स्मरेत् ॥ १०४ ॥
 पिशङ्गपिङ्गली वभ्रुकर्बुरोसितधूम्रकान् ।
 अकारादिचतुष्केण विन्यसेत्सुरवन्दिते ॥ १०५ ॥
 मेपं दक्षिणपट्टल्फे ततो द्वेद्रेन वै वृषम् ।
 न्यसेज्जानुनि वेदैस्तु मिथुनं वृषणे ततः ॥ १०६ ॥
 द्वाभ्यां कर्काटकं कुक्षौ द्वाभ्यां स्कन्धे च सिंहकम् ।
 अनुस्वारधिसर्गाभ्यां शवर्गेण च कन्यकाम् ॥ १०७ ॥
 दक्षिणे तु शिरोभागे विन्यसेद्द्वीरवन्दिते ।
 तथा वामशिरोभागे कवर्गेण तुलाभृतम् ॥ १०८ ॥
 चवर्गेण तथा स्कन्धे वृश्चिकं विन्यसेत्प्रिये ।
 टवर्गेण तथा कुक्षौ धन्विनं विन्यसेत्प्रिये ॥ १०९ ॥
 मकरं तु तवर्गेण वृषणे विन्यसेत्क्रमात् ।
 पवर्गेण तथा कुम्भं वामजानुनि विन्यसेत् ॥ ११० ॥
 यवर्गेण क्षकारेण मीनं गुल्फेऽथ वामके ।
 अथ पीठानि विन्यस्येत्सर्वतीर्थमयानि हि ॥ १११ ॥
 सितासितारुणाश्यामाहरित्पीतान्यनुक्रमात् ।
 पुनः पुनः क्रमाद्देवि पञ्चाशत्पीठसंचयः ॥ ११२ ॥
 पीठानि संस्मरेद्विद्वान्सर्वमातृकया युतान्(?) ।
 मातृकार्णैर्न्यसेद्विद्वान्सर्वकामार्थसिद्धये ॥ ११३ ॥
 कामरूपं महापीठं पीठं वाराणसीं ततः ।
 नेपालं च तथा पीठं तथा वै पौण्ड्रवर्धनम् ॥ ११४ ॥
 पुरस्थिरं तथा पीठं चन्द्रास्थिरमतः परम् ।
 पूर्णशैलं महापीठमर्बुदं च ततः परम् ॥ ११५ ॥
 आघ्रातकेश्वरं पीठमेकाग्रं च ततः परम् ।
 त्रिस्रोतःपीठमनघं कामकोटं ततः परम् ॥ ११६ ॥
 कैलासमृगुक्तेदारं पीठं चन्द्रपुरं ततः ।
 धीपीठं च तथोकारं जालंधरमतः परम् ॥ ११७ ॥
 मालवं च ततः पीठं कुलान्तं देवकोटकम् ।
 गोकर्णं च महापीठं मारुतेश्वरमेव च ॥ ११८ ॥

अट्टहासं च विरजं राजगेहं महापथम् ।
 पीठं कोलुगिरिं प्रोक्तमेलापुरमतः परम् ॥ ११९ ॥
 कामेश्वरं महापीठं महापीठं जयन्तिका ।
 पीठमुज्जयनी चैव चरित्रं क्षीरकाभिधम् ॥ १२० ॥
 हस्तिनापुरपीठं च उड्डीशं च प्रयागकम् ।
 पष्ठीशं च तथा पीठं मायापुरजलेश्वरम् ॥ १२१ ॥
 मलयं च महापीठं श्रीशैलं मेरुकं गिरिम् ।
 महेन्द्रं वामनं चैव हिरण्यपुरमेव च ॥ १२२ ॥
 महालक्ष्मीमयं पीठमुड्डीयानमतः परम् ।
 छायाच्छत्रपुरं पीठं तथैव परमेश्वरि ॥ १२३ ॥
 पञ्चाशत्पीठविन्यासं मातृकावन्न्यसेत्सदा ।
 षोढा न्यासो महादेवि न्यस्त्वा साक्षात्स्वयं शिवः ॥ १२४ ॥
 अथ कामाद्रयसेद्वेवि द्वाडिमीकुसुमप्रमान् ।
 वामाङ्कशक्तिसहितान्पुष्पबाणेक्षुकार्मुकान् ॥ १२५ ॥
 शक्तयः कुङ्कुमनिमाः सर्वाभरणभूषिताः ।
 नीलोत्पलकरा ध्येयास्त्रैलोक्याकर्षणक्षमाः ॥ १२६ ॥
 न्यसेत्कामरतिं पश्चात्कामप्रीतिं सुरेश्वरि ।
 कान्तश्च कामिनीयुक्तो भ्रान्तो वै मोहिनीयुतः ॥ १२७ ॥
 कौमाङ्गः कमले तद्वत्कामचारो विलासिनी ।
 कर्णकल्पलते तद्वत्कौमलश्यामले तथा ॥ १२८ ॥
 कामवर्धनसंयुक्ता विज्ञेया तु शुचिस्मिता ।
 कामश्च विस्मितायुक्ता विशालाक्षीयुतो रमः ॥ १२९ ॥
 रमणो लेलिहायुक्ता रतिनाथविगम्यरे ।
 रतिप्रियश्च वामा च रात्रिनाथश्च कुञ्जिका ॥ १३० ॥
 स्मरेण च युता कान्ता रमणः सत्यया युतः ।
 निशाचरश्च कल्याणी नन्दनो भोगिनी तथा ॥ १३१ ॥
 नन्दकः कामदायुक्तो मदनश्च मुलाचना ।
 सुलापण्यायुतो देवि तथा नन्दसुताभिधः ॥ १३२ ॥

१ छ. "वर्णाई गुरेश्वरि । २ क. ग. "देव्या न्य" । ३ छ. कामपुद्गलम् । ४ छ. रामम् ।
 ५ छ. मन्देयः कामिनीयु" । ६ क. ग. "न्दविता" ।

निशाचरश्च मर्दिन्या रतिर्हंसस्ततः परम् ।
 कलहः प्रियया युक्तः पुष्पधन्वा च काङ्क्षिणी ॥ १३३ ॥
 महाधनुश्च सुमुखा ग्रामणीर्नलिनीयुतः ।
 भीमश्च जटिनीयुक्तो भ्रामणः पालिनीयुतः ॥ १३४ ॥
 भ्रमणः शिखिनीयुक्तो शान्तमुग्धे ततः परम् ।
 भ्रामणो रमया युक्तो भृगुर्भूमा ततः परम् ॥ १३५ ॥
 भ्रान्तश्चामरलोला च भ्रमावहसुचञ्चले ।
 मोहनो दीर्घजिह्वा च मोचकश्च तथा सती ॥ १३६ ॥
 तथा मुग्धश्च लोलाक्षी मोहमर्दनभृङ्गिणी ।
 मोहकश्च चपेटा च मन्मथो नाथया युतः ॥ १३७ ॥
 मातङ्गमालिनीयुग्मं भृङ्गी च कलहंसिनी ।
 गायकेन समायुक्ता तथा वै विश्वतोमुखी ॥ १३८ ॥
 गर्जनन्दिकया युक्तो गीतिश्च तदनन्तरम् ।
 नर्तकः सह रञ्जिन्या खेलः कान्तिसमन्वितः ॥ १३९ ॥
 उन्मत्तः कलकण्ठे च मत्तकश्च वृकोदरी ।
 मेघः श्यामान्वितो देवी विमलश्रीः क्रमात्प्रिये ॥ १४० ॥
 मातृकार्णैर्न्यसेद्देवी(वि) मातृकावत्सदाऽनघे ।
 अनेन न्यासयोगेन त्रैलोक्यक्षोमको भवेत् ॥ १४१ ॥
 बालायास्त्रिपुरेशान्या नवयोन्यङ्कितं न्यसेत् ।
 श्रोत्रयोश्चुबुके चैव शङ्खास्येषु दृशोर्नसि ॥ १४२ ॥
 अंसद्वये च हृदये न्यसेत्कूर्परकुक्षिषु ।
 जान्वन्धुपादगुह्येषु पार्श्वहृत्सु स्तनद्वये ॥ १४३ ॥
 कण्ठे च नवयोन्याख्यं न्यसेद्द्वीजत्रयात्मकम् ।
 पुनर्बालां समुच्चार्य पौडशांणां प्रविन्यसेत् ॥ १४४ ॥
 पुनर्बालां समुच्चार्य चतुरस्रं च चिन्तयेत् ।
 गोलकं न्यासयोगेन श्रीचक्रं परिचिन्तयेत् ॥ १४५ ॥
 पद्मकेषु ललाटे च सीमन्ते च शिरोविले ।
 नव स्थानानि संकल्प्य न्यसेद्देवि ततः परम् ॥ १४६ ॥

१ ख. 'णः सतिनी' । २ ख. च कर्दध तथा मतिः । ३ क. 'बुके भृङ्गिणीय ह' ।
 ४ क. जगदानन्दिकायु' । ५ क. गीतध । ६ ख पुस्तके 'न्यसेत्' इति । पाठान्तरम् । ७ ख.
 'चारं प्र' ।

श्रीविद्यां ब्रह्मरन्ध्रे च पृष्ठतो गुरवः क्रमात् ।
 तिथिनित्यास्ततो देवि मातृकास्वरसंयुताः ॥ १४७ ॥
 मातृकावर्ण्यसेह्वक्त्रे सर्वसौभाग्यदायकाः ॥ १४८ ॥
 इति श्रीमद्भानुार्णवे नित्यातन्त्रे श्रीविद्यान्यासविधानं नाम चतुर्दशः पटलः ॥ १४ ॥

अथ पञ्चदशः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि नित्यामण्डलमुत्तमम् ।
 कामेश्वरी महाविद्या सर्वलोकवशंकरी ॥ १ ॥
 बालां तारं च ह्रस्वान्ते कामेश्वरिपदं लिखेत् ।
 इच्छाकामफलप्रान्ते प्रदेसर्वपदं लिखेत् ॥ २ ॥
 ततः सत्त्ववशं ब्रूयात्करिसर्वजगत्पदम् ।
 क्षोभणान्ते करि ब्रूयाच्छुंकारञ्चितयं लिखेत् ॥ ३ ॥
 पञ्च बाणान्समालिख्य संहारेण कुमारिकाम् ।
 एषा कामेश्वरी नित्या प्रसङ्गात्कथिताऽद्विजे ॥ ४ ॥
 धाम्मवं मगशब्दान्ते मुगे मगिनि चाऽऽलिखेत् ।
 मगोदरि मगान्ते च मगमाले मगावहे ॥ ५ ॥
 मगगुह्ये मगप्रान्ते योनिप्रान्ते मगान्तिके ।
 निपातिनि च सर्वान्ते ततो मगवशंकरि ॥ ६ ॥
 मगरूपे ततो लेख्यं नीरजायतलोचने ।
 नित्यक्लिन्ने मगप्रान्ते स्वरूपे सर्वं चाऽऽलिखेत् ॥ ७ ॥
 मगानि मे ह्यानयेति वरदेति समालिखेत् ।
 रते सुरते मग च क्लिन्ने क्लिन्नद्रवे ततः ॥ ८ ॥
 क्लिद्य द्वावयाथो च सर्वसत्त्वान्मगेश्वरि ।
 अमोघे मगधिरो च क्षुभ क्षोभय सर्वं च ॥ ९ ॥
 सत्त्वान्मगेश्वरि ब्रूयाद्दाम्मवं द्युंजमादिमम् ।
 भ्रूं द्युं च ह्रूं च ह्रूं च ह्रूं च क्लिन्ने च ततः परम् ॥ १० ॥
 सर्वाणि च मगान्यन्ते मे यशं चाऽऽनयेति च ।
 श्रीर्षीर्जं च हर प्रान्ते यत्ते मातृकामक्षरम् ॥ ११ ॥

भुवनेशीं समालिख्य विद्येयं भगमालिनी ।
 प्रसङ्गात्कथिता पञ्चचत्वारिंशच्छताक्षरी ॥ १२ ॥
 परावीजं समुच्चार्य नित्यक्लिन्ने मदद्रवे ।
 अग्निजायान्वितो मन्त्रो नित्यक्लिन्नेयमीरिता ॥ १३ ॥
 सर्वसौभाग्यदात्री च सर्वैश्वर्यप्रदायिनी ।
 प्रणवं पूर्वमुच्चार्य तथाऽद्भुशयुगं लिखेत् ॥ १४ ॥
 तन्मध्ये विलिखेद्देवि भरोमात्मकमक्षरम् ।
 चवर्गमन्यहीनं तु विलिखेद्ब्रह्मिसंस्थितम् ॥ १५ ॥
 चतुर्दशस्वरोपेतं बिन्दुनादाङ्कितं पृथक् ।
 वह्निजायान्वितो मन्त्रो भेरुण्डायाः फलप्रदः ॥ १६ ॥
 भुवनेशीं समुच्चार्य चतुर्थ्या वह्निवासिनीम् ।
 हृदन्तोऽयं मनुर्देवि नित्येयं वह्निवासिनी ॥ १७ ॥
 प्रणवं भुवनेशानि परेमात्मकमक्षरम् ।
 सविसर्गः शशी पञ्चान्नित्यक्लिन्ने मदद्रवे ॥ १८ ॥
 वह्निजायान्विता विद्या सर्वैश्वर्यप्रदायिनी ।
 महाविद्येश्वरी नित्या प्रसङ्गेन मयेरिता ॥ १९ ॥
 परावीजं समुच्चार्य शिवदूतीं च डेयुताम् ।
 हृदन्तोऽयं मनुर्देवि दूतीयं सर्वकामदा ॥ २० ॥
 ओंकारबीजमुच्चार्य परां कवचमालिखेत् ।
 खे च छे क्षः समालिख्य स्त्रीबीजं च समालिखेत् ॥ २१ ॥
 हुंकारं क्षे परा चाखं विद्येयं द्वादशाक्षरी ।
 त्वरिता नाम नित्येयं त्रिषु लोकेषु दुर्लभा ॥ २२ ॥
 सर्वासिंहासनमयी बालेव कुलसुन्दरी ।
 बालया पुटितां कुर्यात्तथा वै नित्यभैरवी ॥ २३ ॥
 पञ्च बाणाश्च देवेशी नित्या शक्राक्षरी भवेत् ।
 त्रैलोक्ययिमला विद्या नित्यास्या परमेश्वरी ॥ २४ ॥
 पञ्चाक्षरी बाणबीजैर्नित्येयमपरा प्रिये ।
 प्रणवं भुवनेशानि परेमात्मकमक्षरम् ॥ २५ ॥
 घूमात्मकं द्वितीयं च भुवनेश्यद्भुशं ततः ।

नित्यशब्दं समुद्भूत्य संबुद्ध्या तु मदद्रवाम् ॥ २६ ॥
 कवचं चाङ्कुशं पञ्चदशैर्नीलपताकिनी ।
 यान्तं कालसमायुक्तं बह्निवायुगतं ततः ॥ २७ ॥
 पृथक्पञ्चसमायुक्तं ततः शक्रस्वरान्वितम् ।
 बिन्दुनादाङ्कितं बीजं नित्येयं विजया प्रिये ॥ २८ ॥
 चन्द्रवारुणसंयुक्तं तारबीजं समालिखेत् ।
 चतुर्थ्या तु ततो देवि विलिखेत्सर्वमङ्गलाम् ॥ २९ ॥
 हृदन्तोऽयं मनुर्देवि नित्येयं सर्वमङ्गला ।
 तारं हृद्भ्रगवत्यन्ते ज्वालामालिनि देवि च ॥ ३० ॥
 द्विरुच्चार्य च सर्वान्ते मृतसंहारकारिके ।
 जातवेदासि संलिख्य ज्वलन्तिपद्युग्मकम् ॥ ३१ ॥
 ज्वलेतिप्रज्वलद्द्वंद्वं हुंकारद्वितयं लिखेत् ।
 चद्विबीजत्रयं हुं च अस्त्रस्वाहान्वितो मनुः ॥ ३२ ॥
 इयं नित्या महादेवि ज्वालामालिनिका परा ।
 कवचान्तं स्वरान्तं च शक्रस्वरविभूपितम् ॥ ३३ ॥
 बिन्दुनादकलाक्रान्तं विचित्रा परमेश्वरी ।
 अकारादिषु सर्वेषु स्वरेषु क्रमतो न्यसेत् ॥ ३४ ॥
 अःस्वरे परमेशानि श्रीविद्यां विश्वमातृकाम् ।
 स्वरवद्विन्यसेन्नित्या नीरजायतलोचने ॥ ३५ ॥
 प्रकटाद्या न्यसेत्पश्चादाधारादिषु मन्त्रवित् ।
 स्थितिन्यासं ततः कुर्याच्छ्रीविद्यापोडशाक्षरैः ॥ ३६ ॥
 पञ्चाङ्गुलीषु करयोर्ब्रह्मरन्ध्रे मुखे हृदि ।
 त्रयं विन्यस्य नाम्यादिपादान्ते चैकमाद्विजे ॥ ३७ ॥
 गलादिनाभिपर्यन्तमपरं हि ततः परम् ।
 घट्टरन्ध्रादिकंठान्तमेकं विन्यस्य पादयोः ॥ ३८ ॥
 अङ्गुलीषु च विन्यस्य न्यासोऽयं स्थितिकारकः ।
 मृष्टिन्यासं ततः कुर्यात्सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥ ३९ ॥
 घट्टरन्ध्रेऽलिके नेत्रश्रुतिघ्राणोदकेषु च ।
 दन्तान्तरोर्ध्वके देवि जिह्वार्या गलकूपके ॥ ४० ॥

वृष्टे सर्वाङ्गहृदयस्तनकुक्षिपु लिङ्गके ।
 श्रीविद्यार्णैर्न्यसेद्देवि मेन्द्रं सर्वसमुद्भये ॥ ४१ ॥
 सर्वाङ्गे विन्यसेत्पश्चाद्वापकत्वेन सुन्दरि ।
 प्राणानायम्य विधिवन्मुद्रासंनद्धविग्रहः ॥ ४२ ॥
 संक्षोभद्रावणाकर्षवश्योन्मादमहाङ्कुशाः ।
 खेचरी बीजरूपा च योनिमुद्रेत्यनुक्रमात् ॥ ४३ ॥
 बीजानि वक्ष्ये क्रमतो मुद्राणां परमेश्वरि ।
 पञ्चबाणैः पञ्च मुद्राः करोमात्मकमक्षरम् ॥ ४४ ॥
 आद्यं तु रुद्रमैरव्या बीजं सादाशिवं ततः ।
 ततस्तु घाग्मवं देवि क्रमेण हि चतुष्टयम् ॥ ४५ ॥
 चतुर्मुद्रासु बीजानि नवमुद्रास्वनुक्रमात् ।
 अथ वक्ष्ये महेशानि मुद्राविवरणं क्रमात् ॥ ४६ ॥
 वामहस्तेन मुष्टिं तु बद्ध्वा कर्णप्रदेशके ।
 तर्जनीं सरलां कृत्वा भ्रामयेत्तन्त्रवित्तमः ॥ ४७ ॥
 सौभाग्यदण्डिनी मुद्रा न्यासकाले तु सूचिता ।
 अन्तरङ्गुष्ठमुष्ट्या तु निरुध्य जगतीमिमाम् ॥ ४८ ॥
 रिपुजिह्वाग्रहा मुद्रा न्यासकाले तु सूचिता ।
 पाणिद्वयं महेशानि परिवर्तनयोगतः ॥ ४९ ॥
 योजयित्वा तर्जनीभ्यामनामे धारयेत्त्रिये ।
 मध्यमे योजयेन्मध्ये कनिष्ठे तदधस्तथा ॥ ५० ॥
 अङ्गुठावपि संयोज्य त्रिधा युग्मक्रमेण तु ।
 त्रिखण्डा नाम मुद्रेयं त्रिपुराह्वानकर्मणि ॥ ५१ ॥
 विरली तु करौ कृत्वा मध्यमे मध्यमे कुरु ।
 अङ्गुष्ठाम्बां कनिष्ठे च संपीड्य सरले ततः ॥ ५२ ॥
 तर्जनीं दण्डवत्कुर्वान्मध्यमस्थे ह्यनामिके ।
 सर्वसंक्षोभिणी मुद्रा त्रैलोक्यक्षोभकारिणी ॥ ५३ ॥
 मध्यमे तर्जनीयुक्ते सरले स्यात्तदा भवेत् ।
 सर्वविद्राविणी मुद्रा द्रावयेत्सचराचरम् ॥ ५४ ॥

मध्यमे तर्जनीयुग्मे वक्त्रे कुर्यात्सुलोचने ।
 एतस्या एव मुद्रायास्तदा कर्षणकारिणी ॥ ५५ ॥
 विपरीती तलौ कृत्वा चाङ्गुली हन्मुखा यजेत् ।
 परिवर्तनमार्गेण क्रमेण निबिडास्ततः ॥ ५६ ॥
 अङ्गुठावग्रदेशे तु तर्जन्यावङ्कुशाकृती ।
 सर्वा एकत्र संयोज्य सर्ववश्यकरी भवेत् ॥ ५७ ॥
 पुटाञ्जलिकरौ कृत्वा मध्यमागर्मसंस्थिते ।
 परस्परकनिष्ठे तु तर्जन्यग्रगते ततः ॥ ५८ ॥
 अनामिके तु सरले मध्यमौमुखदेशगौ ।
 अङ्गुठी परमेशानि सर्वोन्मादनकारिणी ॥ ५९ ॥
 एतस्या एव मुद्राया अनामातर्जनीक्रमात् ।
 अङ्कुशाकाररूपा तु मुद्देयं तु महाङ्कुशा ॥ ६० ॥
 धामं भुजं दक्षभुजे दक्षिणं वामदेशतः ।
 निवेद्य योजयेत्पश्चात्परिवर्त्य क्रमेण हि ॥ ६१ ॥
 कनिष्ठानामिकायुग्मे तर्जनीभ्यां निरोधयेत् ।
 मध्यमे सरले कृत्वा योनिवत्सरलौ ततः ॥ ६२ ॥
 अङ्गुठी खेचरीः मुद्रा पार्थिवस्थानयोजिनी ।
 प्रियेयं सर्वदेवानां खेचरत्वप्रदायिनी ॥ ६३ ॥
 परिवर्त्याञ्जलिं कृत्वा कनिष्ठाग्रगते ततः ।
 मध्यमे स्थापयेद्दक्षि कनिष्ठे धारयेत्ततः ॥ ६४ ॥
 अनामिकाभ्यां सुहृदं तर्जनीमध्यमायुग्मम् ।
 अङ्गुठाभ्यां समायोज्यमर्धचन्द्राकृतिं प्रिये ॥ ६५ ॥
 धीजमुद्देयमाख्याता सर्वातिन्दकरी प्रिये ।
 परिवर्त्य करी सम्यक्तर्जनीर्धामने समे ॥ ६६ ॥
 मध्यमे कुरु तन्मध्ये योजयेत्तदनन्तरम् ।
 अन्योन्पानामिके देहि कनिष्ठे तु यथास्थिते ॥ ६७ ॥
 अङ्गुठाभ्यां योजिताभ्यां योन्पाकारं तु कारयेत् ।

१ घ. 'कारेण । २ घ. 'दीप्याः व' । ३ घ. 'मानवदेविही । म' । ४ घ. ग. रिक्त-
 क्तः । ५ घ. 'योगे । ६ घ. ग. 'मिठा । द्वि' । ७ घ. 'पुत्रम् । म' । ८ घ. 'ति वजेत् । धी' ।
 ९ घ. ग. 'वारदे ।

योनिमुद्देयमाख्याता परां त्रैलोक्यमातृका ॥ ६८ ॥

एवं विन्यस्तदेहः सन्मुद्रासंनद्धविग्रहः ।

अन्तर्यागविधिं कुर्याद्येन साक्षात्स्वयं विभुः ॥ ६९ ॥

इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे श्रीविद्यान्यासाविवरणं नाम षड्दशः पटलः ॥ १५ ॥

अथ षोडशः पटलः ।

श्रीदेव्युवाच—

अन्तर्यागविधिं देव बहिर्यागविधिं तथा ।

सकलं कथयेशान यद्यहं तव बहूभा ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच—

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यजनं चाऽऽन्तरं महत् ।

मूलादिब्रह्मरन्धान्तं विसतन्तुतनीर्यसीम् ॥ २ ॥

उद्यत्सूर्यप्रभाजालविद्युत्कोटिप्रभामयी ।

चन्द्रकोटिप्रभाद्रावां त्रैलोक्यैकप्रभामयीम् ॥ ३ ॥

अशेषजगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारिणीम् ।

ध्यायेन्मनो यथा देवीं निश्चलं जायते तथा ॥ ४ ॥

सहजानन्दसंदोहमन्दिरं भवति क्षणात् ।

मनो निश्चलतां प्राप्तं शिवशक्तिप्रभावतः ॥ ५ ॥

समाधिर्जायते तत्र संज्ञाद्वयविजृम्भितः ।

स्वयंप्रज्ञातनामैको ह्यसंप्रज्ञातनामधृत् ॥ ६ ॥

स्वयंप्रज्ञातसंज्ञस्तु शक्त्याधिक्येन जायते ।

असंप्रज्ञातनामैको शिवाधिक्येन वै भवेत् ॥ ७ ॥

स्वयंप्रज्ञातभेदस्तु तीव्रस्तीव्रतरो भवेत् ।

असंप्रज्ञातभेदस्तु मन्दो गन्दतरस्तथा ॥ ८ ॥

(* संज्ञा प्रज्ञा न यत्रैवं स्वयंप्रज्ञोऽभिधीयते ।

असंप्रज्ञो हि मूयस्तु स्थितप्रज्ञः प्रतिष्ठितः ॥ ९ ॥

* यनुधिज्ञान्तर्गतो ग्रन्थः ख. पुस्तके नास्ति ।

१ ख. 'दि ग्रहे व' । २ ख. 'कलाकार ईशा' । ३ ख. 'यत्तम्' । ४ ख. 'मयम्' ।

५ ख. 'दावं त्रै' । ६ ख. 'मयम्' । ७ ख. 'कारकम्' । ८ ख. 'देवि' । ९ ख. 'य' । स्व' ।

१० ख. 'वामा तु शिवतत्त्वेन वै' ।

ब्रह्माप्रज्ञानमेवेदमसंस्मयमिति द्वयम् ।
 संज्ञाद्वयमिदं देवि शिवतत्त्वेन वै भवेत् ॥ १० ॥)
 हास्यरोदनरोमाञ्चकम्पस्वेदाद्विलक्षणः ।
 तीव्रस्तीव्रतरो देवि समाधिरूपलक्षितः ॥ ११ ॥
 निमेषवर्जिते नेत्रे वपुस्तल्लक्षणं स्थिरम् ।
 मन्दो मन्दतरो देवि समाधिः परिकीर्तितः ॥ १२ ॥
 शांभवेन च धेद्येन सुखी भूयान्निरन्तरम् ।
 अन्तर्यामिधिं कृत्वा बहिर्यजनमाचरेत् ॥ १३ ॥
 एवं विन्यस्तदेहः सन्सर्वात्मा सप्रकोत्तमः ।
 ध्यायेन्निरामयं वस्तु जगन्नपविमोहिनीम् ॥ १४ ॥
 अशेषव्यवहाराणां स्वामिनीं संविदं पराम् ।
 उद्यत्सूर्यसहस्रामां दाडिमीकुसुमप्रमाम् ॥ १५ ॥
 जपाकुसुमसंकाशां पद्मरागमणिप्रमाम् ।
 स्फुरत्पद्मनिमां तप्तकाञ्चनामां सुरेश्वरीम् ॥ १६ ॥
 रक्तोत्पलदलाकारपादपल्लवराजिताम् ।
 अनर्घ्यरत्नरत्नचितमञ्जीरचरणद्वयाम् ॥ १७ ॥
 पादाङ्गुलीपकक्षिप्तत्नतेजोधिराजिताम् ।
 कदलीललितस्तम्भमुकुमारोरुकोमलाम् ॥ १८ ॥
 नितम्बविम्बविलसद्रक्तवस्त्रपरिष्कृताम् ।
 मेघलौबद्धमाणिक्यकिङ्किणीनादविभ्रमाम् ॥ १९ ॥
 अलक्ष्यमध्यमां निम्ननाभिं शातोदरीं पराम् ।
 रोमराजिलतोद्भूतमहाकुचफलाम्बिताम् ॥ २० ॥
 सुवृत्तनिषिडोत्तुङ्गकुचमण्डलराजिताम् ।
 अनर्घ्यमौक्तिकस्फारहारभारविराजिताम् ॥ २१ ॥
 नयनप्रभाराजद्वैवेयकविभूषणाम् ।
 श्रुतिभूषामनोरम्यकपोलस्थलमञ्जुलाम् ॥ २२ ॥
 उद्यदादिपसंकाशताटङ्गसुमुराप्रमाम् ।
 पूर्णचन्द्रमुरीं पद्मयदनीं वरनासिकाम् ॥ २३ ॥

स्फुरन्मदनकोदण्डसुभुवं पद्मलोचनाम् ।
 ललाटपट्टसंराजद्रत्नाढ्यातिलकाङ्किताम् ॥ २४ ॥
 मुक्तामाणिक्यघटितमुकुटस्थलकिङ्किणीम् ।
 स्फुरच्चन्द्रकलाराजन्मुकुटां च त्रिलोचनाम् ॥ २५ ॥
 प्रवालवल्लीबिलसद्वाहुवल्लीचतुष्टयाम् ।
 इक्षुकोदण्डपुष्पेपुपाशाङ्कुशचतुर्भुजाम् ॥ २६ ॥
 सर्वदेवमयीमन्त्रां सर्वसौभाग्यसुन्दरीम् ।
 सर्वतीर्थमयीं दिव्यां सर्वकामप्रपूरिणीम् ॥ २७ ॥
 *सर्वमन्त्रमयीं नित्यां सर्वागमविशारदाम् ।
 सर्वक्षेत्रमयीं देवीं सर्वविद्यामयीं शिवाम् ॥ २८ ॥
 सर्वयागमयीं विद्यां सर्वदेवस्वरूपिणीम् ।
 सर्वशास्त्रमयीं नित्यां सर्वागमनमस्कृताम् ॥ २९ ॥
 सर्वान्नायमयीं देवीं सर्वापतनसेविताम् ।
 सर्वानन्दमयीं ज्ञानगह्वरां संविदं पराम् ॥ ३० ॥
 एवं ध्यात्वा परामन्त्रां वहन्नसापुटे क्रमात् ।
 आवाह्य चक्रमध्ये तु मुद्रया हि त्रिखण्डया ॥ ३१ ॥
 संस्थितां चिन्तयेत्तत्र श्रीपीठान्तर्निवासिनीम् ।
 मुद्राः संदर्शयेद्देवि तर्पणैस्तु त्रिधा यजेत् ॥ ३२ ॥
 लयाङ्गं कल्पयेद्देहे देव्यास्तु परमेश्वरि ।
 गन्धपुष्पाक्षतादींश्च देव्यै सम्यङ्निवेदयेत् ॥ ३३ ॥
 उपचारैः षोडशभिः संपूज्य परदेवताम् ।
 तर्पणानि पुनर्दद्याच्चिवारं मूलविद्यया ॥ ३४ ॥
 एतस्मिन्समये देवि तिथिनित्यां प्रपूजयेत् ।
 कामेश्वर्यादिका नित्या विचित्रान्ताः परेश्वरि ॥ ३५ ॥
 प्रतिपत्पौर्णमास्यन्ततिथिरूपाः प्रपूजयेत् ।
 विभाव्य च महात्रयसं पूर्वदक्षोत्तरं क्रमात् ॥ ३६ ॥
 रेखासु विलिखेत्तत्र पञ्चपञ्च क्रमेण हि ।

* इदमर्थं ख. पुस्तके नास्ति ।

अकाराद्या उवर्णान्ता दक्षिणस्यां विचिन्तयेत् ॥ ३७ ॥
 ततश्च पूर्वरेखांपामूकारादिकपञ्चकम् ।
 विलिख्योत्तररेखायां शक्त्यादि विलिखेत्ततः ॥ ३८ ॥
 अनुस्वारान्तंमन्त्रस्तु विसर्गे षोडशीं यजेत् ।
 यामावर्तेन देवेशि नित्याः षोडश कीर्तिताः ॥ ३९ ॥
 प्रतिपत्तिथिमारभ्य पीर्णमास्यन्तमद्विजे ।
 एकैकां पूजयेन्नित्यां महासौभाग्यमाप्नुयात् ॥ ४० ॥
 कृष्णपक्षे महेशानि पूजयेत्तिथिमण्डलम् ।
 विचित्राद्या वरारोहे यावत्कामेश्वरी भवेत् ॥ ४१ ॥
 पूजनीया विलोमेन भक्त्या तु परमेश्वरी ।
 कलाः षोडश देवेशि यस्तु चन्द्रकलाः क्रमात् ॥ ४२ ॥
 स सौभाग्यं मेहादेवि प्राप्नोति गुरुशासनात् ।
 कामेश्वर्यादिका नित्याः पूजयित्वा क्रमात्ततः ॥ ४३ ॥
 तिथिनित्यां त्रिधा देवि पूजयेद्भाग्यहेतवे ।
 पुनः श्रीत्रिपुरानित्यां यजेत्सौभाग्यहेतवे ॥ ४४ ॥
 एतस्मिन्समये देवि गुरुन्संपूजयेद्बुधः ।
 पुष्पसंकोचयोगेन कथयामि तवानघे ॥ ४५ ॥
 रश्मिवृन्दं दलमितं गुरवस्तु शताधिकाः ।
 तस्मासंकोचयेत्पुष्पममिताः सिद्धिहानिदाः ॥ ४६ ॥
 नष्टसंततिविज्ञेया मिताः सर्वसमृद्धिदाः ।
 पुष्पं संकोचयेन्नोचेद्द्वादशे नष्टसंततिः ॥ ४७ ॥
 संतत्या नष्टरूपः सन्न भवेद्देवतामियः ।
 अत एव मया सम्यक्पुष्पं संकुचितं प्रिये ॥ ४८ ॥
 कामराजाख्यविद्याया गुरवस्तु समृद्धिदाः ।
 मध्यप्राक्त्रयश्रमध्ये हि गुरुपङ्क्तिं त्रिधाऽर्चयेत् ॥ ४९ ॥
 परारख्यान्पूजयेदादौ परापरविभक्तिकान् ।
 ततोऽपरांस्त्रिधा देवि गुरुन्संपूजयेत्प्रिये ॥ ५० ॥
 दिव्यौघे तु परान्विद्धि सतसंख्यान्वरानने ।

१ य. 'श्यां दक्षिणार्धदि' । २ घ. ग. 'व्यादीन्विलि' । ३ घ. 'न्तमाप्रास्तु । ४ घ.
 'भक्तं म' । ५ स. 'महदेवि' ।

आनन्दनाथशब्दान्ता गुरवः पुरुषाः प्रिये ॥ ५१ ॥
 स्त्रियः पराम्बाशब्दान्ता विज्ञेया वीरवन्दिते ।
 परप्रकाशो देवेशि ततः परशिवो मतः ॥ ५२ ॥
 परा शक्तिस्तथा देवि कौलेश्वर इति प्रिये ।
 शुक्ला देवि कुलेशानकामेश्वर्यम्बिकाः क्रमात् ॥ ५३ ॥
 मुनिसंख्यास्तु गुरवः पराख्या दिव्यरूपणः ।
 भोगविलन्नस्तु समयो वेदाख्यः सहजस्तथा ॥ ५४ ॥
 परापराख्यसिद्धौघे मानवौघे शृणु प्रिये ।
 गगनो विश्वविमलौ मदनो भुवनस्तथा ॥ ५५ ॥
 लीला स्वात्मप्रियः पश्चान्नागसंख्यास्तु मानवाः ।
 अपराः परमेशानि* नियता अक्षरा इमे ॥ ५६ ॥
 एतन्नयं तु नियतं देशिकानां हिताय च ।
 मयोद्धतं महेशानि पुष्पं संकुचितं प्रिये ॥ ५७ ॥
 मानवौघान्तिके पश्चात्स्वगुरुत्रितयं यजेत् ।
 परमेष्ठी गुरुः पश्चाद्गुरुः परमसंज्ञितः ॥ ५८ ॥
 स्वगुरुश्च महेशानि पूजयेत्तु गुरुत्रयम् ।
 अथ वा मानवौघान्त एकं स्वगुरुमर्चयेत् ॥ ५९ ॥
 अयं प्रकारः कथितः प्रकारान्तरमुच्यते ।
 वन्द्यं सर्वप्रकाराणां मानवौघाटकादथ ॥ ६० ॥
 गुरवो नवसंख्याका इह यावद्भवन्ति हि ।
 नवचक्रेश्वरी यस्मात्तावत्पुष्पं प्रकाशयेत् ॥ ६१ ॥
 मानवौघे तदा देवि दशसप्त भवन्ति हि ।
 पश्चात्संकोचयेत्पुष्पं नवमं श्रीगुरुं यजेत् ॥ ६२ ॥
 अज्ञातगुरुशिष्याणां कथयामि वरानने ।
 गुरुभ्यो नम उच्चार्य पादुकाम्यो नमो लिखेत् ॥ ६३ ॥
 गुर्वन्ते परमान्ते च गुरुभ्यो नम इत्यपि ।

* अत्रैतन्नयं, पुस्तके पाठान्तरम्—न्ता विज्ञेया वीरवन्दिते । अन्वन्ता गुरवः प्रोक्ताः
 श्रीनिधिः परमेश्वरि । पर । क य पुस्तके 'नि पुष्पं संकुचितं प्रिये । ए' इति पाठान्तरम् ।

—१ ख. 'मियः सहजो वेदमन्त्रकः । ३ ग. 'द्वौघो मानवीर्यं द्वा' ३ क. 'रसात्मा प्रि' ।
 ख. 'प्रियाः ६' । ५ ख. 'नका । भ' । ६ ख. 'दादिशम् । मु' । ७ ख. 'पुस्तके, क ल-
 वेदपुस्तके तथा । ए' इति पाठान्तरम् ।

एतेषां पादुकास्तद्गदाचार्येभ्यो नमो वदेत् ॥ ६४ ॥
 आचार्यपादुकास्तद्गत्पूर्वसिद्धास्तु पादुकाः ।
 सामान्यगुरुशिष्याणां गुरुपङ्क्तिरियं भवेत् ॥ ६५ ॥
 गुरुपङ्क्तिं प्रपूज्याथ स्वयं श्रीत्रिपुरा भवेत् ।
 गुरुपङ्क्तिविहीनस्तु पुरुषः पङ्क्तिवर्जितः ॥ ६६ ॥
 सामान्यगुरुपङ्क्तित्वाच्च भवेत्पङ्क्तिवर्जितः ।
 पुष्पसंकोचमार्गोऽयं मया सिद्धः कृतः प्रिये ॥ ६७ ॥
 कृपया परमेशानि साधकानां हिताय च ।
 कामराजाख्यगुरवः श्रीविद्याविषये क्रमान् ॥ ६८ ॥
 लोपामुद्रारूपविद्याऽऽया गुरुञ्जगु वरानने ।
 परमाद्यशिवश्चाऽऽद्या कामेन्द्र्यम्बिका तथा ॥ ६९ ॥
 दिव्यौघश्च महीघश्च सर्वानन्दस्ततः परम् ।
 प्रज्ञादेव्यम्बिका पश्चात्प्रकाशः सप्तमो भवेत् ॥ ७० ॥
 दिव्याः परारूपगुरवो लोपामुद्राप्रभामयाः ।
 दिव्यश्चित्रश्च केवलपदेव्यया च महोदयः ॥ ७१ ॥
 सिद्धाः परापरा ज्ञेया मानवौघं जगु प्रिये ।
 विद्या शक्तिश्च विश्वश्च चतुर्थः कामलो भवेत् ॥ ७२ ॥
 पञ्चमस्तु परानन्दो मनोहर इति प्रिये ।
 स्वात्मानन्दः सप्तमस्तु प्रतिमोऽष्टम उच्चरत् ॥ ७३ ॥
 अपराख्या इमे देवि गुरवः परिकीर्तिताः ।
 पूर्ववद्योजयेत्पश्चादटानन्तरमेव च ॥ ७४ ॥
 त्रयं वा स्वगुरुं वाऽपि नवान्तं वाऽञ्जलौचने ।
 दक्षिणामूर्तिशिष्याणां गुरुक्रम उदाहृतः ॥ ७५ ॥
 संप्रदाया अनेके च ज्ञातव्याः स्वगुरुक्रमात् ।
 संप्रदायविहीनस्य न दद्यात्पङ्क्तिमुत्तमाम् ॥ ७६ ॥
 साधारणास्तु गुरवः सर्वभेदेषु वै समाः ।
 गुरुक्रमं प्रपूज्याथ यजेद्गङ्गायदेवताः ॥ ७७ ॥
 त्रैलोक्यमोहने देवि सर्वांशापरिपूरके ।
 सर्वसंक्षोभणे चक्रे पूर्वज्ञायं प्रपूजयत् ॥ ७८ ॥

सर्वसौभाग्यदे चक्रे तथा सर्वार्थसाधके ।
 सर्वरक्षाकरे चक्रे दक्षान्नायं प्रपूजयेत् ॥ ७९ ॥
 मध्यचक्रत्रये देवि पश्चिमान्नायमर्चयेत् ।
 नवचक्रेषु देवेशि कौबेरान्नायमर्चयेत् ॥ ८० ॥
 वैन्दवे परमेशानि मध्यसिंहासनं यजेत् ।
 अनेनैव प्रकारेण पूजयेत्पञ्च पञ्चिकाः ॥ ८१ ॥
 श्रीविद्या च परं ज्योतिः परा निष्कलशांभवी ।
 अजपा मातृका चेति पञ्च कोशाः प्रकीर्तिताः ॥ ८२ ॥
 श्रीविद्या च तथा लक्ष्मीर्भहालक्ष्मीस्तथैव च ।
 त्रिशक्तिः सर्वसाम्राज्या पञ्च लक्ष्म्यः प्रकीर्तिताः ॥ ८३ ॥
 श्रीविद्या त्वरिता चैव पारिजातेश्वरी तथा ।
 त्रिपुटा पञ्चबाणेशी पञ्च कल्पलताः स्मृताः ॥ ८४ ॥
 श्रीविद्या मूलपीठेशी सुधा श्रीरमृतेश्वरी ।
 अन्नपूर्णेति विख्याताः पञ्चैताः कामधेनवः ॥ ८५ ॥
 श्रीविद्या सिद्धलक्ष्मीश्च मातङ्गी भुवनेश्वरी ।
 वाराहीति च संप्राक्ताः पञ्च रत्नाः प्रकीर्तिताः * ॥ ८६ ॥
 मूलविद्या महेशानि श्रीविद्या परिकीर्तिता ।
 वारुणान्तं वह्निसंस्थं बिन्दुनादसमन्वितम् ॥ ८७ ॥
 वामनेत्रसमायुक्तं लक्ष्मीबीजमुदाहृतम् ।
 श्रीबीजं तु पराबीजं लक्ष्मीबीजमुदाहृतम् ॥ ८८ ॥
 प्रणवं पूर्वमुच्चार्य ह्रीमात्मकं समुच्चरेत् ।
 श्रीपुटा चानु कमले कमलाये प्रसीदतु ॥ ८९ ॥
 लाये मध्यगतां भूमिं रुद्रस्थाने नियोजयेत् ।
 प्रसीद शुगुलं दद्याच्छ्रीबीजं भुवनेश्वरीम् ॥ ९० ॥
 धिया बीजं ततो दद्यान्महालक्ष्मी च (श्च)हन्मनुः ।
 सप्तविंशतियणात्मा महालक्ष्मीमनुर्मतः ॥ ९१ ॥
 श्रीबीजं च पराबीजं कामराजं समालिखेत् ।
 इयं त्रिशक्तिर्देवेशि त्रिषु लोकेषु दुर्लभा ॥ ९२ ॥

* १। भारभ्रव श्रीविद्या पूर्ववस्थाने इत्यन्ते अर्थः न पुस्तके मारितः ।

१ ग. पुस्तके 'दा पारिजातेशी पञ्चबाणेशी एवा । त्रि' इति पाठान्तरम् । २ ग. 'श्रीविद्या' इति पाठान्तरम् । ३ ग. 'दा' इति पाठान्तरम् । ४ ग. 'दा' इति पाठान्तरम् ।

चन्द्रेण मादनं लक्ष्मीर्देवी दीर्घाक्षिमण्डिता ।
 विष्णुकूरेश्वरीयुक्ता रित्ययं विष्णवीयुता (?) ॥ ९३ ॥
 श्रीबीजसंपुटं कुर्यात्सर्वशास्त्रप्रदायिनी ।
 प्रणवं पूर्वमुच्चार्य पराहंसं समुद्धरेत् ॥ ९४ ॥
 ततः सोहं शिरो देवि वसुवर्णोऽयमीरेतः ।
 वेदादिकेवला देवी परा निष्कलशांभवी ॥ ९५ ॥
 हंसो जपार्वण त(णवस्त)त्र मातृकेति प्रकीर्तिता(तः)
 प्रणवं भुवनेशानि वियञ्चन्द्राग्निवायवम् ॥ ९६ ॥
 भुवनेशी ध्रुवं चैव सरस्वत्यै नमो लिखेत् ।
 इयं तु पारिजातेशी पारिजातरतोपमा ॥ ९७ ॥
 काण्डवानेश्वरीविद्या प्रसङ्गात्कथिता मया ।
 त्रिबीजं च पराबीजं सकामा त्रिपुटोदिता ॥ ९८ ॥
 पञ्चकामेश्वरीविद्या बालान्यासे समीरिता ।
 वाग्मयं वामनेत्र च ध्रुवान्तं बिन्दुसंयुतम् ॥ ९९ ॥
 मूलपीठेश्वरीविद्या सुगुता कथिता मया ।
 पराबीजं तु श्रीबीजं बालायामाद्यमक्षरम् ॥ १०० ॥
 राज्यदे राजलक्ष्मीति चन्द्रः सर्गविभूषितः ।
 विलोमन्यादिबीजानि सुधा श्रीश्च प्रकीर्तिताः(ता) ॥ १०१ ॥
 वाग्मयं भुवनेशानि श्रीबीजं तदनन्तरम् ।
 वियत्तदादिस्रफलेमित्यवर्णं समालिखेत् ॥ १०२ ॥
 वियत्तदादिकं तं च फ्रानित्येव मनुर्मतः ।
 चवगतृतीयं तुर्यं मायारेफेन्दुसंयुतम् ॥ १०३ ॥
 महाचण्डं समुद्धृत्य संकर्षणीति संलिखेत् ।
 कालमहान इत्युक्त्वा वियदिन्दुसमन्वितः(?) ॥ १०४ ॥
 मायाबीजं तु कथितः सिद्धलक्ष्म्या महामनुः ।
 अन्नपूर्णा च देवेशि उत्तराग्नायकीर्तिता ॥ १०५ ॥
 मातङ्गिन्येति चांशं बाह्यमायाश्रीसंपुटं लिखेत् ।
 इयं मातङ्गिनी विद्या द्वादशाणां प्रकीर्तिता ॥ १०६ ॥
 वियद्ग्निसमायुक्ता वामनेत्रविभूषिता (ता) ।
 भुवनेशी महेशानि दुर्लभा भुवन्त्रये ॥ १०७ ॥

वाग्भवं पूर्वमुद्धृत्य संबुद्ध्या भगवत्यपि ।
 वार्ताली द्वे च वाराही युग्मवाराहमुख्यपि ॥ १०८ ॥
 अन्धे अन्धिन्यै नत्यन्तं रुन्धिनी तत्परः परम् ।
 जम्भे जम्भिन्यै नत्यन्तं मोहे मोहिन्यै युतं नमः ॥ १०९ ॥
 स्तम्भे स्तम्भिन्यै हृद्युक्तममुकं स्तम्भनद्वये ।
 सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्वमुच्चरेत् ॥ ११० ॥
 जिह्वास्तम्भं कुरु द्वंद्वं शीघ्रवश्यं कुरु द्वयम् ।
 वाग्द्यूटचत्रयं वाच मन्त्रपावकवल्लभा ॥ १११ ॥
 महाविद्येयमाख्याता सर्वतन्त्रेषु गोपिता ।

श्रीदेव्युवाच—

मन्त्रास्तु कथिता देव सर्वतन्त्रेषु गोपिताः ॥ ११२ ॥
 तानाराध्य कथं लोका जायन्ते भुवि दुर्लभाः ।
 एतत्सर्वं महादेव कथय त्वं सुविस्तरम् ॥ ११३ ॥

श्रीईश्वर उवाच—

साधु पृष्टं त्वया भद्रे लोकानां हितकाम्यया ।
 अविज्ञातमनस्तत्त्वं भजना दुःसुता यथा (?) ॥ ११४ ॥
 कथयतेऽत्र तथा देवि सर्वतन्त्रेषु गोपितम् ।
 मन्त्राविशोधनं कुर्यान्मन्त्राणां च विशुद्धये ॥ ११५ ॥
 चतुरस्रभुवं भित्त्वा कृत्वा रेखात्रयं त्रयम् ।
 वृतः षोडशके चैव ततो वर्णान्समालिखेत् ॥ ११६ ॥
 इन्द्राग्निरुद्रनवनेत्रयुगेन दिक्षु
 ऋत्वष्टषोडशचतुर्दशमौक्तिकेषु ॥
 पातालपञ्चदशवह्निहिमांशुकोष्ठे
 वर्णाहिल्लेह्लिपिभवान्क्रमशस्तु धीमान् ॥ ११७ ॥
 मन्त्राद्यसाधकानां तु नामार्णः पतति ध्रुवम् ।
 सिद्धिस्थावर्णाविज्ञेयं द्वितीयं साध्यनामकम् ॥ ११८ ॥
 सुसिद्धं तु तृतीयं स्याच्चतुर्थमरिसंज्ञकम् ।
 सिद्धः सिध्यति कालेन साध्यः सिध्यति वा न वा ॥ ११९ ॥
 सुसिद्धस्तक्षणादेव साधकं मक्षयेद्दरिः ।
 सिद्धसिद्धो जपात्सिद्धिर्द्विगुणात्सिद्धसाध्यकः ॥ १२० ॥

सिद्धसुसिद्धः संग्राहात्सिद्धारिर्हन्ति वै द्विजान् ।
 साध्यः सिध्यति संकलेशात्साध्यसाध्योऽतिदुःसकृत् ॥ १२१ ॥
 साध्यः सुसिद्धो मजनात्साधारिः स्वाश्रयं हरेत् ।
 सुसिद्धसिद्धोऽध्ययनात्फलं दद्युर्यथेप्सितम् ॥ १२२ ॥
 सुसिद्धसाध्यो जपाद्यैः सिद्धिर्यस्मादतोऽन्यथा ।
 सुसिद्धे तु सुसिद्धस्तु पूर्वजन्मकृतश्रमात् ॥ १२३ ॥
 तस्मात्तु सर्वं सिद्धानां साधको यो जपेन्मनुः ।
 अभिचारे रिपोरेवं यदि स्मान्मुविषन्नयोः (?) ॥ १२४ ॥
 सासिद्धेऽरिविशेषेण स्वकुलान्नाशयेद्भ्रुवम् (?) ।
 अरिसिद्धस्तु संहन्यादरिसाध्यं तु योषितः ॥ १२५ ॥
 अरिसिद्धस्वमन्त्रश्च कुलाच्छादनकृच्छलैः ।
 अर्परिस्वामहामन्त्रप्राप्तेन मुनिश्चितम् (?) ॥ १२६ ॥
 एतदुक्तं महशानि त्यक्त्वाऽन्यमतमुत्तमम् ।
 स्वप्रलब्धे स्त्रिया दत्ते मालामन्त्रे त्रिवीजके ॥ १२७ ॥
 सिद्धादिशोधनं देवी न वै तेषां तु विद्यते ।
 श्रीविद्यापूजनस्थाने चक्रराजे महेश्वरि ॥ १२८ ॥
 महाकोशेश्वरावृन्दमण्डितासनसंस्थिता ॥ १२९ ॥
 सर्वसौभाग्यजननीपादुकां पूजयामि च ।
 इत्युच्चार्य परं उषोतिःकोशाद्यां पूजयेत्तुधीः ॥ १३० ॥
 अनेनेव प्रकारेण पूजयेत्पञ्चपञ्चिकाः ।
 शिवं तु दर्शनं देवि विन्द्ये पूजयेत्प्रिये ॥ १३१ ॥
 परितो * दर्शनं शाक्तं चक्रस्य परमेश्वरी ।
 ब्राह्मं तु दर्शनं पूज्यं भूविन्द्ये प्रथमे प्रिये ॥ १३२ ॥
 शिवस्य यामतो देवि विष्णुर्धर्मं दर्शनं यजेत् ।
 सृष्टिचक्रे मधेत्सूर्यदर्शनं कमलेक्षणे ॥ १३३ ॥
 स्थितिचक्रे तु संपूज्यं बौद्धदर्शनमुत्तमम् ।
 एषं संपूज्य सकलं श्रीविद्यां परितोपयेत् ॥ १३४ ॥
 तर्पणानि पुनर्दद्यान्निवारं तत्त्वमुद्रया ।
 अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां तु तत्त्वमुद्देयमीरिता ॥ १३५ ॥

* अथं श्लोकः च. पुनश्च ६ ।

पुष्पं समर्पयेद्देवि मुद्रया ज्ञानसंज्ञया ।
 अङ्गुष्ठतर्जनीयोगाञ्ज्ज्ञानमुद्रा प्रतिष्ठिता ॥ १३६ ॥
 सर्वोपचारैराराध्य मुद्राः संदर्शयेत्क्रमात् ।
 अथाङ्गावरणं कुर्याच्छ्रीविद्यामनुसंभवम् ॥ १३७ ॥
 अग्नीशासुरवायव्यमध्यदिक्ष्वङ्गपूजनम् ।
 मायालक्ष्मीमयं बीजयुग्मं पूर्वक्रमेण तु ॥ १३८ ॥
 कथितं योजयेद्देवि त्रयं वा परमेश्वरि ।
 संपुटक्रमयोगेण चाथवा वीरवन्दिते ॥ १३९ ॥
 संयोज्य पूजयेत्सर्वाः क्रमादेव वरानने ।
 त्रैलोक्यमोहने चक्रे प्रकटा योगिनीर्यजेत् ॥ १४० ॥
 चतुरस्रे चतुर्द्वारे शोभिते सिद्धिदायकाः ।
 अणिमां पश्चिमद्वारे दक्षभागे प्रपूजयेत् ॥ १४१ ॥
 लघिमासुत्तरद्वारे दक्षभागे प्रपूजयेत् ।
 पूर्वद्वारे तु महिमासुत्तरे पूजयेत्त्रिय ॥ १४२ ॥
 ईशित्वसिद्धिर्देवेशि दक्षिणाद्वारि पूर्ववत् ।
 वशित्वसिद्धिं वायव्ये तेनैव क्रमतो यजेत् ॥ १४३ ॥
 प्राकाम्यसिद्धिमीशाने तेनैव क्रमतो यजेत् ।
 भुक्तिसिद्धिस्तथाऽऽग्नेये तेनैव क्रमयोगतः ॥ १४४ ॥
 इच्छासिद्धिं पूर्वभागे नैर्ऋत्ये च प्रपूजयेत् ।
 प्राप्तिसिद्धिः सर्वकामा सिद्धिश्च परमेश्वरि ॥ १४५ ॥
 अधोर्ध्वक्रमरूपेण ज्ञातव्ये सुरसुन्दरि ।
 ब्राह्मी माहेश्वरी चैन्द्री कौमारी वैष्णवी तथा ॥ १४६ ॥
 वाराही च तथा पृथी चामुण्डा सप्त मातरः ।
 अष्टमी तु महालक्ष्मीः पश्चिमादिक्रमेण हि ॥ १४७ ॥
 वामभागे तु संपूज्या वायव्यादि च पूर्ववत् ।
 संक्षोभद्रावणाकर्षवश्योन्मादमहाङ्कुशाः ॥ १४८ ॥
 खेचरीबीजयोन्याख्यास्त्रिस्रण्डां च प्रपूजयेत् ।
 एताः संपूज्य चक्रेशीं त्रिपुरां पूजयेत्पराम् ॥ १४९ ॥
 अणिमासिद्धिपुरतः सर्वकार्यार्थसाधिकाम् ।
 सर्वसंक्षोभिणीं मुद्रां दर्शयेत्कमलानने ॥ १५० ॥

सर्वाशापूरकं चक्रं गुप्तयोगिन्यधिष्ठितम् ।
 षोडशारं ततो देवि पूजयेत्कार्यसिद्धये ॥ १५१ ॥
 कामाकर्षिणिकां देवि बुध्यांकार्पिणिकां तथा ।
 अहंकाराकर्षिणीं च शब्दाकर्षणरूपिणीम् ॥ १५२ ॥
 स्पर्शाकर्षिणिरूपां च रूपाकर्षिणिरूपिणीम् ।
 रसाकर्षकरीं चैव गन्धाकर्षणकारिणीम् ॥ १५३ ॥
 चित्ताकर्षिणिकां तद्द्वन्द्वैर्याकर्षिणिकां प्रिये ।
 नामाकर्षिणिकां चैव बीजाकर्षिणिकां तथा ॥ १५४ ॥
 अमृताकर्षिणीं चैव स्मृत्याकर्षिणिकां प्रिये ।
 शरीराकर्षिणीं चैव आत्माकर्षणरूपिणीम् ॥ १५५ ॥
 पश्चिमादिविलोमेन षोडशारे स्वराश्विताः ।
 एता नित्याः कलाः पूज्याः स्रवत्पीयूषमण्डलाः ॥ १५६ ॥
 चक्रेश्वरीं यजेद्देवीं त्रिपुरेशीं समृद्धिदाम् ।
 कामाकर्षणरूपायाः पुरतः पूजयेत्प्रिये ॥ १५७ ॥
 सर्वविद्राविणीं मुद्रां दशयित्वा निवेदयेत् ।
 सर्वसंक्षोभणे चक्रे यजेद्दत्ततरामिधाः ॥ १५८ ॥
 अनङ्गकुसुमां प्राच्यां कवर्गेण प्रपूजयेत् ।
 दक्षिणे च चवर्गेण तथा चानङ्गमेखलाम् ॥ १५९ ॥
 अनङ्गमदनां पश्चाद्द्वयवर्गेण प्रपूजयेत् ।
 तवर्गेणोत्तरे पश्चाद्द्वयवर्गेण प्रपूजयेत् ॥ १६० ॥
 अनङ्गरेखामाग्नेये पवर्गेण प्रपूजयेत् ।
 राक्षसेऽनङ्गवेगां तु पवर्गेण प्रपूजयेत् ॥ १६१ ॥
 धायथ्ये तु शवर्गेण तथाऽनङ्गाङ्गुशां यजेत् ।
 ईशान्ये लक्षवर्गेण पूज्याऽनङ्गाङ्गिमालिनी ॥ १६२ ॥
 चक्रेश्वरीं यजेद्देवीं ततस्त्रिपुरसुन्दरीम् ।
 अनङ्गकुसुमाग्ने च सर्वसाम्राज्यदायिनीम् ॥ १६३ ॥
 सर्वाकर्षणमुद्रां च दशयित्वा सुरवन्दिते ।
 चक्रपूजां निवेद्याथ चतुर्थं चक्रमचयेत् ॥ १६४ ॥
 सर्वसंक्षोभिणी शक्तिः सर्वविद्राविणी तथा ।
 सर्वाकर्षिणिका शक्तिः सर्वाह्लादनकारिणी ॥ १६५ ॥

सर्वसंमोहिनी शक्तिः सर्वस्तम्भनकारिणी ।
 सर्वजृम्भणिका शक्तिः सर्वावशकरी तथा ॥ १६६ ॥
 सर्वार्थरञ्जिनी शक्तिर्नवमी परमेश्वरी ।
 सर्वोन्मादनिका शक्तिः शक्तिः सर्वार्थसाधिका ॥ १६७ ॥
 सर्वसंपत्तिपूर्णा च सर्वजन्त्रमयी तथा ।
 चतुर्दशारे शक्तिस्तु सर्वद्वंद्वक्षयंकरी ॥ १६८ ॥
 सर्वसौभाग्यदे चक्रे पश्चिमादिविलोमतः ।
 वाममार्गेण देवेशि संपूज्याः सर्वसिद्धिदाः ॥ १६९ ॥
 सर्वसंक्षोभिणी शक्तिः पुरतः पूजयेत्ततः ।
 चक्रेश्वरीं सिद्धिदात्रीं परां त्रिपुरवासिनीम् ॥ १७० ॥
 वश्यमुद्रां प्रदर्शयथ निवेद्य तदनन्तरम् ।
 सर्वार्थसाधके चक्रे दशारे कुलयोगिनीः ॥ १७१ ॥
 पूजयेत्सर्वकार्यार्थसिद्धिदाः पञ्चमे क्रमात् ।
 सर्वसिद्धिप्रदा देवी सर्वसंपत्प्रदा तथा ॥ १७२ ॥
 सर्वप्रियकरी देवी सर्वमङ्गलकारिणी ।
 सर्वकामप्रपूर्णा च सर्वदुःखप्रमोचनी ॥ १७३ ॥
 सर्वमृत्युप्रशमनी सर्वविघ्ननिवारिणी ।
 सर्वाङ्गसुन्दरी देवि सर्वसौभाग्यदायिनी ॥ १७४ ॥
 पश्चिमादिविलोमेन दशारे पूजयेदिमाः ।
 सर्वसिद्धिप्रदा देवि पुरतश्चक्रनाथिकाम् ॥ १७५ ॥
 सर्वसिद्धिप्रदां देवि पूजयेत्त्रिपुराभियम् ।
 सर्वोन्मादनमुद्रां च दर्शयित्वा निवेद्य च ॥ १७६ ॥
 सर्वरक्षाकरे चक्रे निगर्मा योगिनीर्यजेत् ।
 सर्वज्ञा सर्वशक्तिश्च सर्वेश्वर्यप्रदा ततः ॥ १७७ ॥
 सर्वज्ञानमयी देवी सर्वव्याधिविनाशिनी ।
 सर्वाधारस्वरूपा च सर्वपापहरा तथा ॥ १७८ ॥
 सर्वानन्दमयी देवी सर्वरक्षास्वरूपिणी ।
 सर्वेप्सितार्थफलदा देव्यः सर्वसमृद्धिदाः ॥ १७९ ॥
 पश्चिमादिविलोमेन पूजयेत्पङ्क्तिपौनिके ।
 सर्वज्ञापुरतो देवि चक्रेशीं मालिनीं यजेत् ॥ १८० ॥

महाङ्कुशां महामुद्रां दर्शयित्वा निवेद्य च ।
 मध्यचक्रे महेशानि योगिनीः पूजयेत्प्रिये ॥ १८१ ॥
 सर्वरोगहरे चक्रे वसुकोणे सुरेश्वरैः ।
 रहस्ययोगिनीर्देवि वशिन्याद्यास्तु सिद्धिदाः ॥ १८२ ॥
 पश्चिमादिविलोमेन पूर्वाक्ताः पूजयेत्क्रमात् ।
 वशिनीपुरतः पूज्या सिद्धाम्बा चक्रनायिका ॥ १८३ ॥
 खेचरीं दर्शयेन्मुद्रां निवेद्यानन्तरं ततः ।
 सर्वसिद्धिप्रदे चक्रे त्रिकोणे सर्वकामदे ॥ १८४ ॥
 परापररहस्याख्ययोगिनीः परिपूजयेत् ।
 पञ्च घणान्समुच्चार्य कामकामेश्वरीमयान् ॥ १८५ ॥
 जम्भनाख्यान्महेशानि पूजयेद्घणदेवताम् ।
 धमात्मकं कामचापं द्वितीयं तु थमात्मकम् ॥ १८६ ॥
 कामेश्वर्या मोहनाख्यां पूजयेच्चापदेवताम् ।
 द्वितीयं भुवनेशानीपाशयुग्मं वशंकरम् ॥ १८७ ॥
 कामेशस्य च कामेश्यास्त्रैलोक्याकर्षणं प्रिये ।
 अङ्कुशाख्यं करोमात्मबीजं स्तम्भनसंज्ञकम् ॥ १८८ ॥
 कामेशस्य च कामेश्या अङ्कुशं पूजयेत्प्रिये ।
 पटङ्गापरणाद्ग्राह्ये समीपे क्रमतो यजेत् ॥ १८९ ॥
 पश्चिमादिक्रमेणैव चतुर्दिक्षु प्रपूजयेत् ।
 कामेश्वरीं रुद्रशक्तिमाद्यकूटेन चाग्रतः ॥ १९० ॥
 द्वितीयेन च कूटेन कामाख्येन च वैष्णवीम् ।
 दक्षकोणे समभ्यर्च्य तृतीयेन च पूजयेत् ॥ १९१ ॥
 मगमालां ब्रह्मशक्तिमुत्तरे विश्वमातृकाम् ।
 चक्रेश्वरीमम्बिकाख्यां कामेशीपुरतो यजेत् ॥ १९२ ॥
 बीजमुद्रामुपास्याथ चक्रपूजां निवेदयेत् ।
 सर्वानन्दमये चक्रराजे चन्द्रवसंज्ञके ॥ १९३ ॥
 मध्यरूपे चित्स्यरूपे संविद्देवे शृणु प्रिये ।
 परापररहस्याख्यां योगिनीं त्रिपुरां यजेत् ॥ १९४ ॥

कूटत्रयं समुच्चार्य सर्वविद्यास्वरूपकम् ।
 समस्तदेवतारूपं सर्ववस्तुमयं यजेत् ॥ १९५ ॥
 चक्रेशीमपि तामेव महात्रिपुरसुन्दरीम् ।
 श्रीविद्यां षोडशाणां च भुक्तिमुक्तिफलप्रदाम् ॥ १९६ ॥
 समस्तचक्रचक्रेशीं सर्वागमनमस्कृताम् ।
 सर्वाग्नायेश्वरीं विद्यालंकृतां ब्रह्मरूपिणीम् ॥ १९७ ॥
 उपचारैः समभ्यर्च्य गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ।
 तर्पणानि पुनर्दद्यात्त्रिवारं मूलविद्यया ॥ १९८ ॥
 योनिमुद्रां प्रदर्शयथ मुद्राः संदर्शयेत्कामात् ।
 वनस्पतिरसोत्पन्नैः पवित्रै रम्यगन्धिभिः ॥ १९९ ॥
 दशाङ्गाद्यैर्धूपवयैर्धूपयेत्परमेश्वरीम् ।
 (*कस्तूरीकुङ्कुमं देवि गुग्गुलं शालसंभवम् ॥ २०० ॥
 चन्दनागरुकूपूरसिताज्यमधुसंयुतम् ।
 धूपयेद्देशिको नित्यं सर्वसौभाग्यसिद्धये ॥ २०१ ॥
 धूपमन्त्रेण देवेशि त्रैलोक्यस्यापि दुर्लभम् ।)
 अभितो वेदिकाचक्रं दीपमाला घृतहुताः ॥ २०२ ॥
 कूपूररचिताश्चापि तैलपूर्णास्तु वा यजेत् ।
 धूपदीपा निवेद्याथ तर्पयेत्पूर्ववत्प्रिये ॥ २०३ ॥
 आरार्तिकविधिं कुर्यात्पूर्ववद्देववन्दिते ।
 अन्यदारार्तिकं वक्ष्ये सर्वकामप्रपूरकम् ॥ २०४ ॥
 स्वर्णादिनिर्मिते पात्रे मध्ये चक्रं लिखेद्बुधैः ।
 तण्डुलोह्यासितं कृत्वा नवधा कारयेत्ततः ॥ २०५ ॥
 नव गोलांश्चन्द्ररूपान्विरच्य तदनन्तरम् ।
 शर्करागर्भभरितान्मण्डकान्पुष्कररूपकान् ॥ २०६ ॥
 विरच्य घटिकाः कार्या योजयित्वा तु सप्तकम् ।
 सप्तसप्तकारेण घटिका नव योजयेत् ॥ २०७ ॥
 अटकोणेपु संस्थाप्य गोलकांश्चोपरिक्षिपेत् ।
 चणमुद्रा विकीर्षाथ दीपकान्घृतपाचितान् ॥ २०८ ॥

* धनुःधन्वन्तर्गावो ग्रन्थः स. पुस्तके नास्ति.

मुष्टिकाकृतिमुष्टिश्च स्थापयेत्तत्र तत्र तु ।
 दीपान्प्रज्वालय पश्चात्तु पञ्चरत्नैः प्रपूजयेत् ॥ २०९ ॥
 पञ्चसिंहासनगता विद्यास्तत्र प्रपूजयेत् ।
 आमस्तकं समुद्धृत्य नववारं पुनः पुनः ॥ २१० ॥
 नवावरणवद्देवि परिभ्राम्य पुनः पुनः ।
 उत्तीर्य स्थापयेत्पश्चाद्दीपमालामयं महः ॥ २११ ॥
 नेत्रयोः सुस्थिरं ध्यायेद्वारार्तिकविधिः प्रिये ।
 नैवेद्यं पङ्कतोपेतं सितापूपादिसंयुतम् ॥ २१२ ॥
 शर्करापुरमरितमण्डकैः पायसान्वितम् ।
 मुक्ताकूपूरधवलं शुद्धौदनमुपूरितम् ॥ २१३ ॥
 घृतकूपूरशोभाढ्यं संपूर्णघृतमण्डितम् ।
 नानाव्यञ्जनशोभाढ्यं वटकैः कुङ्कुमप्रमैः ॥ २१४ ॥
 मापान्नमरितं नानारसपानविराजितम् ।
 घृतक्षीरेण मरितं चतुर्मुद्राविराजितम् ॥ २१५ ॥
 संकल्प्य परमेशान्यै नित्यहोमविधिं चरेत् ।
 मूलेन प्राणसहिता आहुतीः पञ्च होमयेत् ॥ २१६ ॥
 पडाहुतीः पडङ्गानां नित्यहोमः प्रकीर्तितः ।
 उपविश्याऽऽसने रम्ये वामभागे ततः परम् ॥ २१७ ॥
 यहत्करोर्ध्वपुटतः साधको भूमिजानुकः ।
 मण्डलं चतुरस्रं तु तन्मध्ये विलिखेत्प्रिये ॥ २१८ ॥
 त्रिकोणमध्ये द्योमाख्यं मण्डलं पूजयेत्ततः ।
 व्यापकान्ते मण्डलाय हृदन्तो वाग्मवं परम् ॥ २१९ ॥
 मुखे कृत्वा पूजनीयं मण्डलं मनुना प्रिये ।
 एतन्मण्डलमभ्यर्च्य मण्डलानां चतुष्टयम् ॥ २२० ॥
 ईशानवह्निनेर्ऋत्यवायुकोणेषु पूर्ववत् ।
 मण्डलानि विधायाथ पूर्ववत्पूजयेत्प्रिये ॥ २२१ ॥
 पूर्ववद्दालिदानं च दद्यात्सर्वसमुद्धये ।
 षट्काय महेशानि योगिनीस्यश्च वल्लभे ॥ २२२ ॥

१ क. म. 'भद्रीना १' । २ घ. 'यमम् । मा' । ३ घ. 'पुषां वदित्वा' । ४ क. 'वपुर्' ।
 ५ क. '१५ क. वपुम् । 'द्विरे' इति वाङ्मन्यम् ।

क्षेत्रपालगणेशाभ्यां पूर्ववद्वलिमुत्सृजेत् ।
 वामभागे कृतस्याथ मण्डलस्योपरि क्षिपेत् ॥ २२३ ॥
 आधारं पूजयेत्तत्र पात्रं चान्नोदकान्वितम् ।
 सकारणं मन्त्रयित्वा सर्वभूतबलिं हरेत् ॥ २२४ ॥
 षोडशार्णेन मनुना त्रिवारं वीरचन्दिते ।
 तारं च भुवनेशानि सर्वविघ्नपदं ततः ॥ २२५ ॥
 कृद्भयश्च सर्वभूतेभ्यो हुंकारं वह्निबलंभाम् ।
 समुच्चरन्बलिं दद्यान्मुद्रया तत्त्वसंज्ञया ॥ २२६ ॥
 बलिपञ्चकमाख्यातं सर्वरक्षाकरं सताम् ।
 एकत्र वा पञ्च बलीन्दद्याद्यापकमण्डले ॥ २२७ ॥
 वामभागे स्थितो देवि सर्वविघ्नहरो भवेत् ।
 चक्रमभ्यर्च्य सकलं विधिवत्परमेश्वरि ॥ २२८ ॥
 श्रीगुरोः कृपया देवि सर्वज्ञः सर्वतत्त्ववित् ॥

इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे उमामहेश्वरसंवादे श्रीविद्यायजनविधिर्नाम षोडशः

पटलः ॥ १६ ॥

अथ सप्तदशः पटलः ।

श्रीदेव्युवाच—

देवदेव महादेव अश्रुतार्थं महेश्वर ।
 षोडशाक्षरविद्यायाः श्रीचक्रविधिमुत्तमम् ॥ १ ॥
 जपादिकं च यत्सर्वमेकैकाक्षरसाधनम् ।
 कथयस्व महेशान यद्यहं तव बलमां ॥ २ ॥

ईश्वर उवाच—

शृणु सर्वाङ्गमुभगे श्रीविद्याविधिमुत्तमम् ।
 यस्य विज्ञानमात्रेण कर्ता हर्ता स्वयं विभुः ॥ ३ ॥
 अनेन विधिना यत्र श्रीचक्रं क्रमसंयुतम् ।
 पूज्यते तत्र सकलं वशी कुर्यान्न संशयः ॥ ४ ॥
 नगरं वशमायाति देशमण्डलमद्रिजे ।
 योपितः सकला वश्या ज्वलत्कामाग्निपीडिताः ॥ ५ ॥

विद्याविमूढहृदयाः साधकन्यस्तमानसाः ।
 तद्दर्शनेन देवेशि जायन्ते सर्वयोपितः ॥ ६ ॥
 अक्षमालां समाश्रित्य मातृकावर्णरूपिणीम् ।
 अथ मुक्ताफलमयी वाङ्मोक्षफलदायिनी ॥ ७ ॥
 सर्वसिद्धिप्रदा नित्यं सर्वराजवशंकरी ।
 यथा मुक्ताफलमयी तथा स्फटिकनिर्मिता ॥ ८ ॥
 रुद्राक्षमालिका मोक्षे सर्वसंपत्समृद्धिदा ।
 प्रवालमाला वश्ये तु सर्वकार्यार्थसाधिका ॥ ९ ॥
 माणिक्यमाला फलदा साम्राज्यफलदायिनी ।
 पुत्रजीवकमाला तु विद्यालक्ष्मीप्रदा सताम् ॥ १० ॥
 पद्माक्षमालया लक्ष्मीर्जायते महती परा ।
 रक्तचन्दनमाला तु सर्वभोगप्रदायिनी ॥ ११ ॥
 अक्षमालां प्रपूज्याथ चन्दनेन विलेपिताम् ।
 समाश्रित्य जपेद्विद्यां लक्ष्मात्रं यदा बुधः ॥ १२ ॥
 योपितो भ्रमयन्त्येकमनस्तस्य मुनिश्चलम् ।
 तदा द्वितीयलक्षं तु प्रजपेत्साधकोत्तमः ॥ १३ ॥
 पातालतलनागेन्द्रकन्यकाः क्षोभयन्ति तम् ।
 तासां कटाक्षजालैस्तु न मोहं याति साधकः ॥ १४ ॥
 तदा लक्षत्रयं कुर्यात्साधकः स्थिरमानसः ।
 तृतीयलक्षे संप्राप्ते द्वावयन्ति सुराङ्गनाः ॥ १५ ॥
 अमिमानेन सौन्दर्यात्सौभाग्यमदकारिणः ।
 साधकं द्वावयन्त्येव ततश्चासौ मनस्थिरः ॥ १६ ॥
 तदा लक्षत्रयं साधु सर्वपापनिकृन्तनम् ।
 एवं लक्षत्रयजपेद्भवतस्थः स्वस्थमानसः ॥ १७ ॥
 संक्षोभयति मूर्खोऽकस्यलोकतलवासिनः ।
 पुरुषा योपितो यस्याश्चराचरमपि प्रिये ॥ १८ ॥
 योरोचनादिभिर्द्रव्यैश्चक्रराजं समालिखेत् ।
 अतीव सुन्दरं रम्यं तन्मध्ये प्रतिमां धराम् ॥ १९ ॥

१ अ. 'ये भवेत्सर्वदा' । २ क. ग. 'सायनादिनादा' । ३ ए. पु. भोगदा यदयदा भवेत् ।
 ४ अ. ५. य. 'वन्दयु' ।

ज्वलन्तीं नामसाहितां महाधीजविदामिताम् ।
 चिन्तयेत्तु ततो देवि योजनानां सहस्रतः ॥ २० ॥
 अदृष्टपूर्वा देवेशि श्रुतमात्राऽपि दुर्लभा ।
 राजकन्याऽथ वा चार्वी मयलज्जाविवर्जिता ॥ २१ ॥
 आयाति साधकं सम्यग्मन्त्रमूढा सती प्रिये ।
 चक्रमध्यगतो भूत्वा साधकश्चिन्तयेद्यदा ॥ २२ ॥
 उद्यत्सूर्यसहस्रो मेमात्मानमरुणं तथा ।
 साध्यमप्यरुणीभूतं कृत्वा मन्त्रं जपेद्बुधः ॥ २३ ॥
 अनेन क्रमयोगेण स्वयं कन्दर्परूपवान् ।
 सर्वसौन्दर्यसुमगः कामिनीवल्लभो भवेत् ॥ २४ ॥
 सर्वलोकेषु सुमगः सर्वलोकवशंकरः* ।
 सर्वरक्तोपचारैस्तु मुद्रासंनद्धविग्रहः ॥ २५ ॥
 चक्रं प्रपूरयेद्यस्तु यस्य नाम विदमितम् ।
 स भवेद्दासवद्देवि धनाढ्यो वाऽपि भूपतिः ॥ २६ ॥
 चक्रमध्यगतं कुर्यान्नाम यस्यास्तु योषितः ।
 अदृष्टाया महेशानि योनिमुद्राधरो बुधः ॥ २७ ॥
 हठादानयते शीघ्रं यक्षिणीं राजकन्यकाम् ।
 नागकन्यामर्प्सरसं खेचरीं वा सुराङ्गनाम् ॥ २८ ॥
 विद्याधरीं दिव्यरूपांमृषिकन्यां रिपुस्त्रियम् ।
 मदनोद्भवसंतापां स्फुरज्जघनमण्डलाम् ॥ २९ ॥
 कामघाणप्रमिन्नान्तःकरणां लोलचक्षुषाम् ।
 महाकामकलाध्यानयोगात्तु सुरवन्दिते ॥ ३० ॥
 क्षोभयेत्स्वर्गमूर्त्तिकपातालतलयोषितः ।
 रोचनाभागमेकं तु भागमेकं तु कुट्टुमम् ॥ ३१ ॥
 अथ भागद्वयं देवि चन्दने मर्दयेत्समम् ।
 एकत्र तिलकं कुर्याच्चैलोक्यवशकारिणम् ॥ ३२ ॥
 अष्टोत्तरशतावृत्त्या मन्त्रपित्वा वशं नयेत् ।
 राजानं नगरं ग्रामं तेन यद्यत्प्रवृश्यते ॥ ३३ ॥

* वशंकर इत्यस्यामे-साधकानां हितायांय सर्वांषंसाधनं प्रिये, इतीदमर्थे च. पुस्तके वर्तते ।

- वशमानयते शीघ्रं सपुत्रपशुबान्धवान् ।
 भूर्जपत्रे समालिख्य रोचनागरुकुङ्कुमैः ॥ ६२ ॥
 तन्मध्ये नगरं वेशं मण्डलं खण्डमेव च ।
 नाम्ना विद्विमितं स्वस्य पूजयित्वा यथाविधि ॥ ६३ ॥
 भूमिनध्यगतं कृत्वा त्रैलोक्यं वशमानयेत् ।
 अथ वा धारयेत्कण्ठे शिखायां बाहुमूलके ॥ ६४ ॥
 यत्र कुत्र स्थितं मन्त्रे क्षौमयेन्नगरं महत् ।
 अर्कक्षीरेण संयुक्तं धतूरकरसं तथा ॥ ६५ ॥
 रोचनाकुङ्कुमे चैव लाक्षालक्तकसंयुतम् ।
 कस्तूरीचन्द्रसंयुक्तमेकीकृत्य ततः परम् ॥ ६६ ॥
 चक्रमेतत्समालिख्य यस्य नाम्ना महेश्वरि ।
 तस्य व्याघ्रगजव्याधिरिपुसर्पमयादिकम् ॥ ६७ ॥
 चोरग्रहजलारिदशाकिनीडाकिनीभयम् ।
 मयं न विद्यते देवि परमन्त्रामिचारजम् ॥ ६८ ॥
 नित्यं संधारयेद्देवि कालमृत्युं विनाशयेत् ॥ ६९ ॥
 अथवा मध्यगां देवीं त्रिकोणोभयमध्यगाम् ।
 अथ स्वनामसंयुक्तां रोचनाकुङ्कुमाङ्किताम् ॥ ७० ॥
 निधाययेच्च सप्ताहाद्वासवर्त्तिकरो भवेत् ।
 पीतद्रव्यैः समालिख्य पीतपुष्पैः समर्चयेत् ॥ ७१ ॥
 पूर्वाशाभिमुखो भूत्वा स्तम्भयेत्सर्ववादिनः ।
 सहस्रवदनो देवि मूढो भवति तत्क्षणात् ॥ ७२ ॥
 नाम्ना यस्य स वाग्मी हि पापाण इव जायते ।
 चक्रं विलिख्य देवेशि महानीलीरसेन तु ॥ ७३ ॥
 नाम संयोज्य विधिवद्दक्षिणामिमुखो बुधः ।
 षड्ही दुग्ध्वा महेशानि मारणं वैरिणां प्रिये ॥ ७४ ॥
 महिषाश्वपुरीषाम्यां सम्पगाधृष्य शैलजे ।
 गोमूत्रेण च संलिख्य नामसंदर्भं पूर्ववत् ॥ ७५ ॥
 क्षिप्त्वाऽऽरनालमध्यस्थं विद्वेषणकरं भवेत् ।
 कृत्वा रोचनबा नाम काकपक्षस्य मध्यगम् ॥ ७६ ॥
 लम्पमानं तद्वाकाशे शत्रूच्चाटनकारकम् ।
 महानीलीरोचनाम्यां दुग्धलाक्षारसेन हि ॥ ७७ ॥

- विलिख्य धारयेन्मन्त्री सर्ववर्णान्वशं नयेत् ।
 अनेनैव विधानेन स्थापयेद्धारिमध्यगम् ॥ ७८ ॥
 तेनोदकेन संस्नातः पीतं तत्सर्ववश्यकृत् ।
 सौभाग्यं जायते तेन पानीयेन न संशयः ॥ ७९ ॥
 एतन्मध्यगतां पृथ्वीं नगरीं वा सुलोचने ।
 सप्ताहात्क्षोमयेत्सम्पग्ज्वलमानां विचिन्तयेत् ॥ ८० ॥
 अथ वक्ष्ये महेशानि महापातकनाशनम् ।
 शिवां संपूजयेद्देवि सुगन्धैः कुसुमैः प्रिये ॥ ८१ ॥
 महापातकयुक्तात्मा तत्क्षणात्पापहा भवेत् ।
 शमीदूर्वाङ्कुराश्वत्थपलाशैरथ वाऽर्कजैः ॥ ८२ ॥
 मासेन हन्ति कलुषं सप्तजन्मकृतं नरः ।
 पूर्वाशाभिमुखो भूत्वा पीतद्रव्यैः समर्चयेत् ॥ ८३ ॥
 पीतस्थाने समालिख्य स्तम्भयेत्सर्ववादिनः ।
 उत्तराशामुखो भूत्वा सि दूररजसा लिखेत् ॥ ८४ ॥
 पूजयेद्विधिवद्विद्वान्सर्वलोकं वशं नयेत् ।
 पश्चिमाभिमुखो भूत्वा चन्दनेन समालिखेत् ॥ ८५ ॥
 संपूज्य विधिवद्विद्वान्सर्वयोपिन्मनो हरेत् ।
 बहूमो जायते देवि दासीमिव वशं नयेत् ॥ ८६ ॥
 यमाशाभिमुखो भूत्वा चक्रं कृष्णं यदाऽर्चयेत् ।
 यस्य नामाङ्कितं तस्य मन्त्रहानिः प्रजायते ॥ ८७ ॥
 अग्निराक्षसवायव्यशंभुकोणेपु पूजितम् ।
 पूर्ववत्परमेशानि क्रमेण परिपूजितम् ॥ ८८ ॥
 स्तम्भविद्वेषणव्याधिशत्रूच्चाटकरं भवेत् ।
 रोचनालिखितं चक्रं क्षीरमध्ये क्षिपेद्बुधः ॥ ८९ ॥
 सर्ववश्यकरं देवि भवत्येव न संशयः ।
 गोमूत्रमध्यगं सप्तपक्षशत्रूच्चाटकरं भवेत् ॥ ९० ॥
 तैलस्थं चक्रराजं तद्विद्वेषणकरं भवेत् ।
 ज्वलज्ज्वलनमध्यस्थं शत्रुनाशकरं भवेत् ॥ ९१ ॥
 यदेकान्ते चतुर्मागं सिन्दूररजसा लिखेत् ।
 सर्वबाह्यत आरभ्य यावन्मध्यं महेश्वरि ॥ ९२ ॥

अकारादिक्षकारान्तां मातृकां तत्र विन्यसेत् ।
 पूजयेद्वात्रिसमये कुलाचारक्रमेण तु ॥ ९३ ॥
 साधकः खेचरो देवि जायते नात्र संशयः ।
 गिरावेकतरौ तद्वद्वर्चयेत्कुलमार्गतः ॥ ९४ ॥
 अजरामरतां लब्ध्वा सुखी भवति मान्त्रिकः ।
 श्मशाने पूजयेच्चक्रं महामृतदिने बुधः ॥ ९५ ॥
 पूर्वक्रमेण विधिवत्साधकः स्थिरमानसः ।
 खड्गसिद्धिं च वेतालसिद्धिं च गुटिकामपि ॥ ९६ ॥
 पादुकां जनसिद्धिं च मनःसिद्धिं च धातुदाम् ।
 महाविवरसिद्धिं च यक्षिणीचेटकोद्भवाम् ॥ ९७ ॥
 सर्वं तल्लभते मन्त्री नात्र कार्या विचारणा ।
 अथ वक्ष्ये महेशानि श्रीविद्यापूजनं महत् ॥ ९८ ॥
 ब्रह्महत्यादिदोषाणां पुरश्चरणमुत्तमम् ।
 रक्तपद्मैर्महेशानि पूजयेच्चक्रमुत्तमम् ॥ ९९ ॥
 समस्तरश्मिसहितं नित्याम्नायपुरस्कृतम् ।
 कुलाचारक्रमाद्देवि कर्पूरक्षोदमण्डितम् ॥ १०० ॥
 मासमात्रेण देवेशि महापातककोटयः ।
 जन्मान्तरकृताः सर्वा नाशयेन्नात्र संशयः ॥ १०१ ॥
 लक्ष्मीस्तस्य गृहे रम्या सुस्थिरा सुरवन्दिते ।
 जयापुष्पैर्महेशानि पूर्ववत्पूजयेच्छिवाम् ॥ १०२ ॥
 मासमात्रं क्रमेणैव पूर्ववत्परमेश्वरि ।
 ब्रह्महत्यादिपापांश्च पूर्वजन्मकृतान्प्रिये ॥ १०३ ॥
 नाशयेन्नात्र संदेहो धनवाञ्छायते बुधः ।
 केतकैस्तरुणैः पद्मैः पूर्ववत्पूजयेत्प्रिये ॥ १०४ ॥
 उपपातकसंघांश्च मासमात्रेण नाशयेत् ।
 सांभाष्यमतुलं तस्य जायते नात्र संशयः ॥ १०५ ॥
 शतपद्मैर्मनोरम्यैः पूजयेन्मासमात्रकम् ।
 पृथ्वत्परमेशानि पृथ्व्यापं विनाशयेत् ॥ १०६ ॥
 पद्म्यकैः सुमनोःशुभैः पृथ्वत्पूजयेच्छिवाम् ।

मासमात्रेण हन्त्येव पातकाऽशतजन्मजान् ॥ १०७ ॥
 सौभाग्यवान्मवेन्मन्त्री त्रिपुरायाः प्रसादतः ।
 श्वेतपद्मैर्महेशानि महाङ्गिः पूजयेत्पराम् ॥ १०८ ॥
 पूर्ववन्नाशयेत्पापं विशज्जन्ममवं प्रिये ।
 मासमात्रेण सकलं मोक्षस्तस्य करे स्थितः ॥ १०९ ॥
 बन्धूककुसुमैर्देवि मासमात्रं प्रपूजयेत् ।
 त्रैलोक्यं वशगं तस्य पूर्वपापं दहेद्बुधः ॥ ११० ॥
 बिल्वपत्रैश्च जलजैः सहैव परिपूजयन्त ।
 पूर्ववत्परमेशानि मासमात्रं प्रसन्नधीः ॥ १११ ॥
 समृद्धिमान्मवेद्देवि सर्वपापहरः सदा ।
 मल्लिकामालतीजातीकुन्दैश्च शतपत्रकैः ॥ ११२ ॥
 श्वेतोत्पलैर्मिश्रितैस्तु पूजयेन्मासमात्रकम् ।
 कुलाचारक्रमेणैव पातकं शतजन्मजम् ॥ ११३ ॥
 ब्रह्महत्यादिजनितं नाशयेन्नात्र संशयः ।
 मुक्तिस्तस्य करे देवि वाचा जीवसमो भवेत् ॥ ११४ ॥
 अगस्त्यबाणबन्धूकजपारक्तोत्पलैः प्रिये ।
 पूर्वक्रमेण संपूज्य मासमात्रं प्रसन्नधीः ॥ ११५ ॥
 पातकं नाशयेन्मन्त्री साक्षात्कामसमो भवेत् ।
 चम्पकैः पाटलैर्देवि बकुलैर्नागकेसरैः ॥ ११६ ॥
 कल्लारैः सिन्दुरै रम्यैः पूर्ववत्पूजयेत्क्रमात् ।
 सौभाग्यमतुलं तस्य मासमात्रेण जायते ॥ ११७ ॥
 पापं विनाशयेद्देवि यदि जन्मसहस्रजम् ॥ ११८ ॥

इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे श्रीविद्याप्रयोगविधिर्नाम सप्तदशः पटलः ॥ १७ ॥

भयाशादशः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

रत्नपूजाविधानं तु कथयामि तवानघे ।

*पुष्पाणि रचयेद्देवि माणिक्यराचितानि हि ॥ १ ॥

* इदमर्थं च. पुस्तकस्यम् ।

१ अ. 'पं हरेद्बु' ।

तैस्तु पूजा प्रकर्तव्या चक्रराजस्य पूर्ववत् ।
 नानापुष्पैः सुगन्धैश्च कर्पूरक्षोर्दचन्दनैः ॥ २ ॥
 एकविंशतिरात्रेण विंशतिं धरणीमुजाम् ।
 दासीभूतां करोत्येव महारोगांश्च नाशयेत् ॥ ३ ॥
 सूर्यवत्कान्तिमान्मन्त्री जायते नात्र संशयः ।
 मुक्तारत्नैश्च रचयेत्स्वर्णपुष्पाणि सुन्दरि ॥ ४ ॥
 तैस्तु पूजा प्रकर्तव्या नानापुष्पैश्च पूर्ववत् ।
 एकविंशतिरात्रेण राजपत्न्यो वशाः प्रिये ॥ ५ ॥
 कलाकान्तिपुतो देवि जायते सुमगः क्षितौ ।
 प्रवालघटितैः स्वर्णपुष्पैस्तु बहुभिर्धजेत् ॥ ६ ॥
 पूर्ववत्परमेशानि कुलाचारक्रमेण तु ।
 पुष्पैश्च विविधैर्देवि त्रिःसप्ताहात्सुरेश्वरि ॥ ७ ॥
 क्रूरास्तस्य वशाः सर्वे वैरिवर्गान्विनाशयेत् ।
 तथा मरकतक्षिप्तस्वर्णपुष्पैस्तु पूजयेत् ॥ ८ ॥
 एकविंशतिरात्रेण नानापुष्पैः क्रमं यजेत् ।
 विद्युधास्तस्य वरदा वैरी नश्यति नान्यथा ॥ ९ ॥
 पुष्पराममहारत्नघटितैः स्वर्णनिर्मितैः ।
 कुसुमैः पूजयेच्चक्रं त्रिःसप्ताहात्सुरेश्वरि ॥ १० ॥
 सुरास्तस्य वशा देवि बृहस्पतिसमो भवेत् ।
 सुवर्णरचितैः पुष्पैर्वज्रकूपूरराजितैः ॥ ११ ॥
 एकविंशतिरात्रेण मोहयेज्जगतीमिमाम् ।
 देवदेव्या वशास्तस्य जायन्ते नात्र संशयः ॥ १२ ॥
 इन्द्रनीलमयैः स्वर्णपुष्पैश्चक्रं समर्चयेत् ।
 एकविंशतिरात्रेण तथा नीलैश्च नीरजैः ॥ १३ ॥
 वैरिणो नाशमायान्ति शेषा वश्या भवन्ति हि ।
 गोमेदघटितैः पुष्पैः सुवर्णस्य यजेद्बुधः ॥ १४ ॥
 किंशुकैश्च कुसुमैश्च पूर्ववत्परमेश्वरि ।
 सप्ताहाद्वैरिणो यश्या घातस्तेषु प्रजायते ॥ १५ ॥
 त्रिःसप्ताहान्महापापसंचयं नाशयेत्प्रिये ।
 क्रत्यादजीवा यश्या हि भवन्त्येव न संशयः ॥ १६ ॥

वैदूर्यघटितैः स्वर्णपुष्पैरभ्यर्चयेत्कमम् ।
 चम्पकादिभिरभ्यर्च्य त्रैलोक्यं स्तम्भयेत्क्षणात् ॥ १७ ॥
 एकविंशतिभिर्वारैः सर्वपापहरो भवेत् ।
 पुष्पैः पर्युषितैर्देवि नार्चयेत्स्वर्णजैरपि ॥ १८ ॥
 निर्माल्यभूतैः कुसुमैरुच्छिष्टैः परमेश्वरि ।
 नवरत्नमयैः स्वर्णपुष्पैर्यदि शिवां यजेत् ॥ १९ ॥
 तदा देवा मनुष्याश्च पन्नगा राक्षसादयः ।
 सर्वे वश्या भवन्त्येव त्रिःसप्ताहान्न संशयः ॥ २० ॥
 जन्मकोटिभवं पापं नाशयेन्नात्र संशयः ।
 स्वर्णरत्नमयैः पुष्पैर्नैवेद्वै प्रपूजयेत् ॥ २१ ॥
 तदाऽश्वमेधदशकं कृतं भवति शैलजे ।
 स्वर्णरत्नादिपूर्णत्वं यदा नास्ति तदा शृणु ॥ २२ ॥
 तैरेव पुष्पैः पूजा तु कर्तव्या साधकोत्तमैः ।
 यद्यत्पुष्पं यत्र यत्र दत्तं तत्तत्सुरेश्वरि ॥ २३ ॥
 तत्र तत्र प्रदातव्यं न दातव्यं यथेच्छया ।
 अलंकारस्वरूपेण पूजयेच्चक्रनायकम् ॥ २४ ॥
 केवलं स्वर्णपुष्पैस्तु त्रैलोक्यं स्तम्भयेच्छिवे ।
 मासमात्रेण पापानि सप्तजन्मभवान्यपि ॥ २५ ॥
 नाशयेन्मोहयेत्सर्वा समुद्रवलयं धराम् ॥ २६ ॥
 इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे श्रीविद्यास्वर्णरत्नपूजाविधिविवरणं
 नामाष्टादशः पटलः ॥ १८ ॥

अथैकोनविंशः पटलः ।

श्रीदेव्युवाच—

त्रिपुरा परमा शक्तिस्त्रैलोक्यवशकारिणी ।
 एतस्याः परमानन्दसाधनं कथय प्रभो ॥ १ ॥
 बीजत्रयस्य देवेश यद्यहं तव बलमा ।

ईश्वर उवाच—

एषा विद्या वरारोहे पारम्पर्यक्रमागता ॥ २ ॥

भवश्चन्दं धातयन्ती संस्मृता पापहारिणी ।
 जपान्मृत्युंजयेशानि ध्याता सर्वार्थसाधिका ॥ ३ ॥
 दुःखदोर्भाग्यक्षारिद्वयमघ्नी पूजिता भवेत् ।
 विघ्नीघशमेनी चैव हवनाच्चात्र संशयः ॥ ४ ॥
 पृथग्बीजत्रयस्याहं साधनं कथयामि ते ।
 शुभ्राम्बरपरीधानो गन्धकर्पूरमण्डनः ॥ ५ ॥
 मुक्ताफलस्फुरद्भूपमूपणः शुभ्रमात्यधृतः ।
 शुभमन्दिरसंविष्टो ब्रह्मचर्यसमन्वितः ॥ ६ ॥
 पूजयेच्छुभ्रकुसुमैर्नैवेद्यमपि सूज्ज्वलम् ।
 पायसं घृतसंपन्नं तथाऽमृतफलीदनम् ॥ ७ ॥
 घृतंमोदकसंपन्नं नानाशुभ्रान्नपूरितम् ।
 नैवेद्यं दृशयेद्देव्यै वागीश्वर्यै सुरेश्वरि ॥ ८ ॥
 उपचारैः सुशुभ्रैश्च साधयेन्मोक्षवाङ्मयम् ।
 धारमवाख्यां जपेद्विद्यां वागीशीं संस्मरन्शुभः ॥ ९ ॥
 कर्पूरधवलां शुभ्रपुष्पामरणभूपिताम् ।
 अत्यन्तशुभ्रवसनां वज्रमाक्तिकभूपणाम् ॥ १० ॥
 मुक्ताफलामलमणिजपमालालसत्कराम् ।
 पुस्तकं वरदानं च दधतीभमघप्रदाम् ॥ ११ ॥
 एवं ध्यायेन्महेशानि सर्वविद्याधिपो भवेत् ।
 मूलादिवह्नारन्धान्तं स्रयत्पीयूषवर्षिणीम् ॥ १२ ॥
 तस्माज्ज्योतिर्मयीं ध्यायेज्जिह्वां दीपस्वरूपिणीम् ।
 पापाणेन समो वाऽपि मूर्खो जीवससो भवेत् ॥ १३ ॥
 अथ कामकलाशक्तिसाधकः परमेश्वरि ।
 रक्तालंकारसुभगो रक्तगन्धानुलेपनः ॥ १४ ॥
 रक्तयस्त्रावृतः सम्पद्यध्ये कामकलात्मना ।
 रक्तपुष्पैश्च विविधैः कुङ्कुमादिमिरचयेत् ॥
 मूलादिवह्नपर्यन्तं स्फुरद्दीपस्वरूपिणीम् ।
 चन्द्रककुटुमाकारकान्तिभूपणभूपिताम् ॥ १६ ॥

इक्षुकोदण्डपुष्पेपुवरदामयसत्कराम् ।
 तदीयकायसिन्दूरभरितं सुवनत्रयम् ॥ १७ ॥
 चिन्तयेत्परमेशानि त्रैलोक्यं मोहयेत्क्षणात् ।
 राजानो वशमायान्ति पन्नगा राक्षसाः सुराः ॥ १८ ॥
 कन्दर्प इव देवेशि योपितां मानहारकः ।
 मनश्चिन्तितयोपित्तु दासीव वशगा भवेत् ॥ १९ ॥
 चलच्चलेन्दुसंकाशां तरुणारुणविग्रहाम् ।
 चिन्तयेद्योपितां योनौ क्षोभयेत्सुरसुन्दरीः ॥ २० ॥
 किं पुनर्मानुषीर्देवि त्रैलोक्यमपि मोहयेत् ।
 एषैव चिन्तिता देवी सिन्दूरामा हृदि क्षणात् ॥ २१ ॥
 आकर्षयेत्तदा शीघ्रं रम्भां वाऽपि तिलोत्तमाम् ।
 रक्तवर्णां स्त्रियं ध्यात्वा तदीयसहसत्तमः (?) ॥ २२ ॥
 तस्या मूर्ध्नि स्मरेद्भ्रिजान्स्त्रवत्पीयूषवर्षिणीम् ।
 ध्यानसंमोहयेद्देवि मदनोत्तममानसाम् ॥ २३ ॥
 क्षणमात्रेण देवेशि त्रैलोक्यं वशमानयेत् ।
 एतत्कामकलाध्यानात्पञ्च कामा वरानने ॥ २४ ॥
 मोहयन्ति जगत्सर्वं प्रयोगं शृणु पार्वति ।
 पूर्वाक्तकामा देवेशि ज्ञातव्याः पञ्चसंज्ञकाः ॥ २५ ॥
 विद्भ्याद्येन कामेन मन्मथान्तर्गतं कुरु ।
 कन्दर्पसंपुटं कृत्वा कोणगर्मगतं ततः ॥ २६ ॥
 मकरध्वजसंज्ञं तु सर्वमेतद्वरानने ।
 मीनकेतुगतं कुर्यान्मोहयेज्जगतीमिमाम् ॥ २७ ॥
 त्रैलोक्यमोहनं नाम योगोऽयं परिकीर्तितः ।
 शृणु देवि प्रवक्ष्यामि शक्तिबीजस्य साधनम् ॥ २८ ॥
 सृष्टिसंहारपर्यन्तं शरीरे चिन्तयेत्पराम् ।
 स्रवत्पीयूषधाराभिर्वर्षन्तीं विषंहारिणीम् ॥ २९ ॥
 हेमप्रभामासमानां विद्युन्निकरसुप्रमाम् ।
 स्फुरच्चन्द्रकलापूर्णकलशं वरदामयी ॥ ३० ॥
 ज्ञानमुद्रां च दधतीं साक्षाद्मृतरूपिणीम् ।
 ध्यायन्विषं हरेन्मन्त्री नानाकारव्यवस्थितम् ॥ ३१ ॥

एतस्याः स्मरणाद्देवि नीलकण्ठत्वमागतः ।
 अहं मृत्युंजयो मूत्वा विचरामि जले स्थले ॥ ३२ ॥
 धनतेयसमो मन्त्री विपमारसहस्रनुत् ।
 मूतप्रेतपिशाचांश्च नाशयेद्दोगसंचयम् ॥ ३३ ॥
 चातुर्थिकज्वरान्सर्वानपस्मारांश्च नाशयेत् ।
 अथ त्रिकूटा संपूर्णा महात्रिपुरसुन्दरी ॥ ३४ ॥
 चिन्तिता साधकस्याऽऽशु त्रैलोक्यवशकारिणी ।
 क्रमेण नामिहद्वक्त्रमण्डलस्थाऽरुणप्रभा ॥ ३५ ॥
 प्रहारागमणिस्वच्छा चिन्तनात्सुरवन्दिते ।
 तस्याष्टगुणमेद्वयं सीमाग्यं च प्रजायते ॥ ३६ ॥
 तन्नाम संस्मरन्मन्त्री योगिनीनां भवेत्प्रियः ।
 मातृचक्रं तस्य काये तेन साधं सुखी भवेत् ॥ ३७ ॥
 पुत्रवान्देवदेवेशि मन्त्री ध्यानात्त संशयः ।
 पदा चक्रस्थिता पूर्णा खेचरी सिद्धिदायिनी ॥ ३८ ॥
 चतुःपाद्विर्यतः कोट्यो योगिनीनां महौजसाम् ।
 चक्रमेतत्समाराध्य संस्थिता वीरवन्दिते ॥ ३९ ॥
 आदौ संबन्धिनि पदे मध्ये बीजाटकं बहिः ।
 कलां ध्यात्वाऽङ्गनासङ्गे कामराज इवापरः ॥ ४० ॥
 पाशाङ्कुशधनुर्बाणैर्मादनैर्मोहयेत्प्रिये ।
 त्रैलोक्यसुन्दरीं देवीं किं पुनर्भर्त्ययोपितः ॥ ४१ ॥
 तथैव शक्तिसंचन्धशस्त्रैस्तन्मयाविग्रहः ।
 सिद्धगन्धर्भदेवांश्च वशी कुर्यान्न संशयः ॥ ४२ ॥
 एतामाराध्य देवेशि कामः सीमाग्यसुन्दरः ।
 हरिश्च परमेशानि त्रिपुरासाधनात्प्रिये ॥ ४३ ॥
 त्रैलोक्यमोहनो मूत्वा स्थितिकर्ताऽभवत्सदा ।
 एतत्समाराधनेन ब्रह्मा सृष्टिकरोऽभवत् ॥ ४४ ॥
 चन्द्रसूर्या वरारोहे सृष्टिसंहारकारको ॥ ४५ ॥
 इति श्रीमन्ज्ञानार्णवे निर्यातन्त्रे त्रिपुरानीलप्रदसाधनविधिर्नामैकोन-
 विंशः पटलः ॥ १९ ॥

कुबेर इव देवेशि पञ्चलक्षान्न संशयः ।
 षडलक्षजपमात्रेण महाविद्याधरो भवेत् ॥ १३ ॥
 सतलक्षजपान्मन्त्री खेचरीमेलको भवेत् ।
 अष्टलक्षजपान्मन्त्री देवपूज्यो भवेन्नरः ॥ १४ ॥
 अणिमाद्यष्टसिन्ध्वीनां नायको भवति प्रिये ।
 षडगास्तस्य राजानो योपितस्तु विशेषतः ॥ १५ ॥
 नवलक्षप्रमाणं तु जपेन्निपुरसुन्दरीम् ।
 रुद्रमूर्तिः स्वयं कर्ता हर्ता साक्षान्न संशयः ॥ १६ ॥
 सर्ववन्द्यः सदा सर्वस्वस्थः सौभाग्यभाग्भवेत् ।
 यत्र वा कुत्रचिद्भागे लिङ्गं यत्पश्चिमासुखम् ॥ १७ ॥
 स्वयंभूबाणलिङ्गं वा वृषशून्यं जलस्थितम् ।
 पश्चिमायतनं चापि इतरद्वाऽपि सुवते ॥ १८ ॥
 शक्तिक्षेत्रेषु गङ्गायां नद्यां पर्वतमस्तके ।
 पवित्रे सुस्यले देवि जपेद्विद्यां प्रसन्नधीः ॥ १९ ॥
 तत्र स्थित्वा जपेत्तु साक्षाद्देवीस्वरूपकः ।
 ततो भवति विद्येयं त्रैलोक्यवशकारिणी ॥ २० ॥
 एवं जपेद्यथाशक्ति होमकर्म समारभेत् ।
 किंशुकैर्हवनं कुर्याद्विशांशेन वरानने ॥ २१ ॥
 कुसुम्भकुसुमैर्देवि मधुत्रयविमिश्रितैः ।
 विधिनोक्तप्रकारेण विघ्नौघं नाशयेत्क्षणात् ॥ २२ ॥
 सर्वकामप्रदा राज्यमुक्तिमुक्तिफलप्रदा ।
 कुण्डं विरच्य विधिवत्सर्वलक्षणलक्षितम् ॥ २३ ॥
 योनिःकुण्डं वाक्प्रदं स्यादाकृष्टिकरणं मगम् ।
 लक्ष्मीप्रदं यत्कुलं स्याच्चन्द्रार्धं हि त्रयं भवेत् ॥ २४ ॥
 नयत्रिकोणकुण्डं तु खेचरीसिद्धिदायकम् ।
 चतुरस्रं शान्तिःलक्ष्मीपुष्टिर्बुद्ध्यभ्युत्थकारणम् ॥ २५ ॥
 पटस्रं सर्वसंपत्तिधनसौभाग्ययर्धनम् ।
 पद्माङ्कं सर्वसंपत्तिकारणं सुरवन्दिते ॥ २६ ॥

अष्टपत्रं वरारोहे समीहितफलप्रदम् ।

। एतानि सर्वकार्याणि चतुरस्रे भवन्ति हि ॥ २७ ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि चतुरस्रस्य लक्षणम् ।

चतुरस्रं समं हस्तमात्रं विरचयेत्सुधीः ॥ २८ ॥

मेखलासहितं देवि शृणु लक्षणमुत्तमम् ।

पञ्चदशाङ्गुलं खातं रमणीयं यथा भवेत् ॥ २९ ॥

कण्ठदेशेऽङ्गुलं त्यक्त्वा नवाङ्गुलसमुन्नता ।

पङ्कजलप्रविस्तारा मेखला प्रथमा भवेत् ॥ ३० ॥

द्वितीया मेखला देवि चतुरङ्गुलविस्तारा ।

सप्ताङ्गुलोच्चा कर्तव्या तृतीया मेखला ततः ॥ ३१ ॥

पञ्चाङ्गुलोच्चा देवेशि विस्तारे द्वाङ्गुला भवेत् ।

* (विदाम्निपक्षविस्तारा कर्तव्या मेखला प्रिये ॥ ३२ ॥

कर्तव्यमथ वा खातं द्वादशाङ्गुलसंमितम् ।

द्वादशाष्टतदर्धैस्तु मेखला देवि कारयेत् ॥ ३३ ॥)

चतुरङ्गुलमायामो तथा चैवोच्चता भवेत् ।

कुण्डस्य पश्चिमे भागे योनिं कुर्यात्सुलक्षणाम् ॥ ३४ ॥

द्वादशाङ्गुलदीर्घां तु तथाऽष्टाङ्गुलविस्तराम् ।

अश्वत्थपर्णरूपां तु त्रिकोणां वा विचक्षणः ॥ ३५ ॥

अथ चैकतमे पक्षे शृणु वक्ष्ये हि लक्षणम् ।

अष्टादशाङ्गुलं खातं कुण्डं कुर्याद्विचक्षणः ॥ ३६ ॥

चतुरङ्गुलविस्तारा पङ्कजलसमुन्नता ।

मेखला पूर्ववत्कार्या योनिश्चापि तथा भवेत् ॥ ३७ ॥

चतुर्विंशाङ्गुलं कुण्डं त्रिकोणं परितः पृथक् ।

खातं तु पूर्ववत्कुर्यात्कण्ठे हित्वाऽङ्गुलं तथा ॥ ३८ ॥

पूर्ववन्मेखलाः कार्या एकाऽपि च तथा भवेत् ।

योनिस्तद्वन्महेशानि त्रिकोणं परिकीर्तितम् ॥ ३९ ॥

चतुरस्रेण कुण्डेनं समं कुण्डं यथा भवेत् ।

तथा परिमितं कुर्यात्त्रिकोणादिकमग्निजे ॥ ४० ॥

* घनविद्वान्तर्गतो ग्रन्थः ख. पुस्तकस्थः ।

योनिकुण्डं योनिरूपं मगाङ्कं मगरूपकम् ।
 कुर्याच्चिकोणवद्देवि चतुरस्रस्य संख्यया ॥ ४१ ॥
 चतुर्हस्तमितं सूत्रं वर्तुलाकृति योजयेत् ।
 वर्तुलं रचयेत्तेन खननं पूर्ववद्भवेत् ॥ ४२ ॥
 भेखला पूर्ववद्योनिस्तथैव परिकीर्तिता ।
 अर्धचन्द्रं तु कुण्डं हि परिवेषक्रमेण च ॥ ४३ ॥
 चतुर्हस्तमितं कुर्यादध्वचन्द्रं यथा भवेत् ।
 भेखला योनिसहिता पूर्ववत्परमेश्वरि ॥ ४४ ॥
 नवत्रिकोणकुण्डं तु कथयामि वरानने ।
 मध्यचक्रेण सदृशं कुण्डं कुर्याद्विचक्षणः ॥ ४५ ॥
 मध्यत्रिकोणं देवेशि त्रिकोणमिध पूर्ववत् ।
 भेखलारहितं तेन नवकोणं यथा भवेत् ॥ ४६ ॥
 संधिभेदक्रमेणैव ततः कोणाटकं भवेत् ।
 खनेत्तत्तत्प्रकारेण गणितेन यथाक्रमम् ॥ ४७ ॥
 भेखलाः पूर्ववत्कार्यास्त्यक्त्वा कण्ठेऽङ्गुलं क्रमात् ।
 योनिस्तथैव रचयेत्सर्वसौभाग्यवर्धनी ॥ ४८ ॥
 अष्टपत्रं महेशानि कमलाकृति संभवेत् ।
 चतुरस्रस्य मानेन यथा चाष्टदलं भवेत् ॥ ४९ ॥
 एकत्र खननं चास्य कुर्यान्निसुखप्रदम् ।
 भेखला पूर्ववत्कार्या पद्माकृतिमुखावहा ॥ ५० ॥
 योनिस्तथैव देवेशि कुर्यात्सर्वसमृद्धये ।
 एवं विरच्य कुण्डं हि होमं कुर्याद्विचक्षणः ॥ ५१ ॥
 दीपस्थानं समाश्रित्य कुण्डस्य रचना भवेत् ।
 वर्तुलं रचयेद्देवि कूर्माकृति सुलोचने ॥ ५२ ॥
 तन्मध्ये नव कोटानि कृत्वा वर्णान्समालिखेत् ।
 मध्यकोष्ठे क्षेत्रनाम ततोऽन्यत्र समालिखेत् ॥ ५३ ॥
 स्वरपुग्मं क्रमेणैव दिक्षु चाहसु योजयेत् ।
 अवगः कथितो देवि कथर्गादिकसप्तकम् ॥ ५४ ॥
 पूर्वादिक्रमतो देवि कुमेरान्तं ततो लिखेत् ।
 लक्षवर्णां शंभुकोणे विलिखेत्कूर्मसंज्ञके ॥ ५५ ॥

यस्मिन्कोष्ठे क्षेत्रनाम तन्मुखं विद्धि पार्वति ।
 मुखस्य पार्श्वयोः पाणियुग्मं जानीहि पार्वति ॥ ५६ ॥
 ततः पार्श्वद्वयं कुक्षिस्थानं हि सुरवन्दिते ।
 ततः पादद्वयं विद्धि चान्ते पुच्छं प्रकीर्तितम् ॥ ५७ ॥
 मुखे कार्याणि सिध्यन्ति मनोरथशतानि हि ।
 करस्थाने महाक्लेशः सर्वकार्यविनाशकृत् ॥ ५८ ॥
 उदरे दुःखमधिकं पादयोर्हानिरुच्यते ।
 पुच्छे तु धनहानिश्च जायते नान्यथा भवेत् ॥ ५९ ॥
 दीपस्थानं मया प्रोक्तं त्रिषु लोकेषु दुर्लभम् ।
 दीपस्थानं पुरे पश्येद्यामे वा विपयेऽपि वा ॥ ६० ॥
 यत्र कुत्रापि वा पश्येत्कार्यसिद्धिर्भवेत्प्रिये ।
 क्षेत्राधिपस्य नाम्ना हि दीपस्थानं विचारयेत् ॥ ६१ ॥
 दीपस्थाने जपं कुर्याद्भोमं च फलदं सदा ।
 कुण्डं सुलक्षणं कुर्यादीशाने मण्डपस्य च ॥ ६२ ॥
 अङ्गुष्ठपर्वमात्रोच्चं वालुकामण्डलं कुरु ।
 गोमयेन च संलितमूर्ध्यां सुस्थलरूपकम् ॥ ६३ ॥
 तत्र चोल्लेखनं कुर्याच्चिरेखाः पश्चिमाः क्रमात् ।
 पूर्वाग्ने विलिखेत्पश्चात्तिस्रो रेखाः प्रदक्षिणाः ॥ ६४ ॥
 उत्तरान्तास्ततो देवि लेखनीं तत्र संक्षिपेत् ।
 प्रोक्षणं च ततः कृत्वा सिन्दूरेण तैतः परम् ॥ ६५ ॥
 कुङ्कुमेनाथ वा देवि कर्पूररजसाऽथ वा ।
 चूर्णेन वा हरिद्राया धान्यपिष्टेन वा प्रिये ॥ ६६ ॥
 त्रिकोणं चैव पट्कोणं वसुपत्रं समालिखेत् ।
 चतुरस्रं चतुर्द्वारमेवं मण्डलमालिखेत् ॥ ६७ ॥
 मध्ये पुष्पं विनिक्षिप्य त्रिपुरेऽपि वरानने ।
 ततः सुवादिपात्राणां पवित्रीकरणं यजेत् ॥ ६८ ॥
 इध्मदूर्वाश्च दर्माश्च द्विधा कृत्वा वरानने ।
 आज्यस्थालीं चरुस्थालीं स्थापयेद्युग्ममेदतः ॥ ६९ ॥
 सुवं सुचं ततः पश्चात्प्रणीतां प्रोक्षणीं क्रमात् ।
 द्वंद्वशः परमेशानि स्थापयाधोमुखानि च ॥ ७० ॥

अर्धपात्रस्थमुदकं गृहीत्वा प्रोक्षणीं यजेत् ।
 त्रिधा चोत्पवनं कृत्वा प्रोक्षयेत्तेन वारिणा ॥ ७१ ॥
 तानि सर्वाणि पात्राणि पवित्रीकरणं भवेत् ।
 उन्मुखानि ततः कृत्वा बालया चामिमन्त्रयेत् ॥ ७२ ॥
 परिस्तीर्य च दूर्वाभिः कुण्डस्य परितः प्रिये ।
 पूर्वाग्रमुत्तरार्थं च परिस्तरणमुच्यते ॥ ७३ ॥
 सुवं गृहीत्वा वामेन करेण सुमुखं ततः ।
 दर्भाङ्कुरेण तद्वक्त्रं पश्चिमात्पूर्वदेशतः ॥ ७४ ॥
 त्रिवारं परिमृज्याथाधस्तत्करणमानयेत् ।
 उपरिष्ठात्ततो देवि यावद्वक्त्रं तु मन्त्रयेत् ॥ ७५ ॥
 बालयाऽथ वरारोहे पवित्राणि भवन्ति हि ।
 मूलविद्यां समुच्चार्य कुण्डाय नम आलिखेत् ॥ ७६ ॥
 अनेन मनुना देवि कुण्डं संपूजयेत्सुधीः ।
 कामेश्वरीं कुण्डमध्ये सकामांमृतुसंयुताम् ॥ ७७ ॥
 समावाह्य च संपूज्य तद्गर्भे वह्निना यजेत् ।
 मूलविद्यानेत्रमन्त्राण्येन विलोकयेत् ॥ ७८ ॥
 अष्टमन्त्रेण संरक्ष्य संपुटस्थं ततः परम् ।
 भ्रामयेत्कुण्डपरितस्त्रिधा दक्षिणतः क्रमात् ॥ ७९ ॥
 संपुटादाग्निखण्डं तु हुंफडन्तेन संत्यजेत् ।
 कव्यादंशं कोणभागे राक्षसे वीरवन्दिते ॥ ८० ॥
 कवचेन च संपूज्य जानुभ्यामवनिं गतः ।
 कुण्डमध्ये प्रतिष्ठाप्य कामबीजं च वह्नि च ॥ ८१ ॥
 मूर्तये नम आलिख्य मनुना पूजयेच्छिवाम् ।
 नाभिमण्डलदेशस्थवहन्नाडीपुटक्रमात् ॥ ८२ ॥
 ज्ञानाग्निं बाह्यवह्निं च एकीकृत्य प्रपूजयेत् ।
 मूलविद्यां समुच्चार्य आंसोहमिति चोच्चरेत् ॥ ८३ ॥
 वह्निचेतन्यमुच्चार्य हन्तं हन्मन्त्रसंयुतम् ।
 अनेन मनुना गर्भं कामेश्वर्या विचिन्तयेत् ॥ ८४ ॥

१ य. °ल च सुवं त° । २ य. °ज्वाय अथस्तारुचमा° । ३ क. °मादुरत° । ४ क. °
 प्राधिरे° । ५ क. °य ह्यो° । ६ क. °य ह्येन्दं जेन्तं ।

वक्षेदेहे षडङ्गानि योजयेत्सुरवन्दिते ।
 सहस्राधिः स्वास्तिपूर्ण उत्तिष्ठ पुरुषस्तेथा ॥ ८५ ॥
 धूमव्यापी सप्तजिह्वो धनुर्धर उदाहृतः ।
 चतुर्थ्यन्तान्पडङ्गेषु योजयेत्कमलेक्षणे ॥ ८६ ॥
 तारं वैश्वानप्रान्ते जातवेद इहाऽऽवह ।
 लोहिताक्ष ततः सर्वकर्माणीति च साधय ॥ ८७ ॥
 वह्निजायान्वितो मन्त्रो वह्निं सम्यक्समर्चयेत् ।
 ध्यायेद्ब्रह्मिं हेमवर्णं क्षक्तिस्वस्तिकधारिणाम् ॥ ८८ ॥
 धरदामयशोमाढ्यं सुवर्णवरभूषणम् ।
 एवमग्निं समम्यर्च्य तन्मुखे कमलेक्षणे ॥ ८९ ॥
 षट्कोणं चिन्तयेत्तत्र सप्त जिह्वाः समर्चयेत् ।
 वह्निवायुं वामकर्णं मूर्धितं नादविन्दुना ॥ ९० ॥
 अनेन योजयेद्देवि क्रमेण रसनाः प्रिये ।
 यकारादिसकारान्ता जिह्वाः सप्त भवन्ति हि ॥ ९१ ॥
 पद्मरागतसहेमवर्णा हि सुरवन्दिते ।
 हिरण्याख्याः शंभुकोणे पूजयेत्सुरवन्दिते ॥ ९२ ॥
 वैदूर्यामा सुवर्णा तु कनकाख्या ततः परम् ।
 पूर्वकोणे समम्यर्च्य पूजयेद्द्विलोहिताम् ॥ ९३ ॥
 उद्यदादित्यसंकाशां रक्ताख्यां वह्निकोणके ।
 नीलां नीलप्रमां देवि कृष्णाख्यां राक्षसे यजेत् ॥ ९४ ॥
 श्वेतां मुक्ताप्रमां देवि शुभ्राख्यां पश्चिमे यजेत् ।
 भूमिनीं पद्मरागामां वायौ रक्ततरां यजेत् ॥ ९५ ॥
 करालीं चन्द्रकोट्यामां बहुरूपां तु मध्यगाम् ।
 दक्षिणोत्तरभागस्थां पूजयेत्सर्वसिद्धिदाम् ॥ ९६ ॥
 क्रमेण जिह्वावीजान्ते नामानि परिपूजयेत् ।
 [*अग्निहुंतवाहनेऽथ हुताशनेऽथ धर्मने ॥ ९७ ॥
 देवमुखः सप्तजिह्वो वैश्वानरो जातवेदाः ।
 क्रमेण पूजयेत्तत्र अष्टौ मामान्यनुक्रमात् ॥ ९८ ॥]

* धनुषिह्वान्तर्गतो ग्रन्थः ख. पुस्तकरयः ।

१ ख. 'गिरलम्' । २ ख. 'दर्मम्' । ३ ख. 'न्दुमम् । प्र' । ४ ख. 'वित्तज को' । ५ ख. 'दिराः को' । ६ ख. 'ग्ले नमोश्तेन प्र' ।

एयमग्निं तु संपूज्य कामेशीगर्मसंभवम् ।
 दर्मकङ्कणमादाय करबन्धं सुलोचने ॥ १९ ॥
 मूलमन्त्रेण वाणेन चतुर्थेन च होमयेत् ।
 गर्माधानं विधायेत्थं सीमन्तोन्नयनादिकम् ॥ १०० ॥
 कामेशीगर्मजातस्य बह्वेश्रीलादिसक्तिपाः ।
 मूलमन्त्रेण संचिन्त्य बाह्यचक्रं समर्चयेत् ॥ १०१ ॥
 पट्टकोणेषु पट्टङ्गानि वसुकोणेषु मातरः ।
 लोकपालाश्च भूविभ्वे वह्निं प्रौढं विचिन्तयेत् ॥ १०२ ॥
 ब्रह्माणं दक्षिणेऽभ्यर्च्य घृतस्थालीं प्रपूजयेत् । *
 वह्निं संपूज्य विधिवत्तन्मुखे शौचसमये ॥ १०३ ॥
 चक्रराजं समावाह्य सर्वरश्मिसमन्वितम् ।
 सर्वसिंहासनैः सेव्यमुपचारैः समर्चयेत् ॥ १०४ ॥
 धूपं विस्तारयेत्सम्यक्पुण्ड्रमण्डपपूरितम् ।
 दीपं च दक्षिणेन्मन्त्री ततो दीपान्वह्य म्रिये ॥ १०५ ॥
 मालाकारेण संवेष्ट्य मैखलात्रयमद्रिजे ।
 विस्तार्य चरुकं पश्चात्सर्वादिक्षु सुखाप्तये ॥ १०६ ॥
 नित्यहोमं ततः प्रोक्तं कामनाहोममाचरेत् ।
 मालतीजातिकामह्रीकुसुमैर्मधुमिश्रितैः ॥ १०७ ॥
 घृतपूर्णहुने देवि वागीशत्वं प्रजापते ।
 मूकस्यापि च मूढस्य शिलारूपस्य नान्यथा ॥ १०८ ॥
 जपापुष्पैराज्ययुक्तैः करवीरैस्तथाविधैः ।
 हवनान्मोहयेन्मन्त्री लोकत्रयनिवासिनः ॥ १०९ ॥
 कर्पूरकुङ्कुमे देवि मिश्रं मृगमदेन हि ।
 हवनान्मदनो देवि मन्त्रिणां दिजितो भवेत् ॥ ११० ॥
 सीमागयेन विलासेन सामर्थ्येनऽपि सुवन्ते ।
 चम्पकैः पाटलेर्हुत्वा श्रियं प्रोल्लसिताम्बराम् ॥ १११ ॥

* प्रपूजयेदित्यस्याग्ने 'तत्र वह्निं तु संपूज्य कामेशीगर्मसंभवम् । गर्माधानादिका बहोः क्रिया
 मूढेन कल्पयेत् ॥ १ ॥ इत्ययं श्लोकः य. पुस्तके ।

१ य. संविन्त्य का । २ य. 'न देवोके चतुर्थ्यन्ते च । ३ य. 'पुण्ड्रेषु । ४ य. 'स्य
 कामेशी तु विसर्जये' । ५ य. 'च पूजये' । ६ य. 'मन्त्रप्रदशयेत् ।

मन्त्री प्राप्नोति महतीं स्तम्भपेज्जगतीमिमाम् ।
 श्रीखण्डं गुग्गुलं चन्द्रमगरुं होमयेत्ततः ॥ ११२ ॥
 राजनागेन्द्रदेवानां पुरन्धीर्घशमानयेत् ।
 सर्वलोका वशास्तस्य भवन्त्येव न संशयः ॥ ११३ ॥
 लाक्षाहोमान्द्रवेद्राज्यं दारिद्र्यमयपीडितः ।
 दुर्गोपसर्गशमनं पलत्रिमधुहोमतः ॥ ११४ ॥
 [*दूरस्थितानां देवेशि गुरुणा प्रोक्तमार्गतः ।
 होमं कुर्याद्विश्यन्मैरन्यथा निष्फलं भवेत् ॥ ११५ ॥
 रुधिराक्तेन च्छागस्य मांसेन निशि होमतः ।
 मधुरत्रययुक्तेन गुरुणोक्तविधानतः ॥ ११६ ॥
 परराष्ट्रं महादुर्गं समस्तं स्ववशं नयेत् ।
 महापलेन देवेशि रिपोः सैन्यं विनाशयेत् ॥ ११७ ॥
 खेचरो जायते रात्रौ कृत्वा होमं चतुष्पथे ।
 क्षीरं मधु दधि त्वाज्यं पृथग्धृत्वा वरानने ॥ ११८ ॥
 आयुर्धनमथाऽऽरोग्यं समृद्धिर्जायते नृणाम् ।
 क्रमेण शैलजे क्षीरमधुभ्यां मृत्युनाशनम् ॥ ११९ ॥
 दधिमाक्षिकहोमेन सौभाग्यं धनमाप्नुयात् ।
 सितया केवलं होमो वैरिस्तम्भनकारकः ॥ १२० ॥
 होमो दधिमधुक्षीरलाजामिर्धौरवन्दिते ।
 रोगहन्ता कालहन्ता मृत्युहन्ता न संशयः ॥ १२१ ॥
 कमलैररुणैर्होमः सम्यक्संपत्तिदायकः ।
 रक्तोत्पलैर्जगद्द्रव्यं राजानो वशगाः क्षणात् ॥ १२२ ॥
 नीलोत्पलैर्महादुष्टा वशमायान्ति नान्यथा ।
 श्वेतोत्पलैः श्रियं वाचं लभते हवनात्प्रिये ॥ १२३ ॥
 श्वेतैश्च ब्रह्मकमलैर्लक्ष्मीं सौभाग्यमाप्नुयात् ।
 कर्पूरहवनान्मन्त्री सौभाग्यं च धनं लभेत् ॥ १२४ ॥
 पूर्णं दाडिमहोमेन वशी कुर्यान्महामुरान् ।
 मानुलुङ्गफलोद्भूतहोमेन क्षत्रिया वशाः ॥ १२५ ॥

* यन्निदान्तर्गतो ग्रन्थः ख. पुस्तकस्यः ।

१ क. 'भू' । मधुमां । २ ख. 'होमयेन्मधुरां' । ३ घ. 'व' । पुणः कुम्भोत्पलः ।
 ४ क. ग. 'ध' बदरि । ५ ख. 'निरीधता' ।

नारङ्गफलहोमेन वैश्या वश्या भवन्ति हि ।
 ब्रूमाण्डफलहोमेन शूद्रा वश्यास्तथाऽपरे ॥ १२६ ॥
 ब्राक्षफलेः सिद्धयोऽष्टौ लक्षहोमात्र संशयः ।
 कवलीफलहोमेन लक्षमात्रेण भूमृतः ॥ १२७ ॥
 वैश्यास्तु वशसंख्याका भवन्त्येव न संशयः ।
 सर्जूरीफलहोमेन लक्षमात्रेण भूमुजः ॥ १२८ ॥
 वश्या विंशतिसंख्याका इत्याज्ञा पारमेश्वरी ।
 नारिकेलफलैर्होमात्समृद्धिर्जायते प्रिये ॥ १२९ ॥
 लक्षमात्रेण मन्त्रज्ञो राजाऽपर इव प्रिये ।
 पक्कांभफलहोमेन लक्षमात्रेण सुन्दरि ॥ १३० ॥
 अतुःसमुद्रपर्यन्तां मेदिनीं वशमानयेत् ।
 पनसस्य फलैर्होमास्तुक्षेण शतभूमुजः ॥ १३१ ॥
 वशा भवन्ति देवेशि नात्र कार्या विचारणा ।
 तिलाज्यहोमाद्देवेशि कार्यसिद्धिर्भवेत्प्रिये ॥ १३२ ॥
 राजिकालवणाभ्यां तु दुष्टलोकान्वशं नयेत् ।
 गुग्गुलस्य च होमेन सर्वदुःखानि नाशयेत् ॥ १३३ ॥
 कुङ्कुमेन हुनेद्देवि त्रैलोक्यं वशमानयेत् ।
 वैरिणो वशगाः क्षीघ्रं चन्दनस्यापि होमतः ॥ १३४ ॥
 रक्तचन्दनहोमेन वश्या हि पुरुषाः स्त्रियः ।
 कर्पूरस्य च होमेन वाग्वश्यं जायते नृणाम् ॥ १३५ ॥
 कस्तूरीहोमतो देवि राजानो राजमान्त्रिणः ।
 वश्या भवन्ति सकलाः परिवारपुताः प्रिये ॥ १३६ ॥
 तिलतण्डुलहोमेन शान्तिर्भवति मन्दिरे ।
 शर्करागुडहोमेन सर्वकामार्थसाधकः ॥ १३७ ॥
 घृतपापसहोमेन सिता युक्तेन मान्त्रिकः ।
 त्रैलोक्यं वशमायाति धान्यसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ १३८ ॥
 नानाविधान्नहोमेन धान्यसिद्धिर्भवेद्ध्रुवम् ।
 शोषस्करश्च वटकेरुपसर्गान्विनाशयेत् ॥ १३९ ॥
 वन्यककुमुभैर्होमः सर्वशत्रून्विनाशयेत् ।
 जपापुष्पैर्जगद्दश्यं वनपुष्पैश्च मोहनम् ॥ १४० ॥

षकुलस्य हुनेत्पुष्पैः सौभाग्यं जायते महत् ।
 दशाङ्गधूपहोमेन सौभाग्यमनुलं भवेत् ॥ १४१ ॥
 जम्बूफलैः स्त्रियो वश्याः कूप्माण्डैर्देत्यकन्यकाः ।
 श्रीफलैरनुलां लक्ष्मीं पत्रैर्वा सुरवन्दिते ॥ १४२ ॥
 इक्षुखण्डैः सुखावातिस्तद्रसाद्राजकन्यकाः ।
 वश्या भवन्ति देवेशि नारिकेलजलेन वा ॥ १४३ ॥
 केवलं घृतहोमेन वरदाः सर्वशक्तयः ॥ १४४ ॥
 शृणु देवि प्रवक्ष्यामि मानं हवनसिद्धिदम् ।
 पुष्पं समग्रं जुहुयात्कमलं वाऽपि पुष्कलम् ।
 कुसुम्भवनपुष्पाणि यथेष्टानि हुनेत्प्रिये ॥ १४५ ॥
 शतसंख्यास्तिला देवि राजिकाः शतसंख्याया ।
 लाजा मुष्टिप्रमाणास्तु घृतं गद्याणमात्रकम् ॥ १४६ ॥
 जुलुर्गार्धं पयः क्षीरमन्नं ग्रासमितं भवेत् ।
 स्थूलं फलं महेशानि कूप्माण्डं मानुलुङ्गकम् ॥ १४७ ॥
 मनःप्रियैश्च खण्डैश्च फलं भवति निश्चयात् ।
 रम्माफलं चतुःखण्डैर्लघु चेतखण्डयते न हि ॥ १४८ ॥
 नारिकेलस्य खण्डं हि रम्मायाः फलवत्प्रिये ।
 पर्वस्थाने चक्षुखण्डं मनःसंतोषकारि वा ॥ १४९ ॥
 द्राक्षाफलं समयं स्यान्नारङ्गं खार्जुरं तथा ।
 गुग्गुलं क्रमुकार्धं तु कुङ्कुमं च तथा भवेत् ॥ १५० ॥
 गुञ्जासमं च कर्पूरं कस्तूरी पुसृणं तथा ।
 चन्दनं चागहं देवि क्रमुकेण समं भवेत् ॥ १५१ ॥
 मनःप्रियाणि सर्वाणि फलानि ह्यने प्रिये ।
 लाक्षा गुग्गुलसंख्या स्याद्यद्यद्वस्तु मनोहरम् ॥ १५२ ॥
 मनःप्रियाहुतीः कृत्वा होमं कुर्यान्मुलोचने ।
 एतदाहुतिमानं ते कथितं सर्वविघ्नहृत् ॥ १५३ ॥
 यथेच्छया परारोहे श्रीविद्यां परितोषयेत् ।
 यथाशक्ति जपं कृत्वा सहशांशेन होमयेत् ॥ १५४ ॥

किंशुकैः पापसंघातनाशकैरथ वा प्रिये ।
 नानाद्रव्यैः पृथग्भूतैर्मिश्रितैर्वा वरानने ॥ १५५ ॥
 यथाशक्त्या तु मिलितैर्होमं कुर्याद्विचक्षणः* ।
 गृणु देवि प्रवक्ष्यामि विशेषविधिमुत्तमम् ॥ १५६ ॥
 आदी कुण्डं समुत्पाद्य सर्वलक्षणसंयुतम् ।
 चतुरस्रं तु शोभाढ्यं शतहोमेऽर्धहस्तकम् ॥ १५७ ॥
 सहस्रे हस्तमात्रं च चतुरस्रं द्विहस्तकम् ।
 द्विहस्तमयुते प्रोक्तं लक्षे हस्तचतुष्टयम् ॥ १५८ ॥
 कोटिहोमेऽष्टहस्तं च कृत्वा कुण्डस्य लक्षणम् ।
 शान्तिके चतुरस्रं तु वश्ये चैवार्धचन्द्रकम् ॥ १५९ ॥
 पद्मकोणं स्तम्भने चैव मारणे तद्देव हि ।
 आकर्षणे त्रिकोणं च वृत्तमुच्चाटने तथा ॥ १६० ॥
 नानासिद्धिहितार्थाय पद्मकोणं च सिद्धिदम् ।
 उत्तरे शान्तिकं चैव स्तम्भने वारुणीं दिशम् ॥ १६१ ॥
 मारणं दक्षिणे चैव पश्चिमे वश्यकर्माणि ।
 दाहकर्म च आग्नेये विद्वेषो नैर्ऋते तथा ॥ १६२ ॥
 उच्चाटने तु वायव्य ईशान्ये(ऐशाने) सर्वसिद्धिदम् ।
 कृत्तिका कर्षणे प्रोक्ता मरणी मारणे तथा ॥ १६३ ॥
 स्वाती वश्ये तथोच्चाटे ज्येष्ठा स्तम्भनमेव च ।
 विद्वेषणे शततारं चामिजित्वं तु शान्तिके ॥ १६४ ॥
 सोमे सर्वाकर्षणं च मारणं मङ्गले तथा ।
 बुधेन त्वधनं कार्यं गुरुवारे तु पौष्टिकम् ॥ १६५ ॥
 शुके च सर्वकामस्तु मानोरथ(नावथ) शुमानि च ।
 पूर्वाह्णे वश्यकर्माणि मध्याह्ने प्रीतिनाशनम् ॥ १६६ ॥
 उच्चाटनं चापराह्णे संध्यायां मारणे तथा ।
 शान्तिके अर्धरात्रं च पौष्टिकं प्रातरेव हि ॥ १६७ ॥
 स्तम्भने गजचर्माणि मारणे माहिर्यं तथा ।
 मृगचर्मं तथोच्चाटे छागलं वश्यकर्माणि ॥ १६८ ॥
 विद्वेषे जम्बुकं प्रोक्तं गोचर्मं शान्तिके तथा ।
 नानासिद्धिहितार्थाय व्याघ्रचर्ममुदाहृतम् ॥ १६९ ॥

* इयं कृष्यं ' अंवित्रप्रमूदं तु ' इत्यन्तो ग्रन्थः ए, पुस्तके नास्ति ।

इवेतं ध्यानं भवेच्छान्त्यै पीतं स्तम्भनकारकम् ।
 वदयाकर्षणयो रक्तं क्षीमणार्थं प्रियावहम् ॥ १७० ॥
 कृष्णं च मारणे प्रोक्तं धूम्रमुच्चाटनादिके ।
 राजवृक्षस्य समिधो होतव्याः स्तम्भकर्माणि ॥ १७१ ॥
 महिषीघृतसंयुक्तं सदा वै सिद्धिदायकम् ।
 मारणेऽत्यचिराहोमं समिधैः (सिद्धि)र्दाडिमोद्भवैः ॥ १७२ ॥
 अजाघृतेन देवेशि वशयेत्सचराचरम् ।
 विद्वेषस्यैव होतव्य(व्या) उन्मत्तसमिधस्तथा ॥ १७३ ॥
 अतर्सीतैलसंयुक्ता विद्वेषणमतेः परम् ।
 सर्वविघ्नसमूहं तु नाशयेन्नात्र संशयः ॥ १७४ ॥
 पूर्णाहुतिं ततो देवि पूजयित्वा तु कन्यकाः ।
 पूजितं तेन त्रैलोक्यं कन्यका येन पूजिताः ॥ १७५ ॥
 बालया पूजयेद्देवि श्रीविद्यां पूजयेत्ततः ।
 पञ्चसिंहासनैर्देवि श्रीविद्यां तत्र पूजयेत् ॥ १७६ ॥
 सुवासिनीस्ततः पूज्याः श्रीविद्यां तत्र पूजयेत् ।
 विप्रान्तं तोपयेत्पश्चाच्छ्रीविद्यां तत्र पूजयेत् ॥ १७७ ॥
 योगिन्यश्च तथा पूज्याः श्रीविद्यां परितोपयेत् ।
 दर्शनानि समग्राणि पूजयेद्विविधानि च ॥ १७८ ॥
 श्रीविद्यां तोपयेत्तत्र पूर्णाहुतिमथाऽऽचरेत् ॥ १७९ ॥

इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे त्रिपुरानपहोमविधानविवरणं नाम
 विंशः पटलः ॥ २० ॥

अथैकादशः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

होमान्तरं प्रवक्ष्यामि येन ब्रह्म सनातनम् ।
 ज्ञानेन चतुरस्राख्यं कुण्डं संचिन्त्य पूर्ववत् ॥ १ ॥
 आत्ममिथ्वतुरस्रं तद्विज्ञेयं धीरवन्दिते ।
 आत्मानो वेदसंख्या हि ज्ञातव्या देशिकोत्तमैः ॥ २ ॥

येषां विज्ञानमात्रेण पुनर्जन्म न विद्यते ।
 साधारणेन पक्षेण वर्तते सर्वजन्तुषु ॥ ३ ॥
 स आत्मा परमेशानि प्राणरूपी वरानने ।
 प्राणस्तु पवनो देवि हृदयस्थानमन्दिरः ॥ ४ ॥
 शरीरं व्याप्य सकलं चरस्थाय्यचरस्य च ।
 हंसस्वरूपी विज्ञेयः श्वासोच्छ्वासाविलासवान् ॥ ५ ॥
 जीव इत्येव नामास्य भ्रान्त्या श्वासान्न वस्तुतः ।
 श्वासोच्छ्वासा देहमायाद्भ्रान्तिरेव न संशयः ॥ ६ ॥
 कुलालचक्रभेदेन घटाकाशं यथा घटे ।
 दृश्यते परमेशानि आकाशं व्याप्य तिष्ठति ॥ ७ ॥
 घटे भवति मिश्रत्वं नाऽऽकाशे मिश्रता भवेत् ।
 तथा देहगतो जीवो देहनाशे वरानने ॥ ८ ॥
 व्याप्य तिष्ठति सर्वत्र तस्मादात्मा परं महत् ।
 आत्मज्ञानं मया प्रोक्तं द्वितीयस्य शृणु मिये ॥ ९ ॥
 अन्तरात्मेति किं नाम तच्छृणुष्व पदं महत् ।
 अन्तःशब्देन देवेशि रहस्यं सूक्ष्मरूपकम् ॥ १० ॥
 परमाणुस्वरूपेण सर्वं व्याप्य विजृम्भते ।
 अन्तरङ्गतया तेन चरं वाऽप्यथ वाऽचरम् ॥ ११ ॥
 व्याप्यते सकलं तस्मादन्तरात्मेति गीयते ।
 स एव हंस आत्मा हि योगिगम्यो यदा भवेत् ॥ १२ ॥
 तारचञ्चुर्वरारोहे निगमागमपक्षवान् ।
 शिवशक्तिपदद्वन्द्वो बिन्दुत्रयविलोचनः ॥ १३ ॥
 अयं परमहंसस्तु सृष्टिं व्याप्यावतिष्ठति ।
 तदा मृतानि जायन्ते क्रमेण कमलेक्षणे ॥ १४ ॥
 आकाशं पवनोऽग्निश्च जलं पृथ्वी वरानने ।
 पञ्चकस्यास्य देवेशि प्रथमं चित्तमुच्यते ॥ १५ ॥
 अविद्याद्यसरोमण्ये मोहपङ्कप्रपूरिते ।
 प्रपञ्चकमले मृतपद्माक्षपरिजृम्भिते ॥ १६ ॥

१ क. आकाशवटधियः । २ क. 'व्याप्यपरं म' । ३ क. योगी । ४ क. यथा । ५ क. 'स्तु यदा वर्तते ति' । ६ क. शिव उ' ।

विहारोऽस्यैव हंसस्य सृष्ट्या मायामयो भवेत् ।
 अयमेव महादेवि निष्प्रपञ्चो यदा भवेत् ॥ १७ ॥
 संहाररूपी हंसस्तु तदाऽऽत्मानं प्रदर्शयेत् ।
 पक्षित्वमस्य नास्त्येव सोऽहमात्मा प्रतिष्ठितः ॥ १८ ॥
 परमात्मेति ज्ञानीहि त्रयभेत्तदुदाहृतम् ।
 *पक्षपुच्छशिरो देवि आकारप्रतिभासकः ॥ १९ ॥
 ज्ञानात्मा कथ्यते भद्रे यः साक्षात्साक्षिरूपकः ।
 येनेदं ज्ञायते सर्वं समत्वेन वरानने ॥ २० ॥
 चन्द्रबिम्बं यथा देवि जलक्षीरेषु दृश्यते ।
 न लिप्तमत्तं तस्य देवेशि नीरक्षीरविभेदतः ॥ २१ ॥
 कर्दमे चन्दने बिम्बं न भवेत्लिप्तमद्विजे ।
 सर्वसाक्षी तथा भद्रे ज्ञानात्मा परिकीर्तितः ॥ २२ ॥
 आत्मानन्तरात्मपरमज्ञानात्मानः प्रकीर्तिताः ।
 एतद्वृषं हि चित्कुण्डं चतुरस्रं वरानने ॥ २३ ॥
 आनन्दमेखलारम्यं विन्दुत्रिवलयद्वितम् ।
 अर्धमात्रा योनिरूपं ब्रह्मानन्दमयं सदा ॥ २४ ॥
 पराहंतामथे सर्वज्ञानदीपविजृम्भिते ।
 संविदग्नौ हुनेद्देवि प्रपञ्चहविरुत्कटम् ॥ २५ ॥
 शब्दाख्यं मातृकारूपमक्षवर्णाविराजितम् ।
 अक्षराणि हुतान्यत्र निःशब्दं ब्रह्म जायते ॥ २६ ॥
 पुण्यपापे हविर्देवि कृत्याकृत्ये हविः प्रिये ।
 संकल्पश्च विकल्पश्च धर्माधर्मौ हविस्तथा ॥ २७ ॥
 जुहुयात्परमेशानि मन्त्राभ्यां विमलानने ।
 मूलविद्यां ब्रह्मरूपां ध्यात्वा तु तदनन्तरम् ॥ २८ ॥
 तदन्ते चोच्चरेत्पश्चाद्ब्रह्मप्राप्त्यै तु देशिकः ।
 धर्माधर्महविर्दीप्त आत्माग्नौ मनसा सुधा ॥ २९ ॥
 सुपुत्रावर्त्मना नित्यमक्षर्वृत्तिं जुहोम्यहम् ।
 स्वाहान्तेन हुनेद्देवि सकलं निष्कलं जगत् ॥ ३० ॥

* इदमर्थं च. पुस्तके नास्ति ।

अन्तर्होममनुर्देवि सर्वमायानिकृन्तनः ।
 प्रकाशाकाशहस्ताभ्यामवलम्ब्योन्मनीसृचा ॥ ३१ ॥
 धर्माधर्मौ कलास्नेहपूर्णबह्वौ जुहोम्यहम् ।
 अग्निजायान्वितो मन्त्रो विद्यान्ते कथितस्तव ॥ ३२ ॥
 निष्प्रपञ्चो यदा देवि जायते मन्त्रवित्तमः ।
 तदा सच्चिन्मयः साक्षात्केवलं ब्रह्म साधकः ॥ ३३ ॥
 + दशसोऽहं जुहंसोऽपि पीत्वा मृत्युं सुखी भवेत्(?) ॥ ३४ ॥

इति श्रीमज्जानाणवे नित्यातन्त्रे ज्ञानहोमविधिर्नामैकविंशः पटलः ॥ २१ ॥

अथ द्वाविंशः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

होमादिकं तु सकलं कुमारीपूजनं विना ।
 परिपूर्णफलं नैव पूजनात्सफलं भवेत् ॥ १ ॥
 कुमारीपूजनाद्देवि पूजाकोटिफलं भवेत् ।
 पुष्पं कुमार्यै यद्दत्तं तन्मेरुसदृशं भवेत् ॥ २ ॥
 कुमारी भोजिता येन त्रैलोक्यं तेन भोजितम् ।
 कुमार्यै यज्जलं दत्तं तज्जलं सागरोपमम् ॥ ३ ॥
 अन्नं तु मीननयने कुलाचलसमं भवेत् ।
 एकाद्यात्पोडशाद्यान्ताः कन्यकाः पूजयेच्छ्रुमाः ॥ ४ ॥
 विधाहरहिताः स्युश्चेदुत्तरोत्तरसिद्धिदाः ।
 विधाहितास्तु देवेशि बाला एव कुमारिकाः ॥ ५ ॥
 सुवासिन्यो मदप्रोढाः संशयं त्यज सुमते ।
 कुमारीपूजनं देवि कुमारीमनुना भवेत् ॥ ६ ॥
 मन्त्रमेदेन तेनैव श्रीविद्यां च प्रपूजयेत् ।
 नैमित्तिकं प्रवक्ष्यामि येन ब्रह्ममयो बुधः ॥ ७ ॥
 निर्विकल्पस्य देवेशि नान्यस्य सुरवन्दिते ।
 सर्वशङ्कायिनिर्मुक्तः सर्वज्ञः साधकोत्तमः ॥ ८ ॥

+ इदमर्थं च. पुरातने नास्ति ।

१ म. 'सर्वमायानिकृन्तन' इति । २ म. 'बहि जु' । ३ म. 'री पूजि' । ४ 'न पूजि' ।
 ५ म. 'ते कुमा' । ६ म. 'इन्दा' इति । ७ म. 'तु । तन मे' ।

द्वतीयागविधिं कुर्यात्खेचरो जायते प्रिये ।
 अर्घ्यपात्रे वह्निसूर्यसोमामृतमये शिवे ॥ ९ ॥
 सोमामृतं तु जानीहि नानाद्रव्यमयं सदा ।
 सविकल्पस्य देवेशि वर्णानुक्रमभेदतः ॥ १० ॥
 कथ्यन्ते द्रव्यभेदास्तु क्रमेण वरवर्णिनि ।
 क्षीराज्यमधुमैरेयद्रव्यभेदा भवन्ति हि ॥ ११ ॥
 सर्वज्ञत्वे वरारोहे यज्ञे दोषो न विद्यते ।
 अश्वमेधादियज्ञेषु वाजिहत्या कथं भवेत् ॥ १२ ॥
 द्रव्यभेदा वरारोहे बहवः सन्ति भेदतः ।
 जलं क्षीरं घृतं भद्रे मधु मैरेयमैक्ष्वम् ॥ १३ ॥
 पौष्यं तर्कमयं धान्यसंभवं बहुनिर्मितम् ।
 सहकारभवं देवि विविधं बहुभेदतः ॥ १४ ॥
 मादकं धर्मसंछेदाद्द्वर्ज्यमासीत्सुलोचने ।
 ज्ञानेन संस्कृतं तच्च महापातकनाशनम् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महत्यासुरापानस्वर्णस्तेयादिपातकान् ।
 नाशयेत्पूजनाद्देवि निर्विकल्पः स मन्त्रवित् ॥ १६ ॥
 विचारयेत्सदा सर्वं सर्वविद्दीरवन्दिते ।
 जलं जलचरं विद्धि घटं पूर्णं समानयेत् ॥ १७ ॥
 स्थापितं देवि सप्तह्नाज्जलं जीयसमन्वितम् ।
 क्षीरं वै यस्य जीवस्य तस्य मांसं न संशयः ॥ १८ ॥
 कृशा पुत्रवती नारी वन्ध्या पुष्टा यतः प्रिये ।
 मौकन्दफलजं रम्यं द्रायं सेव्यं द्विजातिभिः ॥ १९ ॥
 अमादकत्वाद्देवेशि चैक्ष्वं सेव्यते शुभैः ।
 अनामिषं नास्ति किञ्चित्सयं क्षीरादिकं प्रिये ॥ २० ॥
 वेदशास्त्रपुराणेषु गूढो ज्ञानसमुच्चयः ।
 शमीवृक्षे यथा वह्निस्तथा तिष्ठति सुन्दरि ॥ २१ ॥
 सर्वभूतेषु विज्ञानं ज्ञातव्यं देशिकोत्तमैः ।
 काष्ठनिर्मथनाद्देवि प्रकटो वाह्निरुच्यते ॥ २२ ॥

तत्काष्ठं दह्यते तेन तथा ब्रह्ममयं जगत् ।
 पापपुण्यविनिर्मुक्तं ज्ञानमेतद्वरानने ॥ २३ ॥
 किञ्चिद्दुःखासपर्यन्तं ग्राह्यमेतत्सुरेश्वरि ।
 यज्ञाङ्गं तु यतो लोलयात्पातकी ब्रह्महा भवेत् ॥ २४ ॥
 मादकं वस्तु सकलं वर्जयेत्कनकादिकम् ।
 कलशं पातकी तस्माद्ब्रह्म ब्रह्मविदां वरः ॥ २५ ॥
 धर्माधर्मपरिज्ञानात्सकलेऽपि पवित्रता ।
 विष्णुमूत्रं स्त्रीरजो वाऽपि नखास्थि सकलं प्रिये ॥ २६ ॥
 विचारयेन्मन्त्रवित्तु पवित्राण्येव सुव्रते ।
 अन्नं ब्रह्म विजानीयात्तेन यस्य समुद्भवः ॥ २७ ॥
 नानाजीवाश्रयं तत्तु पुरीषं केन निन्द्यते ।
 नानाविधा हि देवेशि देवताः सलिलस्थिताः ॥ २८ ॥
 तेनोदकेन यज्जातं मूत्रं कस्मात्तु दूषयेत् ।
 गोमूत्रप्राशनं देवि गोमयस्यापि भक्षणम् ॥ २९ ॥
 प्रायश्चित्ते तु कथितं ब्रह्महत्यादिके प्रिये ।
 मले मूत्रे कथं दोषो भ्रान्तिरेव न संशयः ॥ ३० ॥
 स्त्रीरजः परमेशानि देहस्तेनैव जायते ।
 कथं तु दूषणं येन प्राप्यते परमं पदम् ॥ ३१ ॥
 पुरुषस्य तु यद्दीर्यं बिन्दुरित्यभिधीयते ।
 बिन्दुस्तु परमेशानि कायोऽयं शिवरूपकः ॥ ३२ ॥
 शिवतत्त्वेन चास्थ्यादिदूषणं नास्ति बैन्दवे ।
 रेतः पवित्रं देहस्य कारणं केन निन्द्यते ॥ ३३ ॥
 ज्ञानमार्गोऽयं सकलो निर्विकल्पस्य सुन्दरि ।
 सविकल्पो महेशानि पापभाग्जायते नरः ॥ ३४ ॥
 मातृगर्भाद्विनिर्गत्य शिशुरेव न संशयः ।
 इन्द्रियाण्यखिलान्यस्य देहस्थान्यपि बलमे ॥ ३५ ॥
 निर्विकारतया तत्र नान्यथा भवति प्रिये ।
 सगलिङ्गसमायोगो जन्मकाले भवेत्सदा ॥ ३६ ॥

१ ख. यया । तेनेति पाठान्तरम् । २ ख. तु ततो । ३ घ. 'स्माद्धर्मो ज' । ४ क. 'नार्थ-
 यवमुद्वेपि पु' । ५ ख. 'धे ते दू' । ६ ख. 'यं नैव प्रा' । ७ 'मायोग सकलं नि' । ८ घ. 'न्दरम् ।
 नि' । ९ ख. 'कल्पयेगदे' । १० ख. 'योगात्प्रमकाये समुद्भवेत् । का' ।

काम्यते सा यदा देवि जायते गुरुतल्पगः ।
 अत एव यदा तस्य वासना कुत्सिता भवेत् ॥ ३७ ॥
 तत्तद्द्रव्यसंयुक्तमन्यत्सर्वं शुभं भवेत् ।
 पवित्रं सकलं मन्त्रे वासना कलुषा स्मृता ॥ ३८ ॥
 अत एवाध्यापात्रस्य प्रतिष्ठानन्तरं ततः ।
 मञ्चकं गजदन्तस्य हेमरूप्यादिनिर्मितम् ॥ ३९ ॥
 विशुद्धक्षौमरचितां तूलिकां तत्र योजयेत् ।
 पुष्पान्विकीर्य तन्मध्ये कर्पूरस्य रजस्तथा ॥ ४० ॥
 मण्डूकादींस्ततो देवि उपर्युपरि शैलजे ।
 मण्डूकं पूजयेदादौ रुद्रं कालाग्निसंयुतम् ॥ ४१ ॥
 आधारशक्तिं कूर्मं च तथाऽनन्तं वराहकम् ।
 पृथिवीं च तथा कन्दं नालं पद्मं तथा दलान् ॥ ४२ ॥
 केसराणि च संपूज्य कर्णिकां पूजयेत्ततः ।
 मञ्चकं च समभ्यर्च्य तत्र पादचतुष्टये ॥ ४३ ॥
 धर्मं ज्ञानं च वैराग्यमैश्वर्यं च क्रमाद्यजेत् ।
 अपूर्वाण्पूजयेदेतांस्तत्पादानां समीपके ॥ ४४ ॥
 अत्मान्तरात्मपरमज्ञानात्मानः क्रमाद्यजेत् ।
 मञ्चकौशेपु संपूज्य गुणत्रयमथार्चयेत् ॥ ४५ ॥
 दूर्ती सुलक्षणां रम्यां सर्वलक्षणलक्षिताम् ।
 नानालंकारसुभगां सर्वज्ञां शारदामिव ॥ ४६ ॥
 पूजयेत्परमेशानि पञ्चकामैः शरैस्तथा ।
 बटुकादींश्चतुर्दिक्षु पूजयेत्सिद्धिहेतवे ॥ ४७ ॥
 मातृकां विन्यसेत्तस्या देहे कामशरान्विताम् ।
 त्रिकोणं चिन्तयेन्मूर्ध्नि तत्र संपूजयेत्कमात् ॥ ४८ ॥
 त्रिकोणमध्ये बालाख्यां कामेशीं परिपूजयेत् ।
 गणेशं च कुलार्धक्षं तथा लक्ष्मीं सरस्वतीम् ॥ ४९ ॥
 त्रिकोणेषु च संपूज्य वसन्तं मदनं पिये ।
 स्तनयोः पूजयेत्पश्चान्मुखे तस्याः कलाधरम् ॥ ५० ॥

१ छ. इत्य । २ क. 'वापेण' । ३ क. 'स्त्रदे' । ४ छ. 'पु' । ५ क. 'आपु' ।

६ क. 'ध्वसांस्तया' । ७ छ. 'ध्वसांस्तया' । इति पाठान्तरम् ।

दक्षपादादिमूर्धान्तं वामे मूर्धादि सुन्दरि ।
 पादान्तं पूजयेत्सर्वाः कला वै कामसोमयोः ॥ ५१ ॥
 श्रद्धा प्रीती रतिश्चैव धृतिः कान्तिर्मनोरमा ।
 मनोहरा मनोरामा मदनोन्मादिनी प्रिये ॥ ५२ ॥
 मोहिनी दीपनी चैव शोपणी च वशंकरी ।
 रञ्जनी सुमगा देवि षोडशी प्रियदर्शना ॥ ५३ ॥
 षोडशस्वरसंपुक्ता एताः कामकला यजेत् ।
 पूर्वा वशा च सुमना रतिः प्रीतिस्तथा धृतिः ॥ ५४ ॥
 क्रद्धिः सौम्या मरीचिश्च शैलजे चांशुमालिनी ।
 अङ्गिराः शशिनी चैव छाया संपूर्णमण्डला ॥ ५५ ॥
 तथा तुष्ट्यमृते चैव कलाः सोमस्य षोडश ।
 स्वरैरेव प्रपूज्या हि सर्वकार्यार्थसिद्धिदाः ॥ ५६ ॥
 वालाक्रमं मस्तकेऽस्याः संपूज्य तदनन्तरम् ।
 तस्या मदनगैहं तु पूजयेद्भगमालया ॥ ५७ ॥
 त्रिकोणं तद्भगं ज्ञात्वा सर्वसिद्धिप्रदाभिधम् ।
 सर्वानन्दमयं मध्ये चक्रयुग्मं प्रपूजयेत् ॥ ५८ ॥
 पूर्ववत्क्रमयोगेन(ण) श्रीविद्यां तत्र पूजयेत् ।
 धूपादिकं समर्प्याथ स्वलिङ्गे तदनन्तरम् ॥ ५९ ॥
 तारं च भुवनेशानि महात्रिपुरसुन्दरि ।
 नमः शिवाय विद्येयं दशार्णां परिकीर्तिता ॥ ६० ॥
 अनया विद्यया देवि स्वलिङ्गे पूजयेच्छिवम् ।
 यजेत्तत्पुरुषाघोरसद्योवामेशसंज्ञया ॥ ६१ ॥
 निवृत्तिश्च प्रतिष्ठा च विद्या शान्तिस्तथैव च ।
 शान्त्यतीता च संपूज्या पण्डितवरणं यजेत् ॥ ६२ ॥
 समग्रविद्यामुच्चार्य नन्दिकेशं प्रपूजयेत् ।
 मध्ये वृषणयोर्देवि गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥ ६३ ॥
 निवेद्य धूपदीपादि विजितेन्द्रियमानसः ।
 सर्वसंक्षोभिणीं मुद्रां बद्ध्वा योनिं प्रचालयेत् ॥ ६४ ॥

१ क. 'वा मृगा' । २ ख. 'राः पादि' । ३ ख. 'गृहे तु । ४ ख. 'शान्त
 ५ ख. 'न्द्री । न' । ६ ख. 'लिङ्गं पू' । ७ क. ग. ८ क. ग. 'विद्ययाम् । ९ ख.
 'तीतां च । १० ख. 'पूज्य ९' ।

क्षोभिण्यां वाऽथ वा देवि गजंतुण्डाख्ययाऽथ धां ।
 उच्चरन्मगमालां तु द्राविणीबीजमुच्चरेत् ॥ ६५ ॥
 अक्षुब्धः सन्वरारोहे यावद्भेतः प्रवर्तते ।
 रजोमयं रजः साक्षात्संविदेव न संशयः ॥ ६६ ॥
 प्रकृतिः परमेशानि वीर्यं पुरुष उच्यते ।
 सर्वं साक्षात्सामरस्यं शिवशक्तिमयं ततः ॥ ६७ ॥
 तयोर्योगो महेशानि योग एव न संशयः ।
 सीत्कारो मन्त्ररूपस्तु वचनं स्तवनं भवेत् ॥ ६८ ॥
 नखदन्तक्षतान्यत्र पुष्पाणि विविधानि च ।
 कूजनं गायनं स्तुत्या ताडनं हवनं भवेत् ॥ ६९ ॥
 आलिङ्गनं तु कस्तूरीघुसृणादिकमद्विजे ।
 मर्दनं तर्पणं विद्धि वीर्यपातो विसर्जनम् ॥ ७० ॥
 कुलद्रव्येण संशोध्य शिवशक्तिमयं प्रिये ।
 बीजामृतं परब्रह्मरूपं निक्षिप्य सुन्दरि ॥ ७१ ॥
 अर्घ्यपात्रामृते त्यक्त्वा निर्विकल्पः सदाऽनेघः ।
 श्रीविद्याक्रममभ्यर्च्य परब्रह्ममयो भवेत् ॥ ७२ ॥
 एतत्ते कथितं ज्ञानं सामरस्यं वरानने ।
 सविकल्पस्तु देवेशि पापमागजायते नरः ॥ ७३ ॥
 विचिकित्साकरो मन्त्री जायते गुरुतल्पगः ।
 अत एव वरारोहे निर्विकल्पः सदा भवेत् ॥ ७४ ॥
 इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे श्रीविद्याद्वतीयमनविधिर्नाम द्वाविंशः

पटलः ॥ २२ ॥

अथ त्रयोविंशः पटलः ।

ईश्वरे उवाच—

दूत्यन्तरं प्रवक्ष्यामि येन ब्रह्मं सनातनम् ।
 प्रणवारूपं यागगेहं प्रविश्यं सुरवन्दिते ॥ १ ॥

इच्छाज्ञानक्रियाद्वयपरचितं सुधया युतम् ।
 अम्ब्या परमेशानि तत्त्वज्ञानमये शिवे ॥ २ ॥
 पर्यङ्के पुरुपार्थिस्तुं पादैश्च परिमण्डिते ।
 आत्मान्तरात्मपरमज्ञानात्माङ्गविमृषिते ॥ ३ ॥
 तत्पदार्थस्त्वंपदार्थोऽसिपदार्थश्च सुन्दरि ।
 पदार्थत्रयमेतत्तु ज्ञानसूत्रप्रकाशकम् ॥ ४ ॥
 एतत्सूत्रमयैः पदार्थैर्गुम्भितेऽम्बरमण्डिते ।
 सुमनोवाससुभोगे परां तत्र प्रपूजयेत् ॥ ५ ॥
 जातिभेदस्तु दूतीनां चतुर्धा वीरवन्दिते ।
 हरितनी शङ्खिनी चैव चित्रिणी पाद्मिनी मिये ॥ ६ ॥
 चतुर्विधा हि दूत्यस्तु सुन्दर्यश्चारुलोचनाः ।
 वैखरी हास्तिनी ज्ञेया स्थूला यस्माद्भ्रानने ॥ ७ ॥
 * ययेदं धार्यते सर्वं ब्रह्माण्डपरिमण्डलम् ।
 घर्गाष्टकेन देवेशि सूते दिग्गजसंचयम् ॥
 तेनेयं करिणी प्रोक्ता मध्यमा शङ्खिनी मयेत् ॥ ८ ॥
 शङ्खिनी तु यथा भद्रे विशुद्धा पापवर्जिता ।
 सर्वदेवप्रिया सा हि शान्तिस्तीमाग्यशोभिता ॥ ९ ॥
 तथा घनस्पतिगता मध्यमा वाग्भ्रानने ।
 चित्रिणी बहुरी देवि महादोषविनाशिनी ॥ १० ॥
 यस्याः फलं वरारोहे शिवशक्तिमयं सदा ।
 शिवशक्तिमयं देवि प्राणिमात्रजगद्ययम् ॥ ११ ॥
 तेषु सर्वेषु पश्यन्ती जधिषु परमाश्रया ।
 परब्रह्मणि संलीना परा वाक्परमेश्वरि ॥ १२ ॥
 तां दूतीं तत्र संपूज्य समाधिकुसुमैः शुचिः ।
 तदङ्गेषु कलाः पूज्याः क्रमेण सुरवन्दिते ॥ १३ ॥
 पाद्मिनी तु परा ज्ञेया हंसस्वच्छदिकीसिनी ।
 हंसोदयेन पद्मं हि त्यक्त्वा संकोचमद्विजे ॥ १४ ॥

* इदमर्थं च. पुस्तके वर्तते. ।

१ स. एतद् ह्यं । २ क. ग. 'रगु भेदे' । ३ स. 'ज्ञानघोषमयी' । ४ क. ग. 'इयमर्त्त जी' ।
 ५ स. 'शुभेः' । ६ क. ग. 'दन्ते सुा' । ७ स. 'शान्तिनी' ।

विकासयति सौमग्यं तथा वस्तुविलासतः ।
 प्सा प्रकाशमायाति पद्मिनीत्वमतो भवेत् ॥ १५ ॥
 तस्या देहे वरारोहे कलाः पूज्यास्तु षोडश ।
 चित्कला सत्कला ज्ञानकला संवित्कला तथा ॥ १६ ॥
 आत्मनस्तु कला ज्ञेयाश्चतस्रः परमेश्वरि ।
 विरागता मोक्षकला परमाणुकला तथा ॥ १७ ॥
 विद्याकलाचतुष्कं तु विज्ञेयं चान्तरात्मनि ।
 विद्या संतोपता तृप्तिः परब्रह्मप्रकाशता ॥ १८ ॥
 परमात्मकला ज्ञेयाः संलीनाः परवस्तुनि ।
 लुप्तिः शान्तिकला बोधकला व्याप्तिकला परा ॥ १९ ॥
 ज्ञानात्मनः कला ज्ञेयाश्चतस्रः परमेश्वरि ।
 कलाः षोडश देवेशि श्रीविद्यार्णेषु संस्थिताः ॥ २० ॥
 षोडशार्णा ब्रह्मरूपा कलाषोडशरूपिणी ।
 आत्मा जाग्रत्स्वरूपेण त्रैलोक्यं रचयत्यसी ॥ २१ ॥
 अन्तरात्मा तत्स्वरूपस्तमोरूपश्च मिश्रितः ।
 अत एव रजोरूपस्तमोरूपः परः शिवः ॥ २२ ॥
 परमात्मा हि विज्ञेयो ज्ञानात्मो तुर्पया युतः ।
 एताः कला वरारोहे तस्या देहे प्रकाशयेत् ॥ २३ ॥
 तत्पदार्थं तु जानीहि मुखमस्या वरानने ।
 त्वंपदार्थोऽसिवाक्यार्थः कुचयुग्मं क्रमेण हि ॥ २४ ॥
 भोगस्तु परमेशानि नादो ब्रह्ममयो भवेत् ।
 नादोदितं वरारोहे विश्वं योनिर्न संशयः ॥ २५ ॥
 तत्रैव शक्तिं संपूज्य स्वात्मलिङ्गं शिवं यजेत् ।
 परस्परप्रभावेन(ण) ब्रह्मानन्दरसो भवेत् ॥ २६ ॥
 तं रसं मनसा देवि बहन्नाड्यागतं प्रिये ।
 अध्वर्यामृतेन संयोज्य ततः श्रीचक्रमर्चयेत् ॥ २७ ॥
 ब्रह्मानन्दमयं ज्ञानं कथयामि वरानने ।
 न ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तु क्षत्रियः क्षत्रियस्तथा ॥ २८ ॥

१ क. विधेः सं । २ अ. लयः । ३ सं. 'ड्यो विधेयः परमेश्वरि अ° इति पाठान्तरम् ।
 ४ अ. 'परवनि° । ५ अ. 'त्माऽवस्थया यु° इति पाठान्तरम् । ६ अ. 'दे परादे° । ७ अ. 'दि ।
 योग° । ८ अ. 'नादावृतं । ९ अ. 'वं लजे° । १० अ. 'स्मोद ।

वैश्यो न वैश्यः शूद्रो न शूद्रस्तु परमेश्वरि ।
 चाण्डालो नैव चाण्डालः पौल्कसो न च पौल्कसः ॥ २९ ॥
 सर्वं समं विजानीयात्परमात्मविनिश्चयात् ।
 आकाशात्पतितं तोयं निम्नमार्गेण गच्छति ॥ ३० ॥
 ग्राममध्यगतं सर्वं विष्टामूत्रादिपुरितम् ।
 मृतगोश्वानमार्जारखरादिरुधिरान्वितम् ॥ ३१ ॥
 समस्तमपि देवेशि गङ्गायां मिलितं यथा ।
 गङ्गामूर्ते तु देवशि कालुष्यं नैव तिष्ठति ॥ ३२ ॥
 तथा सच्चिन्मये ज्ञाने समता सर्वजन्तुषु ।
 सर्वद्वेषु गिरिजे समता नात्र संशयः ॥ ३३ ॥
 यथा सूर्यप्रकाशोऽयं समत्वेन प्रवर्तते ।
 उत्तमस्यापि चान्यस्य तमः संहरते क्षणात् ॥ ३४ ॥
 शोषयन्दुग्धमूत्राणि चन्दनं चैव कर्दमम् ।
 अत एव महेशानि मन्त्री सर्वसमो यदा ॥ ३५ ॥
 सिद्धिर्स्तदैव विज्ञेया श्रीगुरोः कृपया प्रिये ॥ ३६ ॥
 इति धीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे ज्ञानदूतीयगतविधिर्नाम त्रयोविंशः पटलः ॥ २३ ॥

अथ चतुर्विंशः पटलः ।

इश्वर उवाच—

दीक्षाविधिं प्रवक्ष्यामि येन शिष्यः सुखी भवेत् ।
 दीयते सकलं देवि गुरवे प्राणसंयुतम् ॥ १ ॥
 घनरत्नसुवर्णादिपट्टयस्त्रसमुच्चयम् ।
 क्षयं प्राप्नोति तद्भ्रावान्नानापापसमुच्चयः ॥ २ ॥
 तस्माद्दीक्षेति नामास्याः सर्वशास्त्रेषु सुव्रते ।
 पापिने कृपणायापि शठाय कपटाय च ॥ ३ ॥
 *दीनायाऽऽचारशून्याय मन्त्रद्वेषपराय च ।
 निन्दकाय च मूर्खाय तीर्थद्वेषपराय च ॥ ४ ॥

* इत्यर्थं च, पुस्तके द्रष्टे ।

१ अ. 'मिनि दि' । २ अ. 'राश्व' । ३ अ. यदा । ४ अ. पूर्ण तदेवाऽऽपीयम् ।
 ५ अ. ददा ददिम् । ६ अ. 'सेनेव व' । ७ अ. दया । ८ अ. 'स्वदेव' ।

भक्तिहीनाय देवेशि न देया मलिनाय च ।
 दानशीलाय भक्ताय साधवे तीर्थवेतसे ॥ ५ ॥
 सन्मार्गवर्तिने चाग्निदेवद्विजरताय च ।
 सर्वशास्त्रार्थवेदार्थज्ञानिने सुव्रताय च ॥ ६ ॥
 दीक्षा देया वरारोहे अन्यथाऽऽपत्तिमाग्भवेत् ।
 अथ वक्ष्ये वरारोहे दीक्षाकारणमुत्तमम् ॥ ७ ॥
 मण्डपं वेदिकां कृत्वा पुष्पवैतानमण्डितम् ।
 दीपमालावलीरम्यं नानाधूपसुधूपितम् ॥ ८ ॥
 सिन्दूररङ्गमालाभिर्मण्डितं चित्रचित्रितम् ।
 वेदिकायां वरारोहे कुङ्कुमेनाथ वा प्रिये ॥ ९ ॥
 सिन्दूररजसा वाऽपि विलिखेच्चक्रमुत्तमम् ।
 मध्यचक्रं वरारोहे नक्षकोणविराजितम् ॥ १० ॥
 चतुरस्रं च संलिख्य सुवर्णकलशाञ्जव ।
 रौप्यताम्रादिरेचितान्मृत्तिकारचितांश्च वा ॥ ११ ॥
 जलपूर्णान्विशेषाढ्यान्स्वर्णरत्नप्रपूरितान् ।
 फलैः पुष्पैश्च सुमगान्मुगन्धेन च चर्चितान् ॥ १२ ॥
 वंशिन्याद्यष्टकं तत्रै वसुकुम्भेषु पूजयेत् ।
 मध्यकुम्भे वरारोहे श्रीविद्यां परितोषयेत् ॥ १३ ॥
 क्रमं समस्तमभ्यर्च्य कुमार्याद्यर्चनं यजेत् ।
 सुवासिनीर्ब्रह्मवृन्दं योगिनो विधिधानपि ॥ १४ ॥
 तदङ्गहवनं कुर्यात्सर्वेषां मृत्तिहेतवे ।
 *गुरुः शिष्यमुपानीय भक्तिनम्रमकलयाम् ॥ १५ ॥
 प्राणान्नापम्य विधिवच्छुद्धपीठे निवेश्य च ।
 सुरास्त्वामेत्पादिमन्त्रैश्चिरण्टीभिर्युतः स्वयम् ॥ १६ ॥
 अभिपिञ्चेच्च तन्मूर्ध्नि तदेतत्कलशोदकैः ।
 परिधाप्य सुवासोभिश्चन्दनाद्बलेप्य च ॥ १७ ॥
 वामतः परमेशानि स्वासने पूजिते शुचिम् ।
 सर्वशृङ्गारवेपाढ्यं शिष्यं तत्र निवेशयेत् ॥ १८ ॥

* इत आरभ्य ' वामतः परमेशानि ' इत्यन्तो ग्रन्थः च, पुस्तके नास्ति. ।

१ क. 'वामिने ती' । २ ख. 'ने राणे दे' । ३ ग. 'वा पात्रमा' । ४ क. 'शेषस्य स्व' ।
 ५ क. 'प्र पात्रम्' ।

पलध्वरूपं श्रीचक्रं तस्य मूर्ध्नि विचिन्तयेत् ।
 [* अभावे तु बृहच्छब्दस्य जलेनाऽऽपूर्य सुन्दरि ॥ १९ ॥
 कलास्तत्र समाराध्य देवीं संपूज्य सेचयेत् ।]
 स्वदृष्ट्याऽऽलोकयेत्तं तु दृष्ट्या दृष्टिं तु मेलयेत् ॥ २० ॥
 आज्ञासंक्रमणं कुर्याद्यावन्निश्चलता भवेत् ।
 नैश्वर्यं ज्ञानमवो चेद्यः शून्याशून्यविवाजितः ॥ २१ ॥
 शून्यं शिवमयं वस्तु पुरुषः परमेश्वरि ।
 अशून्यं शक्तिराद्या हि प्रकृतिः परमेश्वरि ॥ २२ ॥
 शक्त्याधिक्ये रजःस्थूल्यं संयोगाच्छिवयोर्यदा ।
 स्वभावस्था तदा ज्ञेया योगः शक्त्याधिकस्ततः ॥ २३ ॥
 शक्तिजाग्रदिति ख्याता शिवो निश्चलता प्रिये ।
 सुषुप्तिरिति मन्त्रज्ञैः कथिता निश्चला यतः ॥ २४ ॥
 गुणत्रयं तु कथितं जाग्रत्सत्त्वगुणा प्रिये ।
 तमोगुणा सुषुप्तिस्तु शिवे निश्चलरूपिणी ॥ २५ ॥
 शिवाधिक्यादृणातीतं वस्तु जानीहि सुन्दरि ।
 शिवशक्तिसमायोगाच्छिवाधिक्यं यदा भवेत् ॥ २६ ॥
 तदा त्वया विजानीयात्सर्वबन्धनिक्रान्तनीम् ।
 कलाः षोडश देवेशि आत्मज्ञाने व्यवस्थिताः ॥ २७ ॥
 श्रीविद्याधीजसंलीनाः शिष्यदेहे प्रकाशयेत् ।
 चतुर्विधा षोडशार्णा महात्रिपुरसुन्दरी ॥ २८ ॥
 तद्दधानास्तु मनःस्थैर्यमुन्मनीति निगद्यते ।
 ब्रह्मज्ञाने मनः पक्षी तृष्णाचञ्चुविलक्षितः ॥ २९ ॥
 संकल्पेन विकल्पेन पक्षाभ्यां चञ्चलः सदा ।
 मोहमात्सरकामैश्च क्रोधाहंकारदुर्मदैः ॥ ३० ॥
 संनद्धपिच्छसञ्चलः कृत्याकृत्यपदद्वयः ।
 संसारवृक्षे देवेशि धनपुत्रादिमूलके ॥ ३१ ॥
 अविद्याविस्तृते निन्दास्तुतिशाखासुशोभिते ।
 अमिलापरस्फुरत्पुष्पमरिते पातकादिभिः ॥ ३२ ॥

* धनुर्विद्याःसर्वतो प्रत्यः या, पुस्तके वर्तते ।

१ घ. पु. दो. शब्दं । २ क. 'बलां शो' । ३ क. शून्यं शू' । ४ क. 'शितम् । सु' । ५ घ. 'प्रसक्तम्' । ६ क. 'विश्वं सुधा' । ७ घ. 'विश्वानि' । ८ घ. 'च्छवदृष्टः ।

पर्णपूण वरारोहे पापपुण्यफलान्विते ॥ १
 तत्र शाखाद्वये स्थूले श्रुतदृष्टामिधः स्थितः ३३ ॥
 पक्षिणं तं समाक्रम्य ज्ञानपाशेन पाशयेत् ।
 पक्षिखेलारतो नित्यं कटाक्षः श्रीगुरोः प्रिये ॥ ३४ ॥
 तेन पक्षद्वयं छिन्नं यदा भवति निश्चयात् ।
 तदा समुन्मनीमूत उन्मुखो निश्चयात्प्रिये ॥ ३५ ॥
 सर्वसंकलपरहिता कला सप्तदशी भवेत् ।
 उन्मनी नाम तस्या हि भवपाशानिकृन्तनम् ॥ ३६ ॥
 उन्मन्या सहितो योगी न योगी नोन्मनी परा ।
 यथा कर्पूरगो दीपो न क्षीपो न पुनः शशी ॥ ३७ ॥
 अत एव महेशानि दृष्ट्या संक्रमणं यजेत् ।
 तत्त्वमस्यादिवाक्येन पश्चाद्वाच्यं हि योजयेत् ॥ ३८ ॥
 आदावकथ्यसंयोज्यं स्पर्शनैव सुलोचने ।
 स्पर्शः स्पर्श इवाऽऽमाति श्रीगुरोः करसंभवः ॥ ३९ ॥
 स्पर्शेन धातवः सद्यो लोहाद्याः सुरवन्दिते ।
 सुवर्णतां प्राप्य सर्वे विशिष्टाभरणान्विताः ॥ ४० ॥
 करस्पर्शस्तु देवेशि प्रपञ्चमलिनादिकम् ।
 लोहत्वं नाशयित्वा हि सुवर्णत्वं करोति हि ॥ ४१ ॥
 करे पुष्पफलान्कृत्वा ब्रह्मरन्ध्रे करं क्षिपेत् ।
 तस्माद्ब्रह्मत्वमेवासीति वाक्यार्थः करान्द्रवेत् ॥ ४२ ॥
 अनिर्वाच्योपदेशोऽयं स्पर्शनाद्ब्रह्मरन्ध्रके ।
 ब्रह्मरन्ध्रे सहस्रारे कर्पूरधवलो गुरुः ॥ ४३ ॥
 वराभयकरो नित्यो ब्रह्मरूपी सदाऽनघः ।
 जागर्ति परमेशानि निजस्थानप्रकाशकः ॥ ४४ ॥
 पश्चात्पदचक्रविज्ञानं शिष्याय प्रतिबोधयेत् ।
 आधारं स्वर्णवर्णं च चतुर्दलसुशोभितम् ॥ ४५ ॥
 वादिसान्तैश्चतुर्वर्णैस्तत्तद्देहसमप्रभैः ।
 गणेशसहितं विद्धि स्वाधिष्ठानं ततः प्रिये ॥ ४६ ॥

१ क. शतुर्दृ २ ख. तनी ३ उ. नीपरः ४ व. नीर्ण दि ।
 ५ क. नी पातवः ६ ख. वात्सोऽऽहमिति ध्यानं दि । ७ ख. नीर्णु च । ८ ख.
 नीर्णु च ।

इन्द्रगोपप्रतीकाशं स्फुरद्विद्रुमसंनिभैः ।
 चादिलान्तैः स्फुरद्वर्णैर्ब्रह्मणा मण्डितं प्रिये ॥ ४७ ॥
 नीलवर्णं तृतीयं हि मणिपूरं दशारकम् ।
 विद्युत्पुञ्जप्रमाथर्णैर्डादिफान्तैश्च मण्डितम् ॥ ४८ ॥
 गदाधरहरिं प्रौढं चतुर्थं शृणु सुव्रते ।
 पिङ्गाभं द्वादशारं तु कादिलान्तैः सुलोचने ॥ ४९ ॥
 विस्फुलिङ्गप्रभैर्वर्णैः शिवेन च युतं प्रिये ।
 विशुद्धचक्रं देवेशि धूम्रवर्णं कलास्रकम् ॥ ५० ॥
 स्वैरर्माणिक्यसंकाशैर्मण्डितं परमेश्वरि ।
 जीवात्मनाऽधिष्ठितं हि तज्जानीहि तदन्ततः ॥ ५१ ॥
 आज्ञाचक्रं महेशानि विद्युत्कोटिसमप्रभम् ।
 द्विदलं हृक्षवर्णाभ्यां शुभ्राभ्यां परिमण्डितम् ॥ ५२ ॥
 परमात्मस्वरूपपादचं नादरूपं हि सप्तमम् ।
 नादो विलीनो यस्मात्तु तस्माद्ब्रह्म तदुच्यते ॥ ५३ ॥
 देहेऽक्षराणि देवेशि नाद एवात्र कारणम् ।
 नादः पवनसंयोगात्कुण्डलिन्या युतो यदा ॥ ५४ ॥
 प्रसन्नः परमेशानि पद्मचक्राणां दलेषु सः ।
 पञ्चाशद्वर्णरूपत्वं प्राप्तवान्मुरवन्दिते ॥ ५५ ॥
 अव्यंक्तरूपता प्राप्ता उदात्तादिस्वरैः क्रमात् ।
 एवं सर्वज्ञतां तस्मै धृष्ट्याच्छिष्याय सद्गुरुः ॥ ५६ ॥
 शिष्यस्तदा श्रीगुरोस्तु पुजां कुर्यात्सुलक्षणात् ।
 रत्नाभरणशोभादर्या पट्टवस्त्रधनान्विताम् ॥ ५७ ॥
 गजाश्वमहितां मन्त्रे माहिपीगोसमन्विताम् ।
 क्षेत्रग्राममहारामरभ्यां चेटीशतान्विताम् ॥ ५८ ॥
 सुवर्णरश्मिमरितां कस्तूरीचन्द्रचन्दनाम् ।
 गुरुं संतोष्य विधिवत्प्रसादं तत्त्वसंयुतम् ॥ ५९ ॥
 गृह्णीपाच्छिष्यैर्व्यस्तु गुरुंस्तस्मा अनन्तरम् ।
 चाटां प्रकाशयेत्कर्णौ दक्षिणे च ततः परम् ॥ ६० ॥

१ घ. 'हरिणे' । २ घ. 'दिशन्ते' । ३ ग. 'प्रमादिभ्यो ङि' । ४ छ. 'हि जानी' ।
 ५ घ. 'दन्तरम्' । था । ६ घ. 'स्र' । ७ क. 'स्वरता प्राप्त उ' । ८ छ. 'दखा
 जि' । ९ घ. 'प्रादिभि' । १० छ. 'य' । ११ घ. 'वैषानि' । १२ घ. 'दना तदन' ।

पञ्चसिंहासनगता विद्याः पश्चात्प्रकाशयेत् ।

ततो रहस्यं परमं महात्रिपुरसुन्दरीम् ॥ ६१ ॥

प्रकाशयेद्दक्षकर्णे परब्रह्ममयीं प्रिये ।

सर्वसौभाग्यजननीं भोगमोक्षफलप्रदाम् ॥ ६२ ॥

श्रीविद्यां षोडशाणां तु ब्रह्मानन्दस्फुरत्कलाम् ।

न प्रकाशय देवेशि सर्वस्वमिव सुवते ॥ ६३ ॥

वेदशास्त्रपुराणेषु यामलेष्वपि सुवते ।

गुप्ता श्रीषोडशार्णयं निधानमिव संस्मरेत् ॥ ६४ ॥

सहोदराय सर्वस्वप्राणदायापि बन्धवे ।

राज्ञे राज्यप्रदायापि पुत्राय प्राणदाय च ॥ ६५ ॥

न देया षोडशार्णयं देयं सर्वस्वमद्रिजे ।

सपुत्रदारसहितं शिरो देयं कथंचन ॥ ६६ ॥

न देया षोडशार्णो हि प्राणैः कण्ठगतैरपि ।

गोपितव्या महाविद्या स्वयोनिरिव पार्वति ॥ ६७ ॥

उदके लवणं लीनं यथा भवति शैलजे ।

मनो भवति वै लीनं पादयोः श्रीगुरोः प्रिये ॥ ६८ ॥

तदा देया महाविद्या कृपया षोडशाक्षरी ।

अक्षरैः साहिता वाऽपि निरक्षरतया स्थिता ॥ ६९ ॥

आकाशे नीलिमा देवि भ्रान्त्यां वृष्टोदरे यथा ।

अक्षराणि तथा सन्ति श्रीविद्यायां सुरेश्वरि ॥ ७० ॥

षोडशाणां ब्रह्मरूपा जानीहि परमेश्वरि ।

यथा रत्नमये दीपे कज्जलं नैव विद्यते ॥ ७१ ॥

श्रीविद्यायां तर्थाऽव्यक्तव्यक्तता धीरवन्दिते ।

न दद्याद्यस्य कस्यापि दद्यात्प्राणप्रियाय च ॥ ७२ ॥

कृतार्थोऽसि विशोचस्मिं प्रमथेदेशिकोत्तमः ।

षोडशाणां महाविद्यां न पद्याग्रारूपिणीम् ॥ ७३ ॥

एकोच्चारणं देवेशि दाजोपरण फोटयः ।

अश्वमेधसदृशं तु गुह्यं माऽऽप्सामि सर्वदा ॥ ७४ ॥

१ श. 'हमर । श' । २ श. 'सर्वसि ॥' । ३ क. 'ने श' । ४ क. 'प्राणप्रियाय' । ५ क. 'ति संली' । ६ क. 'स्या दृष्टोद' । ७ श. 'ते । भवि' । ८ श. 'मा देवि स्वराजा श्री' । ९ श. 'देवि वर्गता श्री' । इति पाठान्तरात् । १ श. 'ते । प्रोच्चारणे देवेशि' । २० क. ग. 'विं-
स्वमिति वाक्यं स प्र' । २१ श. 'इत्यादि पद्याग्रारूपिणीयते' । २२ ।

इन्द्रगोपप्रतीकाशं स्फुरद्विद्रुमसंनिभैः ।
 वादिलान्तेः स्फुरद्वर्णैर्ब्रह्मणा मण्डितं प्रिये ॥ ४७ ॥
 नीलवर्णं तृतीयं हि मणिपूरं दशारकम् ।
 विद्युत्पुञ्जप्रमावर्णैर्डादिकान्तैश्च मण्डितम् ॥ ४८ ॥
 गदाधरहरिं प्रौढं चतुर्थं शृणु सुव्रते ।
 पिङ्गाभं द्वादशारं तु कादिठान्तैः सुलोचने ॥ ४९ ॥
 विस्फुलिङ्गप्रभैर्ध्वणैः शिवेन च युतं प्रिये ।
 विशुद्धचक्रं देवेशि धूम्रवर्णं कलास्रकम् ॥ ५० ॥
 स्वर्माणिक्यसंकाशैर्मण्डितं परमेश्वरि ।
 जीवात्मनाऽधिष्ठितं हि तज्जानीहि तदेततः ॥ ५१ ॥
 आज्ञाचक्रं महेशानि विद्युत्कोटिसमप्रमम् ।
 द्विदलं हक्षवर्णाभ्यां शुभ्राभ्यां परिमण्डितम् ॥ ५२ ॥
 परमात्मस्वरूपादयं नादरूपं हि सप्तमम् ।
 नादो विलीनो यस्मात्तु तस्माद्ब्रह्म तदुच्यते ॥ ५३ ॥
 देहेऽक्षराणि देवेशि नाद एवात्र कारणम् ।
 नादः पवनसंयोगात्कुण्डलिन्या युतो यदा ॥ ५४ ॥
 प्रसन्नः परमेशानि पद्मचक्राणां दलेषु सः ।
 पञ्चाशद्वर्णरूपत्वं प्राप्तवान्सुरवन्दिते ॥ ५५ ॥
 अर्थैकरूपता प्राप्ता उदात्तादिस्वरैः क्रमात् ।
 एवं सर्वज्ञतां तस्मै दद्याच्छिष्याय सहस्रतः ॥ ५६ ॥
 शिष्यस्तदा श्रीगुरोस्तु पुजां कुर्यात्सुलक्षणाम् ।
 रत्नाभरणशोभाहृद्यां पट्टवस्त्रधनान्विताम् ॥ ५७ ॥
 गजाश्वमहितां मद्ये महिषीगोसमन्विताम् ।
 क्षेत्रग्राममहारामरम्यां चेटीशतान्विताम् ॥ ५८ ॥
 सुवर्णरश्मिमरितां कस्तूरीचन्द्रचन्दनाम् ।
 गुरुं संतोष्य विधिवत्पसादं तत्त्वसंयुतम् ॥ ५९ ॥
 शृङ्गीपाच्छिष्यैर्व्यस्तु गुरुंस्तस्मा अनन्तरम् ।
 चालां प्रकाशयेत्कर्णे दक्षिणे च ततः परम् ॥ ६० ॥

१ ख. 'हरिषी' । २ ख. 'दिदान्तैः' । ३ ख. 'प्रमादिभ्यैः वि' । ४ ख. 'हि जानी' ।
 ५ ख. 'दन्तरम् । आ' । ६ ख. 'सद' । ७ ख. 'स्वरता प्राप्त उ' । ८ ख. 'इत्वा
 रिष्या' । ९ ख. 'शोशिम' । १० ख. 'म' । ११ ख. 'वैपाने' । १२ ख. 'वर्गस्तु' । १३ ख. 'दद्या तदन' ।

पञ्चसिंहासनगता विद्याः पश्चात्प्रकाशयेत् ।
 ततो रहस्यं परमं महात्रिपुरसुन्दरीम् ॥ ६१ ॥
 प्रकाशयेद्दक्षकर्णे परब्रह्ममयीं प्रिये ।
 सर्वसौभाग्यजननीं भोगमोक्षफलप्रदाम् ॥ ६२ ॥
 श्रीविद्यां षोडशाणां तु ब्रह्मानन्दस्फुरत्कलाम् ।
 न प्रकाशय देवेशि सर्वस्वमिव सुव्रते ॥ ६३ ॥
 वेदशास्त्रपुराणेषु यामलेष्वपि सुव्रते ।
 गुप्ता श्रीषोडशार्णयं निधानमिव संस्मरेत् ॥ ६४ ॥
 सहोदराय सर्वस्वप्राणदायापि बन्धवे ।
 राज्ञे राज्यप्रदायापि पुत्राय प्राणदाय च ॥ ६५ ॥
 न देया षोडशार्णयं देयं सर्वस्वमद्रिजे ।
 सपुत्रदारसहितं शिरो देयं कथंचन ॥ ६६ ॥
 न देया षोडशाणै हि प्राणैः कण्ठगतैरपि ।
 गोपितव्या महाविद्या स्वयोनिरिव पार्वति ॥ ६७ ॥
 उदके लवणं लीनं यथा भवति शैलजे ।
 मनो भवति वै लीनं पादयोः श्रीगुरोः प्रिये ॥ ६८ ॥
 तदा देया महाविद्या कृपया षोडशाक्षरी ।
 अक्षरैः सहिता वाऽपि निरक्षरतया स्थिता ॥ ६९ ॥
 आकाशे नीलिमा देवि भ्रान्त्यां वृष्टोदरे यथा ।
 अक्षराणि तथा सन्ति श्रीविद्यायां सुरेश्वरि ॥ ७० ॥
 षोडशाणां ब्रह्मरूपां जानीहि परमेश्वरि ।
 यथा रत्नमये दीपे कज्जलं नैव विद्यते ॥ ७१ ॥
 श्रीविद्यायां तर्थाऽव्यक्तव्यक्तता वीरवन्दिते ।
 न दद्याद्यस्य कस्यापि दद्यात्प्राणाप्रियाय च ॥ ७२ ॥
 कृतार्थाऽसि शिशोर्वाक्यं प्रवदेद्देशिकोत्तमः ।
 षोडशाणां महाविद्यां न दद्याद्ब्रह्मरूपिणीम् ॥ ७३ ॥
 एकोच्चारणं देवेशि वाजपेयस्य कोटयः ।
 अश्वमेधसहस्रं तु तुलां नाऽऽयाति सर्वदा ॥ ७४ ॥

१ ख. °स्मर । स° । २ ख. सर्वेति प्रा° । ३ क °यं स° । ४ क. °स्वमिव भद्रि° । ५ क. °ति संली° । ६ क. °न्या पृष्टोद° । ७ ख. °ते । अवि° । ८ ख. °या देवि व्यक्तता वा° । °या देवि वर्णता वा° । इति पाठान्तरम् । ९ ख. °ते । एकोच्चारणं देवेशि द° । १० क. ग. °यं द° स्मीति वाक्यं स प्र° । ११ ख. °दद्यादि तद्विज्ञानं समाचरेत् । ए° ।

एकोच्चारेण देवेशि प्रादक्षिण्यं भुवो भवेत् ।
 धेनूनां कपिलानां हि दत्ता यैः कोटिकोटयः ॥ ७५ ॥
 एकोच्चारेण देवेशि तुलां नाऽऽयाति सर्वदा ।
 अर्धोदये पुण्यतिथौ हेममारसहस्रकम् ॥ ७६ ॥
 तुलापुरुषकोट्यस्तु तुलां नाऽऽयान्ति षोडशीम् ।
 यदा यद्वर्ष्यते वस्तु तदा सर्वं निरामयम् ॥ ७७ ॥
 तथो ज्ञेया महाविद्या षोडशाणां वरानने ।
 परमात्मस्वरूपेयं विश्वस्पन्दनरूपिणी ॥ ७८ ॥
 श्वासोच्छ्वासतया देवि पट्टशतान्येकविंशतिः ।
 सहस्राणि दिवा रात्रौ हंसःशब्दजपो भवेत् ॥ ७९ ॥
 स्पन्दनत्वेन सफलं व्याप्य तिष्ठति सर्वतः ।
 आत्मत्वेनाजया ज्ञेया सूर्यसोमस्वरूपिणी ॥ ८० ॥
 निरञ्जनस्वरूपा च निराभासस्वरूपिणी ।
 अतनुत्वतनुत्वाभ्यां सूक्ष्मत्वेन वरानने ॥ ८१ ॥
 प्रबोधपादनेनापि मण्डिता वह्निजायया ।
 षडङ्गैः शोमितां देवीं हंसेनैव प्रपूजिताम् ॥ ८२ ॥
 अव्यक्तरूपगायत्रीछन्दोवक्त्रां वरानने ।
 साक्षात्परमहंसामां देवतां परमेश्वरीम् ॥ ८३ ॥
 श्रीविद्यां व्यापिकां विद्धि परज्योतिःस्वरूपिणीम् ।
 आत्मस्वरूपलिङ्गं हि मायागेहगतं प्रिये ॥ ८४ ॥
 अद्भुतरङ्गिणीनीरक्षालितं भववन्दनम् ।
 सुमनोमण्डितं वाऽपि समाधिकुसुमैर्वरम् ॥ ८५ ॥
 ज्ञानाङ्गारे प्रपञ्चाख्यं धूपं दीपं चं चिन्मयम् ।
 अधितिष्ठति सर्वत्र सर्वनैवेद्यमण्डितम् ॥ ८६ ॥
 निष्प्रपञ्चं निराभासं केवलं ब्रह्मसत्कलम् ।
 षोडशाणां परा विद्या श्रीविद्येत्यभिधीयते ॥ ८७ ॥
 शुक्लपक्षे शुभदिने शुभवारे वरानने ।
 मन्त्राधारभ्रमणं कुर्याद्ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ॥ ८८ ॥

१ स. °या चैयं म° । २ स. °णी । उच्छासनिःश्वासत° । ३ स. प्रबोधयाद° । ४ स. °ण्डि
 १। ५ स. ग. °र्या ग° । ६ स. °रूपं लि° । ७ स. °वं भाववन्दनम् । ८ स. °सुमाचितम्
 ९ स. ५ तन्म° इति पाठान्तरम् ।

न वारमासदोषा हि ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ।
 पवित्रं सर्वदेवेशि दानमेव शुभे दिने ॥ ८९ ॥
 चैत्रे वै निष्फलं ज्ञेयं नीरजायतलोचने ।
 पैशाखे क्षेत्रलाभे च ज्येष्ठे च मरुतं ध्रुवम् ॥ ९० ॥
 आपाठे वन्धुनाशं च श्रावणे च शतायुषम् ।
 क्षयो माद्रूपदे मासि आश्विने रत्नसंपदः ॥ ९१ ॥
 कार्तिके तु भवेत्क्षमीर्मार्गशीर्षे धनं महत् ।
 पौषे तु समवेत्क्लेशो माघे संपत्तिरुत्तमा ॥ ९२ ॥
 फाल्गुने सर्वकार्याणि मासानां फलमीदृशम् ।
 शिष्यस्य प्रथमाणं हि गृहीत्वा सुन्दरि प्रिये ॥ ९३ ॥
 नाम संकल्पयेद्देवि मनोज्ञं स्थिरबुद्धये ।
 श्रीविद्यां हृदये तस्य न्यसेद्व्यक्तरूपिणीम् ॥ ९४ ॥
 श्रीविद्याक्षरपङ्क्तिस्तु परब्रह्मणि चिन्मयी ।
 उदके लवणं लीनं यथा तिष्ठति पार्वति ॥ ९५ ॥
 तस्माद्ब्रह्ममयीं विद्धि सर्वशास्त्रेषु योजिताम् ॥ ९६ ॥
 इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे दीक्षाविधिर्नाम चतुर्विंशः पटलः ॥ २४ ॥

अथ पञ्चविंशः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

पवित्रारोपणं वक्ष्ये साधकानां हिताय च ।
 वर्षमात्रकृता पूजा सफला भवति ध्रुवम् ॥ १ ॥
 तस्मात्पवित्रपूजा हि कर्तव्या सिद्धिहेतवे ।
 आरभ्य मिथुनाकं हि तुलासंक्रान्तिमासकम् ॥ २ ॥
 अतिरम्या महापूजा पवित्राणां सुरेश्वरि ।
 पक्षद्वयेऽपि पूजा स्याच्चतुष्टयामष्टमीदिने ॥ ३ ॥
 नवम्यां वा चतुर्दश्यां पवित्रारोपणं यजेत् ।
 सौवर्णरौप्यताम्राणां सूक्ष्मसूत्राणि कारयेत् ॥ ४ ॥

१ ख. 'त्रं पर्व दे' । २ क. 'दानं वा स' । ३ ख. 'त्रेऽनियुक्तं' । ४ क. '१' । पुनः पुनः
 ख. 'ला रोगा मा' । ५ क. 'नोऽश्लेषतिपुं' । ६ क. '२' । ७ ख. 'नित्यं' । ८
 ६ क. 'जा निष्फल' ।

कार्पाससंभवान्येव पट्टसूत्रसमुद्भवम् ।
 वसरीसूत्रसंभूतं पद्मवलकलसंभवम् ॥ ५ ॥
 दर्भमुञ्जशणोद्भूतं पवित्राय प्रकल्पयेत् ।
 प्रणवश्चन्द्रमा वह्निर्वह्ना नागो गुहो रविः ॥ ६ ॥
 साम्बाह्वयः सर्वदेवश्च नवतन्तुषु पूजयेत् ।
 शिरोमन्त्रेणामिमन्त्र्य हृन्मन्त्रेण ततः परम् ॥ ७ ॥
 प्रक्षालयेत्ततोऽभ्युक्ष्यास्त्रमन्त्रेण च देशिकः ।
 अवरुध्य च नेत्रेण ग्रथितं कवचेन हि ॥ ८ ॥
 रोचनाकुङ्कुमाभ्यां च रक्तचन्दनचन्दनैः ।
 कस्तूरीयुसृणाद्यैश्च कर्पूरैर्न(र्ना)गरैरपि ॥ ९ ॥
 गेरिकाद्यैर्विचित्रं तत्कारयेत्सुमनोहरम् ।
 मूलमन्त्रेण चाभ्युक्ष्य स्थापयेद्देशिकोणके ॥ १० ॥
 पवित्रवृन्दं सकलं पङ्क्तैस्तु पवित्रितम् ।
 कृत्वा देवेशि पूर्वस्मिन्दिग्बसे सद्य एव वा ॥ ११ ॥
 अष्टोत्तरशतैः सूत्रैर्नवसूत्रेण कल्पितैः ।
 उत्तमं तत्पवित्रं हि तदर्थं मध्यमं स्मृतम् ॥ १२ ॥
 तस्याप्यर्थं कनिष्ठं स्याद्विचित्रं कथितं प्रियै ।
 अधिवासनवेष्टायौ यवान्निस्तार्थं सुव्रते ॥ १३ ॥
 चतुर्भिरासनैस्तत्र पुष्पं निक्षिप्य देशिकः ।
 पवित्राणि पवित्राणि पञ्चामृतसमुच्चयैः ॥ १४ ॥
 रचितान्यमलैः पञ्चरत्नैः सर्वोपधीगणैः ।
 नववस्त्रयुगेनाथ सम्यगाच्छाद्य सुव्रते ॥ १५ ॥
 देवि कुम्भं प्रतिष्ठाप्य पूर्णं चामीकरादिभिः ।
 देवीमावाह्य तत्कुम्भे मूलमन्त्रेण पूजयेत् ॥ १६ ॥
 ततः क्रमं समभ्यर्च्य पवित्रार्पणमारभेत् ।
 श्रीविद्यया पवित्राणि गुरोर्नाम्ना च देशिकः ॥ १७ ॥
 पवित्रं गुरवे-दद्यात्सर्वेभ्यस्तदनन्तरम् ।
 गुरुभ्यस्त्रिविधेभ्यश्च पवित्राण्यर्पयेत्ततः ॥ १८ ॥

१ क. 'विद्यया' प^० १ २ स. 'विः । सदाह्वयः सर्वदेवोति न^० । ३ क. 'अभ्युक्ष्य 'शार' ।
 ४ स. 'ग' दे^० । ५ क. 'द्विभ्रमोरी' १ ६ क. 'वित्रं' तु प^० १ ७ स. 'देवीकु' । ८ क. 'न' च 'गारि-
 कारि' । ९ क. 'विद्यायाः' प^० ।

तिथिनित्यागणायथ पवित्रारोपणं यजेत् ।
 नवचक्रास्थितायाथ चक्रेक्षीनवकाय च ॥ १९ ॥
 रश्मिवृन्दाय देवेशि प्रत्येकं भावपूर्वकम् ।
 पवित्रकं समर्प्याथ गुह्यन्संतोषयेत्प्रिये ॥ २० ॥
 स्वर्णालंकारवस्त्रैश्च नानाधनसमुच्चयैः ।
 तत्प्रसादं पवित्रं च धारयेत्तदनन्तरम् ॥ २१ ॥
 तदङ्गहोमं निर्वर्त्य पवित्रेण समर्चयेत् ।
 कुमारीपूजनं कुर्यात्ततः सुवासिनीगणम् ॥ २२ ॥
 योगिन्यो योगिनश्चैव ब्राह्मणा विविधा गणाः ।
 पूज्या हि परमेशानि यदि(दी)च्छेत्सिद्धिमात्मनः ॥ २३ ॥

इति श्रीमद्ज्ञानार्णवे नित्यात्मन्त्रे श्रीविद्यापवित्रारोपणविधिर्नाम
 षड्विंशः पटलः ॥ २५ ॥

अथ षड्विंशः पटलः ।

ईश्वर उवाच—

दमनारोपणं षड्ये साधकानां हिताय च ।
 संबत्सरकृता पूजा येन पूर्णा भवेत्प्रिये ॥ १ ॥
 तपोमङ्गाय मदनी मम शैलमवे यदा ।
 मस्मीमवत्तदा पत्नी रतिः प्रीतिश्च दुःखिते ॥ २ ॥
 तन्नेत्रवारिसंभूता दमनस्य लता मयेत् ।
 तत्सौरभ्यं च सौभाग्यं महद्भासीत्सुलोचने ॥ ३ ॥
 तेन संतुष्टेस्तदा वरो दत्तो मया प्रिये ।
 रत्ये प्रीत्यै च तस्मात्तु मद्वनः प्रकटीकृतः ॥ ४ ॥
 दमनेन च यो मन्त्री धर्ममध्ये न पूजयेत् ।
 तस्य सांबत्सरी पूजा मदनाय भविष्यति ॥ ५ ॥
 इति तस्मै परो दत्तो मयेव सुरयन्त्रिते ।
 तस्माद्दमनपूजा हि कर्तव्या धीरयन्त्रिते ॥ ६ ॥

कार्पाससंमवान्पेव पट्टसूत्रसमुद्भवम् ।
 शसरीसूत्रसंभूतं पद्मवल्कलसंभवम् ॥ ५ ॥
 वर्ममुञ्जशणोद्भूतं पवित्राय प्रकल्पयेत् ।
 प्रणवश्चन्द्रमा बह्निर्ब्रह्मा नागो गुहो रविः ॥ ६ ॥
 साम्बाह्वयः सर्वदेवश्च नवतन्तुपु पूजयेत् ।
 शिरोमन्त्रेणाभिमन्त्र्य हृन्मन्त्रेण ततः परम् ॥ ७ ॥
 प्रक्षालयेत्ततोऽभ्युक्ष्यास्त्रमन्त्रेण च देशिकः ।
 अवरुध्य च नेत्रेण ग्रथितं कवचेन हि ॥ ८ ॥
 रोचनाकुङ्कुमाभ्यां च रक्तचन्दनचन्दनैः ।
 कस्तूरीघुसृणाद्यैश्च कर्पूरैर्न(नी)गैरपि ॥ ९ ॥
 गैरिकाद्यैर्विचित्रं तत्कारयेत्सुमनोहरम् ।
 मूलमन्त्रेण चाभ्युक्ष्य स्थापयेद्देशिकोणके ॥ १० ॥
 पवित्रवृन्दं सकलं पङ्क्तैस्तु पवित्रितम् ।
 कृत्वा देवेशि पूर्वस्मिन्दिवसे सद्य एव वा ॥ ११ ॥
 अष्टोत्तरशतैः सूत्रैर्नवसूत्रेण कल्पितैः ।
 उत्तमं तत्पवित्रं हि तदर्थं मध्यमं स्मृतम् ॥ १२ ॥
 तस्याप्यर्थं कनिष्ठं स्यान्नविधं कथितं प्रिये ।
 अधिवासनवेलायां यवान्विस्तार्य सुव्रते ॥ १३ ॥
 चतुर्भिरासनैस्तत्र पुष्पं निक्षिप्य देशिकः ।
 पवित्राणि पवित्राणि पञ्चामृतसमुच्चयैः ॥ १४ ॥
 रचितान्यमलैः पञ्चरत्नैः सर्वैर्पधीगणैः ।
 नववस्त्रयुगेनाथ सम्पगाच्छाद्य सुव्रते ॥ १५ ॥
 देवि कुम्भं प्रतिष्ठाप्य पूर्णं चामीकरादिभिः ।
 देवीमावाह्य तत्कुम्भे मूलमन्त्रेण पूजयेत् ॥ १६ ॥
 ततः क्रमं समभ्यर्च्य पवित्रार्पणमारमेत् ।
 श्रीविद्यया पवित्राणि गुरोर्नाम्ना च देशिकः ॥ १७ ॥
 पवित्रं गुरवे-दद्यात्सर्वैर्म्यस्तदन्तरम् ।
 गुरुम्यस्त्रिविधैर्म्यश्च पवित्रार्पणपर्ययेत्ततः ॥ १८ ॥

-१ क. 'गान्धर्व' २ घ. 'विः । सदाह्वयः सर्वदेवेशि न' । ३ घ. 'अभ्युक्ष्य शाल' ।
 ४ घ. 'न दे' । ५ क. 'विप्रसैर' । ६ क. 'विप्रन्तु' ७ घ. 'देवीकु' । ८ क. 'न च शारि-
 कारि' । ९ क. 'विद्यायाः' १०

तिथिनित्यागणापाथ पवित्रारोपणं यजेत् ।
 नवचक्रस्थितायाथ चक्रेशीनवकाय च ॥ १९ ॥
 राश्मिवृन्दाय देवेशि प्रत्येकं भावपूर्वकम् ।
 पवित्रकं समर्प्याथ गुह्यस्ततोपयेत्प्रिये ॥ २० ॥
 स्वर्णालंकारवस्त्रैश्च नानाधनसमुच्चयैः ।
 तत्पसादं पवित्रं च धारयेत्तदनन्तरम् ॥ २१ ॥
 तदङ्गहोमं निर्वर्त्य पवित्रेण समर्चयेत् ।
 कुमारीपूजनं कुर्यात्ततः सुवांसिनीगणम् ॥ २२ ॥
 योगिन्यो योगिनश्चैव ब्राह्मणा विविधा गणाः ।
 पूज्या हि परमेशानि यदि(दी)च्छेत्सिद्धिमात्मनः ॥ २३ ॥

इति श्रीमज्ज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे श्रीविद्यापवित्रारोपणविधिर्नाम
 षड्विंशः पटलः ॥ २६ ॥

अथ षड्विंश पटलः ।

ईश्वर उवाच—

दमनारोपणं वक्ष्ये साधकानां हिताय च ।
 संवत्सरकृता पूजा येन पूर्णा भवेत्प्रिये ॥ १ ॥
 तपोमद्नाय मदनो मम शैलमवे यदा ।
 भस्मीभवत्तदा पत्नी रतिः प्रीतिश्च दुःखिते ॥ २ ॥
 तन्नेत्रवारिसंभूता दमनस्य लज्जा भवेत् ।
 तत्सौरभ्यं च सीमाग्यं महदासीत्सुलोचने ॥ ३ ॥
 तेन संतुष्टेःसुहृदा धरो दत्तो मया प्रिये ।
 रत्ये प्रीत्यै च तस्मात्तु मदनः प्रकटीकृतः ॥ ४ ॥
 दमनेन च ग्रो मन्त्री यर्षमध्ये न पूजयेत् ।
 तस्य सांवत्सरी पूजा मदनाय भविष्यति ॥ ५ ॥
 इति तस्मै धरो दत्तो मयैव सुरवन्दिते ।
 तस्माद्दमनपूजा हि कर्तव्या धीरवन्दिते ॥ ६ ॥

अन्यथा तत्फलं वर्षकृतं कामाय जायते ।
 समूलं दमनं देवि स्थापयेत्पात्रके वरे ॥ ७ ॥
 दमनं नवधा कुर्यात्पूजयेत्तदनन्तरम् ।
 आनन्देश्वरबीजेन ततो भिन्नेन सुन्दरि ॥ ८ ॥
 आनन्देश्वरबीजेन नवधाविन्दुना सह ।
 नवप्रकारभिन्नाङ्गं दमनं पूजयेत्कमात् ॥ ९ ॥
 अघोरविद्यया पश्चादमिषिञ्चय तमेव हि ।
 पूर्वोक्तया दक्षिणस्यां दिशि सिंहासनोक्तया ॥ १० ॥
 अङ्गेण रक्षणं कुर्यात्कवचेन ततः परम् ।
 षडध्वा त्रिगुलमुद्रां तु भ्रामयेद्दमनोपरि ॥ ११ ॥
 चैत्रे सितचतुर्दश्यां दमनारोपणं भवेत् ।
 उद्धरेदस्त्रमन्त्रेण हृदये न च लेपयेत् ॥ १२ ॥
 श्रीसण्डघुसृणेन्द्राद्यैरधिवासं च कारयेत् ।
 प्रथमे दिवसे कुर्यादधिवासनमुत्तमम् ॥ १३ ॥
 सद्योऽधिवासनं याऽपि वर्षपूर्वाह्निनिन्द्ये ।
 प्रातःकाले चतुर्दश्यां नित्यार्चानन्तरं ततः ॥ १४ ॥
 तत्रकोणं विरच्यथ सिन्दूरेण महाप्रमम् ।
 कलशान्नव संस्थाप्य हेमरत्नादिपूरितान् ॥ १५ ॥
 एकं वा कलशं रम्यं स्थापयेद्देशिकोत्तमः ।
 दक्षतो मण्डलं कृत्वा कुङ्कुमाद्यैर्विचित्रितम् ॥ १६ ॥
 अशोकतरुमाले(लि)ख्य त्रिकोणं मण्डलं लिखेत् ।
 तन्मध्ये पूजयेत्कामं तरुणं चारुणप्रमम् ॥ १७ ॥
 रक्तवस्त्रं रक्तमूपं वामदक्षिणयोः प्रिये ।
 रतिप्रीतिविशोमाढ्यं पञ्चबाणं धनुर्धरम् ॥ १८ ॥
 यस्तन्तसहितं कामं कदम्बवनमध्यगम् ।
 मन्त्रेणानेन तं कामं पूजयेत्सिद्धिहेतवे ॥ १९ ॥
 त्राग्मद्यं मुवनेशानीं श्रियं कामात्मके न च ।
 कामाय नम आलिख्य विद्येयं नववर्णिनी ॥ २० ॥
 कामबीजत्रयं चोक्त्वा फरेमात्मकमुचरेत् ।
 एतै नमश्चाष्टवर्णा रतिविद्या वरानने ॥ २१ ॥

प्रीतिं च देद्वतिस्थाने प्रीतिमन्त्रोऽष्टवर्णकः ।
 गौरश्यामे रतिप्रीती क्रमेण मणिमूपणे ॥ २२ ॥
 पद्मताम्बूलहस्ते च रक्तवस्त्रविराजिते ।
 दिव्यामरणमूपे च पुष्पदामविराजिते ॥ २३ ॥
 ग्रामदक्षिणयोर्ध्यात्वा कामस्य तदनन्तरम् ।
 व्रसन्तं पूजयेत्पश्चात्कदम्बवनमध्यगम् ॥ २४ ॥
 गौरवर्णं वामहस्ते सुधापूर्णघटान्वितम् ।
 दक्षहस्तेन दधतं नानापुष्पसमुच्चयम् ॥ २५ ॥
 साङ्गं कामं प्रपूज्याथ धूपदीपादि दर्शयेत् ।
 व्रमने पूजितः कामः सर्वकार्याणि साधयेत् ॥ २६ ॥
 तेन सम्पक्मपूज्याथ सहात्रिपुरसुन्दरीम् ।
 क्रमं समर्चयेत्सम्यक्कुमारीर्भोजयेद्बुधः ॥ २७ ॥
 सुवासिनीश्च संपूज्य योगिनीगणमर्चयेत् ।
 बाह्यणात्परिपूज्याथ नानादर्शनमानवान् ॥ २८ ॥
 तद्दङ्गद्वजनात्पश्चाद्गुरुं रत्नादिमूपणैः ।
 स्वर्णभारसहस्रैश्च दिव्यवस्त्रमनोरमैः ॥ २९ ॥
 पूजयित्वा ततो देवि पूर्णाहुतिमथोच्चरेत् ।
 अनेन विधिना देवि दमनारोपणं यजेत् ॥ ३० ॥
 तस्य सांवत्सरी पूजा सफला शैलसंभवे ॥ ३१ ॥

इति श्रीमञ्जानार्णवे नित्यातन्त्रे देवीश्वरसंवादे श्रीविद्यादमनारोपणविधिर्नाम

पद्मविंशः पटलः ॥ २६ ॥

समाप्तमिदं ज्ञानार्णवतन्त्रम् ।